

T.C.

TOKAT GAZİOSMANPAŞA ÜNİVERSİTESİ

LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

**ŞÜKRAN KURDAKUL'UN HİKÂYELERİNİN VE ŞİİRLERİNİN
TEMATİK BAKIMDAN KARŞILAŞTIRILMASI**

Hazırlayan

Seda KOÇYİĞİT

Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı

Yüksek Lisans Tezi

Danışman

Dr. Öğr. Üyesi Emel HİSARCIKLILAR

TOKAT – 2021

ÖN SÖZ

“Şükran Kurdakul’un Hikâyelerinin ve Şiirlerinin Tematik Bakımdan Karşılaştırılması” adlı bu çalışma toplamda iki bölümden oluşmuştur.

Birinci bölümde “Şükran Kurdakul’un Hayatı, Edebî Kişiliği ve Eserleri” genel başlığı altında; Kurdakul’un ailesi, gençliği, öğrenim hayatı, ilk şiir denemeleri, dergiciliği, yayıncılığı, siyasal yaşamı ve tutuklanma evreleri ele alınırken bu genel başlığın ikinci alt başlığında sanat hayatı ve sanatçı kişiliği hakkında bilgi verilmiştir. Üçüncü alt başlıkta ise Kurdakul’un şiir kitapları, hikâyeleri, edebiyat tarihi ile ilgili çalışmaları hakkında bilgi verilmiştir.

“Şiirlerinin ve Hikâyelerinin Tematik Bakımdan Karşılaştırılması” genel başlığını taşıyan ikinci bölümde Kurdakul’un hem şiirlerinde hem hikâyelerinde işlemiş olduğu ortak temalar çeşitli alt başlıklar şeklinde ele alınmıştır. Şükran Kurdakul, şiirlerindeki gibi hikâyelerini de aynı konular etrafında yazmıştır. Savunmuş olduğu toplumcu gerçekçi anlayışı adeta her yerde haykırmak istemiştir.

Çalışma “Sonuç” ve “Kaynakça” bölümleriyle tamamlanmış olup sonuç bölümünde Şükran Kurdakul’un genel olarak sanatının belli başlı özellikleri, şiir ve hikâyelerindeki ortak temalar ortaya konmuştur.

Uzun uğraşlar sonucunda danışman hocam Dr. Öğr. Üyesi Emel HİSARCIKLILAR öncülüğünde nihayete erdirdiğim bu çalışmada bana yol gösteren ve sabrını hiç esirgemeyen saygıdeğer hocam Emel Hisarcıklılar’a ve Şükran Kurdakul’u daha yakından tanımama vesile olup benimle söyleşi yapan Öner Yağcı’ya sonsuz teşekkürlerimi sunuyorum.

Hayatımın her alanında yanımda olup desteklerini benden esirgemeyen canım aileme ve tezimin bitmesini dört gözle bekleyen kıymetli arkadaşım Hasan Karacaoğlu’na teşekkürlerimi sunuyorum.

Seda KOÇYİĞİT

TOKAT-2021

ÖZET

Şükran Kurdakul, 1940 Toplumcu Gerçekçi kuşağı içinde yer alır. Hem şair hem yazar hem de edebiyat tarihçisi kimliğiyle kendisini çeşitli alanlarda göstererek sadece şiir yazmakla yetinmeyip çeşitli türlerde eserler ortaya koymuştur.

İki bölümden oluşan bu çalışma Şükran Kurdakul'un hikâyeleri ve şiirlerinin tematik bakımdan karşılaştırılmasını kapsar. Yazarın öyküleri ve şiirleri tema bakımından ele alınarak incelenirken hikâyeleri ve şiirlerinin değerlendirilmesi üzerine de durulmuştur.

Şükran Kurdakul'un eserleri dışında dergi, gazete ve üzerine yapılan çalışmalara da başvurularak ele almış olduğumuz konunun bir bütün olarak verilmesi amaçlanmıştır.

Çalışmanın sonunda Şükran Kurdakul'un 1940 Toplumcu Gerçekçi kuşağın üyelerinden biri olduğu görülürken; Kurdakul'un hikâyelerinde ve şiirlerinde işlediği ortak temalar doğrultusunda benzerlikler ifade edilmeye çalışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Şükran Kurdakul, Şiir, Hikâye, Toplumcu Gerçekçilik.

ABSTRACT

Şükran Kurdakul belongs to the 1940 Socialist Realist generation. He showed himself in various fields as a poet, writer and literary historian, not only writing poetry, but also producing works on various genres.

This study, which consists of two parts, covers the thematic comparison of Şükran Kurdakul's stories and poems. While analyzing the writer's stories and poems in terms of themes, the evaluation of his stories and poems is also emphasized.

Apart from the works of Şükran Kurdakul, it is aimed to present the subject we have dealt with as a whole by referring to magazines, newspapers and studies on it.

At the end of the study, it was seen that Şükran Kurdakul was one of the members of the 1940 Socialist Realist generation; Similarities were tried to be expressed in line with the common themes in Kurdakul's stories and poems.

Keywords: Şükran Kurdakul, Poetry, Story, Social Realist.

İÇİNDEKİLER

BİLİMSEL ETİK SAYFASI.....	ii
ÖN SÖZ	iii
ÖZET	iv
ABSTRACT.....	v
KISALTMALAR	ix
GİRİŞ: ŞÜKRAN KURDAKUL HAKKINDAKİ ÇALIŞMALAR	10
BİRİNCİ BÖLÜM	12
1. ŞÜKRAN KURDAKUL’UN HAYATI, EDEBÎ KİŞİLİĞİ VE ESERLERİ	12
1.1. HAYATI	12
1.1.1. Ailesi, Gençliği ve Öğrenim Hayatı	12
1.1.2. İlk Şiir Denemeleri.....	13
1.1.3. Siyasi Hayatı ve Tutuklanma Evreleri	14
1.1.4. Hastalığı ve Ölümü	17
1.2. EDEBÎ KİŞİLİĞİ	18
1.2.1. Sanat Hayatı ve Sanatçı Kişiliği	18
1.2.2. Sanatçı Kişiliği Hakkında	24
1.2.3. Dergiciliği-Yayıncılığı.....	25
1.2.4. Ödülleri	30
1.2.5. Yazar Örgütleri Üyeliği ve Katıldığı Etkinlikler	31
1.2.5.1. Türk Edebiyatçıları Birliği.....	32
1.2.5.2. Türkiye Yazarlar Sendikası	32
1.2.5.4. Ulusal Sanat Kurulu, Özerk Sanat Konseyi	34
1.2.5.5. Nâzım Hikmet Vakfı	35
1.2.5.6. Dil Derneği	35
1.2.5.7. Bigadiç Kültür ve Eğitim Vakfı	36
1.3. ŞÜKRAN KURDAKUL’UN ESERLERİ	36
1.3.1. Şiir Kitapları	36
1.3.1.1. Tomurcuk	36
1.3.1.2. Zevklerin ve Hülyaların Şiirleri.....	37
1.3.1.3. Giderayak	37

1.3.1.4.	Nice Kaygılardan Sonra	37
1.3.1.5.	İzmir'in İçinde Amerikan Neferi	38
1.3.1.6.	Halk Orduları	38
1.3.1.7.	Acılar Dönemi	39
1.3.1.8.	Bir Yürekten Bir Yaşamdan	40
1.3.1.9.	Ökselerin Yöresinde	40
1.3.1.10.	Ölümsüzlerle	41
1.3.1.11.	Toplu Şiirler: Bir Yürekten Bir Yaşamdan	42
1.3.2.	Hikâyeleri	43
1.3.2.1.	Tanığın Biri	43
1.3.2.2.	Beyaz Yakalılar	43
1.3.2.3.	Kurtuluştan Sonra	44
1.3.2.4.	Onların Çocukları	44
1.3.2.5.	Öyküler	44
1.3.3.	Edebiyat Tarihi İle İlgili Kitapları	45
1.3.3.1.	Şairler ve Yazarlar Sözlüğü	45
1.3.3.2.	Çağdaş Türk Edebiyatı Kitapları	45
1.3.3.3.	Namık Kemal	45
1.3.3.4.	Nâzım'ın Bilinmeyen Mektupları	46
1.3.3.5.	Şairce Düşünmek	47
1.3.3.6.	Nâzım, Dünya ve Biz	47
1.3.3.7.	Cezaevinden Babîâlî'ye Babîâlî'den Tıp'e Anılar	48
1.3.4.	Öteki Kitapları	48
1.3.4.1.	İçe Kapanış	48
1.3.4.2.	Toplum İçin Şiirler	49
1.3.4.3.	Sosyalist Açıdan Türk-İş Yargılanıyor	49
1.3.4.4.	Nâzım'dan Armağan	50
1.3.4.5.	Zindandaki Şair	50
İKİNCİ BÖLÜM.....		52
2. ŞİİRLERİNİN VE HİKÂYELERİNİN TEMATİK BAKIMDAN		
KARŞILAŞTIRILMASI		52
2.1. BİREYSEL TEMALAR		52
2.1.1. Yalnızlık		52

2.1.2. Karamsarlık ve Umutsuzluk	55
2.1.3. Umut	59
2.1.4. Direniş	63
2.1.5. Özlem	67
2.1.6. Hapishane	72
2.1.7. Siyasi Düşünceler	76
2.1.8. Kendi Hayat Öyküsü	78
2.2. TOPLUMSAL TEMALAR	83
2.2.1. Kurtuluş Savaşı- Ulusal Bağımsızlık.....	83
2.2.2. Köylünün Hakkının Sömürülmesi	88
2.2.3. Sorgulama-Hesaplaşma	90
2.2.4. Küçük Memurun Hayatı	97
2.2.5. Savaş ve Savaşın Etkileri.....	102
2.2.6. Toplumda Yaşanan Acılar	104
SONUÇ	109
SÖYLEŞİ	112
KAYNAKÇA.....	116

KISALTMALAR

C:	:Cilt
E.T.	:Erişim Tarihi
PEN	:Poets (şairler), Essayists (deneme yazarları) ve Novelists (roman yazarları)
S:	:Sayı
s.	:Sayfa
S.	:Sıra
TCK	:Türk Ceza Kanunu
TDK	:Türk Dil Kurumu
TİP	:Türkiye İşçi Partisi
TÜYAP	:Tüm Yapım Fuarcılık A.ř.
TYS	:Türkiye Yazarlar Sendikası
vb.	:Ve benzeri

GİRİŞ: ŞÜKRAN KURDAKUL HAKKINDAKİ ÇALIŞMALAR

Bu çalışmada, Cumhuriyet döneminin şair, yazar, yayıncı ve araştırmacılarından Şükran Kurdakul'un hayatı ve şiirleri ile hikâyelerindeki ortak temalar üzerinde durulmuştur. Şükran Kurdakul hakkında yazılmış birçok yazı incelenerek dört öykü kitabı ve on iki şiir kitabı benzerlikler açısından ele alınmıştır.

Bu çalışmanın amacı, edebiyatın farklı alanlarında eser vermiş bir kişi olan Şükran Kurdakul'un şiirlerinde yansıtmış olduğu konuları hikâyelerinde de ele alarak savunmuş olduğu düşüncüyü, çizgisinden hiç sapmadan aynı doğrultuda devam ettirdiğini göstermektir. Hayatında onu en çok etkileyen, baba eksikliği ve bu eksiklikle yetişmiş bir çocuk olma duyarlılığını hem şiirlerinde hem hikâyelerinde sürekli dile getirmiştir.

Şükran Kurdakul'un şiirlerindeki ve hikâyelerindeki ortak temaların ve şiirlerinde ele almış olduğu temaları, hikâyelerinde bir kez daha dile getirmesinin altındaki sebeplerin cevabı verilmeye çalışılmıştır.

2004 yılında kaybetmiş olduğumuz Şükran Kurdakul hayatı, şiirleri, öyküleri ve edebiyat tarihçiliği alanındaki eserleriyle ve yayıncılığıyla edebiyat dünyamızı zenginleştirmiş bir kişidir. Bu nedenle de araştırılmaya değer birçok yönü vardır.

Öner Yağcı'nın “Şükran Kurdakul Yaşamı ve Yapıtları” (1994: 1-320) adlı bir araştırma inceleme kitabı vardır. Bu eser, 1994 yılında yayımlanır. 2004 yılında vefat eden Şükran Kurdakul, ölümünden bir yıl öncesine kadar da eser vermeye devam eder. Bu nedenle kitabın içerisinde yer almayan eserler olmakla beraber, yararlı ama eksiklikleri olan bir kitaptır.

“1978 Nesin Vakfı Edebiyat Yıllığı” Şükran Kurdakul'un kendisi ile yapılmış “Şairliği, öykücülüğü ve edebiyat tarihçiliği hakkında bir söyleşi” (1978: 504-507) başlığı altında yer almıştır.

Ahmet Kabaklı'nın "Türk Edebiyatı IV. Cilt" (1991: 538–545) Şükran Kurdakul'un hayatı ve eserlerine, özellikle de şiirleri hakkındaki eleştirilere yer verilmiştir.

Doğan Hızlan'ın "Şiir Çilingiri" (2001: 125–127) adlı kitabında Bir Yürekte Bir Yaşamdan kitabıyla ilgili eleştiriler yer almıştır.

Behçet Necatigil'in "Edebiyatımızda İsimler Sözlüğü"nde Beyaz Yakalılar (1997: 60-61) Kurtuluşun Sonra (1997: 250-251) Tanığın Biri (1997: 357-358) adlı öykü kitaplarıyla ilgili yorumlara yer verilmiştir.

Alpay Kabacalı'nın 2006'da çıkan "Yaşam Eylem ve Edebiyat İçinde Şükran Kurdakul" (2006: 1-223) kitabında ise Şükran Kurdakul'un hayatı ve hakkında yazılan yazılar bir araya getirilmiştir. Alpay Kabacalı'nın Şükran Kurdakul hakkındaki yazıları da bu kitapta yer almıştır.

Selim Esen'in "Kendileri" (2007: 193-205) adlı çalışmasında da yine Şükran Kurdakul'un kendi ağzından yaşam öyküsüne yer verilmiştir.

Hatice Yücel'in "Şükran Kurdakul'un Hayatı ve Şiirleri Üzerine Bir Araştırma" adlı yüksek lisans tezi bulunmakta olup Kurdakul'un hayatı bütün ayrıntılarıyla birlikte ele alınmıştır.

Yukarıda saymış olduğumuz çalışmalar Şükran Kurdakul hakkında bilgi sahibi olmamızı sağlarlar da birtakım eksikliklerle doludur. Şiir ve öykü kitapları akademik anlamda incelemeye tabi tutulmamıştır. Özellikle de öykü kitapları geniş anlamda ele alınmamakla beraber arka planda kalmıştır. Hayatıyla ilgili bilgiler de eksiktir. Bu çalışmada sanat anlayışına bağlı olarak hem şiirlerindeki hem hikâyelerindeki benzerlikler ortaya konmaya çalışılmıştır. Şiir ve öykü kitapları içerik bakımından incelemeye tabi tutulmuştur.

BİRİNCİ BÖLÜM

1. ŞÜKRAN KURDAKUL’UN HAYATI, EDEBİ KİŞİLİĞİ VE ESERLERİ

1.1. HAYATI

1.1.1. Ailesi, Gençliği ve Öğrenim Hayatı

Şükran Kurdakul, 23 Mart 1927’de İstanbul’da doğar. Ertesi yıl babası, Kurtuluş Savaşı komutanlarından Kıdemli Binbaşı Mehmet Salih Bey’i kaybeder. Babasının vefatıyla, çok hüznölü bir çocukluk geçiren Kurdakul o zamanları şöyle anlatıyor:

“...Babamın kimliği suretinde gitgide somutlanarak çocukluğuma, ilk gençliğime egemen olan bu tarihsel olaylara bağlı anılarla beslendim ben. Topkapı’da annemin babasından kalan evin bir bölümündeki üç odasında on iki yılım geçti. İlkokulu burada okudum. Babamın arkadaşları, sevenleri vardı çevrede. Harp Okulu’ndan öğretmeni ressam Ali Bey, emekli süvari binbaşı. Yusuf Bey, Mim Mim üyelerinden emekli askeri memur. Aynı örgütün üyelerinden Hoca Ahmet Bey.” (Esen, 2007: 196)

Kurdakul, orta son sınıfta iken İzmir’e taşınırlar. Lise eğitimini İzmir Karşıyaka Ortaokulu ve Lisesi’nde sürdürür. Daha lisede öğrenciyken, hakkında soruşturma açılır. Dört buçuk ay tutuklu kaldıktan sonra aklanır, fakat okul yönetimi onu liseden çıkarır. Bir süre Belediye Encümen Kalemî’nde daktiloculuk yaptıktan sonra askere gider. Maraş’taki “Sürgün Alayı”nda askerliğini tamamladıktan sonra (1950) İstanbul’a yerleşir. Bir süre Beşiktaş Noterliği’nde ve Ziraat Bankası Bahçekapı Şubesi’nde memurluk yapar. Bir yandan da arkadaşlarıyla birlikte on beş günde bir çıkan Yeryüzü ve yine on beş günlük Beraber dergilerini yayımlar (TÜYAP, 2000: 7).

İlk şiir denemelerini Tomurcuk (1943), Zevklerin ve Hülyaların Şiirleri (1944) adlarıyla iki kitapta toplayan Kurdakul, Behçet Necatigil’in söylemiyle “Toplumcu, devrimci sanata yöneldikten sonra” (Necatigil, 1995: 212) çıkardığı şiir kitapları ise şunlardır: Giderayak (1956), Nice Kaygılardan Sonra (1963), İzmir’in İçinde Amerikan Neferi (1965), Halk Orduları (1969), Acılar Dönemi (1977), Bir Yürekten Bir Yaşamdan (1982, Ökselerin Yöresinde (1984), Ölümsüzlerle (1985). Kurdakul, 1970’lerden sonra hikâye ve inceleme kitapları da yayımlar.

1.1.2. İlk Şiir Denemeleri

İlk şiirleri 1940'ta dergilerde yayımlanmaya başlayan Şükran Kurdakul, çok küçük yaşlardan itibaren kırık dökük dizelere başvurarak, içini darlaştıran bir şeylerden kurtulma isteğiyle hareket ettiğini dile getirirken, İzmir'e göç etmeden önce *Çocuk Sesi*, *Maceralar Dünyası* gibi dergilerde bu dizeler yayımlanmaya başlar (Yağcı, 1994: 22).

Şükran Kurdakul'un küçük yaşta şiire nasıl başladığını Perihan Tok, 1978 yılında *Nesin Vakfı Edebiyat Yıllığı*'nda yayımlanan söyleşide şu şekilde aktarır:

“Küçük yaşta şiire yönelmemde babamın ve büyük ağabeyimin etkisi vardı. Milli Kurtuluş Savaşçısı babamın, doğumumdan bir yıl dört ay sonra öldüğünü öğrendim ve ondan kalan defterler arasında Teyfik Fikret çizgisinde şiirlere rastladım. Edebiyata olan bu eğilimim, hemen hemen bütün dergiler ile ilişki kurmamı sağladı.” (Tok, 1978: 505)

Küçük ağabeyi Denizli'de subayken, Şükran Kurdakul'un *Fikirler* dergisinde *Denizli Kilimi* adlı şiiri yayımlanır. Bu şiiri *Ülkü* dergisi tarafından *Fikirler* dergisinden alınarak yayımlanır. Bu olaydan sonra Kurdakul “oldu bu iş” diyerek kendisini şair olarak görmeye başladığını söyler (Oğan, 1999: 29).

1941-1943 yılları arasında hece ölçüsüne uygun şiirler yazar. Bu şiirleri hece ölçüsüyle yazılmış şiirlere daha çok yer veren *Yedigün*, *Fikirler*, *Yarımay*, *Ülkü* gibi dergilerde yayımlanır. Kurdakul, otuz kadar şiirinin yayımlandığını söyler. 1943'te liseye geçtiği yıl şiirlerinden seçtiklerini on altı sayfalık küçük bir kitapta *Tomurcuk* adıyla yayımlar. Kurdakul, ilk kitabını 16 yaşında çıkardığı için çocuk şair nitelemesi yapıldığı gibi kısa pantolonlu şair diye de adlandırıldığını dile getirir. Bu kitaptaki şiirlerin 15- 16'lı yaşların deneme ürünleri olduğunu, çevre izlenimleri ile değişik gençlik duyarlıklarını yansıttığını söyler (Altınkaynak, 1977: 278). Kurdakul, o dönemle ilgili şunları dile getirir:

“Bu evredeki şiir deneyimlerimi bir kitapçıkta topladığım zaman on altı yaşıma yeni girmiştin. ‘Tomurcuk’ adını verdiğim bu kitapçığın çıktığı yıl, artık tek parti döneminin Karşıyaka Halkevi'nde şiir okuma olanağı verdiler; bayram törenlerinde kürsüye çıkarıldım. Bu ilişkiler Servet-i Fünun Uyanış, Varlık, Çığır, Ülkü, Fikirler dergilerini izleme ve kimilerinde yazma olanağı verdi bana.

Daha önemlisi, onları okurken Parti'nin abone etmekte sakınca gördüğü başka dergileri tanıdım. Yürüyüş, Yurt ve Dünya, Adımlar, Pınar...” (Esen, 2007: 198)

1944'te yazdığı şiirlerin hem biçim hem içerik yönünden değiştiğini, yakın çevre ilişkilerini işlemeye başladığını aktarır. Dönemin ilgisini çeken Orhan Veli ve arkadaşlarının Garip sonrası çalışmalarının ona hitap etmediğini daha çok Nazım Hikmet'in değişik takma adlarla yayımladığı şiirlerin yörüngesine girdiğini söyler.

Kurdakul, bu yazarlar sayesinde dünyayı algılama biçiminin değiştiğini de dile getirir. İzmir'e gittiği ilk yıllar arkadaşı Attila (İlhan)'ın Nazım Hikmet'in kitaplarını vermesiyle Yahya Kemal'le ve Mehmet Akif'le beslenen şiir dünyasının değişmeye başladığını söyler: *“Nazım Hikmet şiiri, yüz bin bildiriden daha güç yazılmış, ama daha kolay yayılmıştır bu ülkede. Ve tabii yüz bin satırın yaratamayacağı etkiyi yaratmıştır.”* (Yağcı, 1994: 28)

Nâzım Hikmet şiirlerini öğrendikten sonra yakın çevre ilişkilerini ve insan sevgisini somutlayarak şiire yansıtma yöntemlerini düşünmeye başlar. *“Nâzım'ın o özgür sesi, gür sesi nabzında kendi toplumunun nabzını duyması ahlak'ının Kurtuluş Savaşına katılmış bir adamın çocuğu olduğu için kendisinde de aynı etkiyi yaratmış olabileceğini söyler. Kendisinin İzmirli bir ithalatçının çocuğu olsaydı Nâzım Hikmet yerine Yahya Kemal'e yakın bir şiir duyarlılığı olacağını söyler.”* (Sönmez, 1978: 80)

Kurdakul, edebiyat dünyasındaki yeniliklere her zaman açıktır. Yeni yazarlar, farklı dergiler onun ufkunu açar. Okuma eyleminin okuyucunun dünyasını genişlettiğini, kendisine yeni yollar bulmasını sağlamasına yardımcı olduğunu söyler. Her okuyucunun da farklı yazarlardan etkilendiğini ve eğilimlerinin ona göre olduğunu bilir. Bu diğer yazar ve yazarları inkâr değil, tercih işidir. Bu seçimler onun kişiliğinin yansımasıdır.

1.1.3. Siyasi Hayatı ve Tutuklanma Evreleri

Kurdakul, 1946'dan 1969'a kadar siyasal hareketlerin içinde bulunur. Siyasetle ilk tanışma evresi İzmir'de olur. Bu nedenle tutuklanır.

İzmir'deki siyasi deneyiminden sonra TİP'in kurulması ile siyasetle tekrar ilgilenir. 1963-1969 yılları arasında Türkiye İşçi Partisi'nin aktif üyesidir. Bir dönem Balıkesir TİP il başkanlığı yapar. Kavram Kargaşa dergisine bu dönemle ilgili şunları

söyler: “1963’te TİP kuruldu. Arkadaşlarım bana geldiler. ‘Mehmet Ali Aybar başkan olacak, sen de gel’ dediler. Bir yıl sonra Kadıköy kongresinde yönetim kuruluna seçildim.” (Oğan, 1999: 33)

TİP 1965 seçimlerinde 15 milletvekili ile parlamentoya girer. Mehmet Ali Aybar TİP Genel Başkanı olunca Behice Boran da partiye katılır. Behice Boran, Dil Tarih Coğrafya Fakültesi’nde okuyan eşinin öğretmenidir. Bu nedenle Behice Boran’la sık sık karşılaştığını, yayınevinin adını Nurullah Ataç’tan esinlenerek verdiği için kendisini eleştirdiğini söyler. Şükran Kurdakul, Behice Boran’ın partiye katılma teklifiyle ilgili cevabı: “*aynı günler benim de harekete katılmamı önerince, toplanacak ilk İlçe Kongresinde üye olacağımı söyleyerek yanıtlamıştım*” (Kurdakul, 2003: 137) şeklindedir.

Balıkesir’deki il kongresine dostu Murat Sarıca ile gider. Kongrede Senatör Fatma Hikmet İşmen, Eskişehir il başkanı Tuğrul Kazan, Doktor Abdullah Palabıyık açılış konuşmasında Şükran Kurdakul’u kongre başkanlığına önerir. Kurdakul 65 seçimlerinde İstanbul’dadır. Kadıköy’deki kahve sohbetlerinde halkın karşısına çıkar. Balıkesir Kongresi İstanbul dışındaki ilk deneyimidir. Tuğrul Kazan ile Murat Sarıca bu kongrede Kurdakul’a nasıl bir konuşma yapacağını anlatırlar. Kurdakul, Balıkesir il başkanlığına seçilir. Kurdakul, ayda üç kez cumartesi ve pazarlarını Balıkesir’de geçirir. Balıkesir ile ilgili basında çıkan tüm haberleri okuduğunu söyler (Kurdakul, 2003: 144).

Kurdakul Balıkesir’de Doktor Abdullah Palabıyık ile ilk ilçeler arası buluşmayı gerçekleştirir. Buraya gelen kişilerden, üreticilerden bölge ve bölge halkının durumunu öğrenirler. Bandırma Erdek arası minibüs şoförlüğü yapan Sabri Usta tüccarın, üreticinin zeytinleri üzerinde oynadığı oyunu anlatır. Doğanın özenerek o bölgeye ikram ettiği nefis, birinci derece zeytinlerle dışarıdan getirilen üçüncü ve dördüncü kalite zeytinlerin karıştırılarak zeytinlerin değerinin düşürüldüğünü söyler. Tüccarın taban fiyatı oyalamasıyla küçük köylünün canına okuduğunu anlatır. Balıkesir’de yaptığı basın toplantısıyla kamuoyuna zeytinde oynanan oyunları duyurur (Kurdakul, 2003: 145).

Şükran Kurdakul 9-12 Kasım 1968 yılında TİP 3. Olağan Büyük Kongre’de işçi olmayan kesimden aldığı 324 oy ile genel yönetim kurulu asıl üyeliğe seçilir. Kurdakul, 1969 seçimlerinden sonra da aktif politika yaşamına son verir. Kurdakul, politika ile

halkı tanıdığını, halkın sorunlarına yerinde tanık olduğunu, sorunlara yerinde çözüm getirmeye çalıştığı için halkın arkasından geldiğini söyler. 1969 seçimlerinden önce parti ikiye bölünür. Partinin derneğe çevrileceğini düşündüğü için partiden ayrıldığını belirtir (Oğan, 1999: 33).

Şükran Kurdakul'un Balıkesir ilindeki aktif siyasi yaşamı sırasında yaşadıkları *Sağdıcım, Partim, Bir Öyküydüm Sadece (Halk Orduları), Balıkesir Toprağında Bir Akşam (Acılar Dönemi)* gibi şiirlerine yansır.

Şükran Kurdakul hakkında yedi defa tutuklanma talebi çıkar. İlk kez 1946'nın Aralık ayında tutuklanır. On dokuz yaşındayken, Türkiye Sosyalist Emekçi ve Köylü Partisi'nin Denizli İl örgütünün kurulup kurulamayacağını araştırılması görevini üstlenmesi nedeniyle TCK'nın 142. maddesine aykırı eylem yaptığı suçlamasıyla yargılanır. Denizli Cezaevi'nde 4,5 ay tutuklu kaldıktan sonra 5 ay hapis cezasına çarptırılır ama Yargıtay kararıyla bu ceza bozulunca tahliye edilir ve aklanır (Yağcı, 1994: 52).

Kurdakul'un ikinci yargılanması ise 1951'de yapılır. *Yeryüzü Dergisi*'nin ikinci sayısında yayımlanan "*Milli Kurtuluş Şarkısı*" adlı şiirinin 142. maddeye aykırılık gerekçesiyle ağır cezada yargılanır ve sonra aklanır (Kurdakul, 2003: 41).

Üçüncü tutuklanma talebi ve ikinci hapis hayatının başlangıcı 26 Eylül 1953'te gerçekleşir. Türkiye Komünist Partisi üyesi olduğu gerekçesiyle tutuklanır. Tutukluluğunun 68 gününü hücre hapsinde geçirir. İki yıl tutuklu kaldığı Harbiye Cezaevi'nden 26 Eylül 1955 yılında tahliye olur. 1957'de temyiz mahkemeleri başlar. O mahkemede de beraat eder (Oğan, 1999: 31). Beraat edildikten sonra duygularını şu şekilde aktarır:

"Kafamın içinde özgürlük, çıkışımın haftasına kalmadan uyumunu yitirmeye başladı. Her gün bir parçası kopup gidiyor elimden. Cebimde para varsa tramvaya binmeye, rakı içmeye, Baylan'da oturmaya izin veren yaşam ikili oyununu sürdürüyor gene. Görünür 142'lerle, görünmez 142'ler el ele vermişler gizli yasaklar yaratıyorlar." (Kurdakul, 2003: 71)

Kurdakul'un 1969'da yayımladığı *Halk Orduları* adlı kitabı da toplatılır. TCK'nın bu kez 312. maddesine aykırılık nedeniyle Toplu Basın Mahkemesi'nde 3 ayla

1 yıl arasında bir ceza istemiyle yargılanır. Altı ay hapse mahkûm edilirse de bu karar Yargıtay kararıyla bozularak aklanır (Yağcı, 1994: 53).

Kurdakul için yeni bir yargılanma “Babeuf Davası” nedeniyle açılır. Talat Aydemir’in idam edilmesinden sonra hücreesindeki eşyalar arasında Babeuf’un *Devrim Yazıları* da çıkınca, kitap olay haline gelir ve kitapla ilgili yazı yazarlar hakkında soruşturma açılır. Sonuçta dava yine aklanmayla sonuçlanır (Yücel, 2019: 47-48).

Kurdakul, Türk Edebiyatçılar Birliği yöneticiliğinden sonra Türkiye Yazarlar Sendikası’nda yöneticilik yaptığı sırada, 12 Eylül döneminde Aziz Nesin, Bekir Yıldız, Can Yücel, Atilla Özkırmı, Alpay Kabacalı, Adnan Özyalçın ve öteki TYS yöneticileriyle birlikte TCK’nın 141. ve 142. maddelerine aykırılık savıyla yargılanır ve bu yargılanmadan da aklanır (Yağcı, 1994: 54). Görüldüğü üzere bu tutuklamalar, kısıtlamalar ve baskılar Şükran Kurdakul’u yıldırmaz ve vazgeçirmez, o davasını sürdürmeye yine devam eder. Nitekim verdiği bu mücadele de onun davalardan aklanmasıyla sonuçlanır.

1.1.4. Hastalığı ve Ölümü

Maraş’ın Ahır Dağları’nın çöl fırtınasına benzeyen rüzgârları, diğer askerlerle birlikte, Şükran Kurdakul’u da çok kötü etkiler (1948). Kurdakul gözlerinden rahatsızlanır, alay revirinin tedavisi etkili olmayınca Adana’daki askerî hastaneye sevk edilir. Eloğlu İstasyonu’ndan trene binerek Adana’ya gider (Yücel, 2019: 62).

16 Temmuz 1979 yılında *Yürüyüş* Dergisi’nde Şükran Kurdakul’un tedavi için Bulgaristan’a gittiği belirtilir. Bulgaristan’da günlerini nasıl geçirdiği, 20 Ağustos 1979 tarihindeki *Yürüyüş* Dergisi’nde şu şekilde verilir:

“Bulgaristan’da kaldığım bir ayın yirmi bir gününü Banki’de Merkez Komitesi’nin Dinlendirme Evi’nde geçirdim. On iki doktor olmak üzere elli bir sağlık emekçisinin görev aldığı ‘Sanatoryum’ burası.

Gün yirmi dört saat yatağa ya da odaya hükümlü değilsiniz yani. Testler yapıldıktan sonra durumunuza göre, günde birkaç kez yarım saat, on dakika yürüyüş izni veriyorlar. Bahçeye çıkıp dolaşabiliyor, serin havada kentin merkezine inebiliyorsunuz.

Ziyaretine gelen Fahri Erdiñ'in yürüyüş iznin varsa seni İvan Koloraf ile tanıştırayım dediğini ve götürdüğü söylüyor.” (Kurdakul, 1979: 15)

2000 yılında *Milliyet Sanat Dergisi*'nde Filiz Aygündüz ile yaptığı konuşmada Kurdakul şunları söyler:

“Dört senedir okuyamıyorum. Günde altı saatten aşağı düşmeyen bir okuma tiryakisi, dört senedir gözlerindeki rahatsızlık nedeniyle dinlemeye mahkûm. Biri yüksek sesle okuyor ben dinliyorum. Kasete dolduruyor dostlarım, kasetten dinliyorum, okuyamadıklarımı. Ona da razıyım, bir de kulağım sağır olsa ne yapacağım? Acayip bir dünya.” (Aygündüz, 2000: 15)

2003 Aralık ayı *Cumhuriyet Kitap*'taki yazısında Öner Yağcı, Kurdakul'un sağlığı için şunları söyler: *“Kurdakul'un son zamanlarda iyi gitmeyen sağlığı onu sevenleri üzüyor. O ise, acılarını ve rahatsızlığını alt etmeye çalışarak ömrü boyunca yaptığı gibi toplantılara koşuyor, konuşuyor ve ülkesinin aydınlık geleceğine katkılarını sunmaya devam ediyor.” (Yağcı, 2003: 12)*

İsviçre Hastanesi'nde tedavi gören Şükran Kurdakul, prostat kanseriyle birkaç yıl mücadele eder ve 15 Aralık 2004 Çarşamba günü İstanbul'da vefat eder. *Kurdakul'un naaşı, 16 Aralık 2004 Perşembe günü Kızıltoprak Zühtü Paşa Camii'nde kılınan cenaze namazından sonra Sahrayıcedit Mezarlığı'nda toprağa verilir.” (Aslan, 2004: 4)*

Kitap okumayı çok seven ve bunu altı saatten aşağı düşürmediğini söyleyen Kurdakul, gözlerinden rahatsızlanmasına rağmen o okuma aşkını ve çalışma şevkini elinden geldiği kadarıyla sürdürmeye devam eder. Her daim üretmeye ve ülkesi için sonuna kadar fayda sağlamaya çalışır.

1.2. EDEBÎ KİŞİLİĞİ

1.2.1. Sanat Hayatı ve Sanatçı Kişiliği

Şükran Kurdakul, şiir yazmaya ilkökul sıralarında başlar. Bu şiirlerini İstanbul'da yaşarken *Maceralar Dünyası* ve *Çocuk Sesi* dergilerinde yayımlar. İlk şiiri 1940'ta *Yeni Mecmua*'da çıkan *Babama* adlı şiiridir. Bundan sonra *Büyük Doğu*, *Fikirler*, *İstanbul*, *Kaynak*, *Genç Nesil* dergilerinde şiirlerine rastlanır. Şair en sevdiği şiirinin *Genç Nesil*'de yayımlanan *Sallantı* olduğunu söyler (Yücel, 2019: 77).

Karşıyaka Halkevi Kütüphanesi'nde *Servet-i Fünun Uyanış*, *Çığır* ve *Varlık* gibi dergileri okumaya başlar.

1941-1943 yılları arasında hece ölçüsüne uygun şiirler yazar. Bu şiirleri hece ölçüsüyle yazılmış şiirlere daha çok yer veren *Yedigün*, *Fikirler*, *Yarımay*, *Ülkü* gibi dergilerde yayımlanır. Kurdakul bu dergilerde otuz kadar şiirinin yayımlandığını söyler. 1943'te liseye geçtiği yıl şiirlerinden seçtiklerini on altı sayfalık küçük bir kitapta *Tomurcuk* adıyla yayımlar. Kurdakul, ilk kitabını 16 yaşında çıkardığı için çocuk şair nitelmesi yapıldığı gibi kısa pantolonlu şair diye de adlandırıldığını dile getirir. Bu kitaptaki şiirlerin 15- 16'lı yaşların deney ürünleri olduğunu, çevre izlenimleri ile değişik gençlik duyarlıklarının yansıttığını söyler (Altınkaynak, 1977: 278).

Şükran Kurdakul'un, Nâzım Hikmet'in şiiriyle tanışmasına Atilla İlhan vasıta olur. Nâzım'dan okuduğu ilk şiiri *Taranta Babu'ya Mektuplar*'dır.

İzmir'e *Yeni Edebiyat*, *Yürüyüş* gibi dergilerin gelmeye başladığını, bu dergileri okumasıyla beraber Nâzım Hikmet estetiğine ulaşmaya başladığını söyler. Bu dönemde Milli Eğitim Bakanlığı'nın yayımladığı klasikler ile Remzi Kitabevi'nin yayımladığı seçme romanlar dizisinin, babasız çocuk duyarlılığına yönelttiğini ve şiire bilinçle yaklaşmasını sağladığını söyler (Esen, 2007: 198).

1943-1947 yılları arasında *İstanbul Dergisi*'nde şiirlerinin yayımlandığını belirtir. İlk şiir kitabından sonra ölçü ve uyak disiplinli şiirlere yönelerek şiirlerini *Zevklerin ve Hülyaların Şiirleri* adlı kitapta toplar.

Kurdakul, *Zevklerin ve Hülyaların Şiirleri*'ni yayımladığı yıllarda Nâzım Hikmet'in şiirlerinin zaman zaman *Yeni Edebiyat*, *Yürüyüş* gibi dergilerde isimsiz ya da başka isimlerde yayımlandığını söyler. Aynı yıllar Orhan Veli'nin *Garip* kitabını yayımladığı yıllardır. Orhan Veli'nin şiirinin duyarlılıktan öte ince yergiye dayandığını söyler. Kendisinin; bunun dışında kaldığını da ekler. Bu yıllarda Cahit Sıtkı, Fazıl Hüsni gibi verimli dönemlerini yaşayan şairlerin dikkat çektiğini, onları severek okuduğunu ekler (Sönmez, 1978: 82).

1943'lü yıllarda şiirlerinde değişiklikler arar. Hece ölçüsüne ve yaşama bağlı kalarak şiirinin değişmeyeceğinin farkındadır. Garipçiler'in temelleri zorlayan şiirlerine kapılacak kadar gözü pek değildir. Bu dönemde inkârdan çok seçmeye yakın hareket

ettiğini söyler. Seçimlerinin kendisiyle beraber değiştiği gibi seçtiği kişilerin de zamanla kendilerini değiştirdiklerini ifade eder. Bir gün Orhan Veli, bir gün Melih Cevdet başka bir gün Nâzım Hikmet'in değiştiğini belirtir (Özer,1981: 7).

1945'li yıllar tek partili sistemden çok partili bir sisteme geçişin yaşandığı yıllardır. Siyasi alandaki değişim toplumda da birtakım değişimlere neden olur ve şair Kurdakul'un şiirlerini de etkiler. Kurdakul, 1945'li yıllarda siyasal iktidar dışında, sınıf esasına dayanan örgütlerin kurulmasına izin verildiğini söyler. Bu gelişmeye bağlı olarak *Yığın, Söz, Gün* gibi düşün ve sanat dergileri kurulur ve bu dergiler etrafında toplumcu gerçekçi akıma bağlı şair, yazar, ressam ve eleştirmenler yer alır. Bu gelişmelerden Kurdakul da etkilenir ve bu dönemdeki iktidarların, hukukun ve yaratma özgürlüğünün üstünlüğü ilkelerini gereğince önemsemediklerinden, kendi kuşaklarının doğal gelişimini yaratma olanağı bulamadığından bahseder.

Şükran Kurdakul, 1956 yılında üçüncü şiir kitabı *Giderayak*'ı yayımlar. Kitap 142. maddeden dolayı toplatılır. Dava açılır. Zaman aşımı nedeniyle dava düşer.

Şükran Kurdakul, *Giderayak* kitabıyla ilgili içerik- biçim bütünlüğünü yakaladığım ilk kitabım (Altınkaynak, 1977: 278) der. 1953-1956 yıllarında hapisanede ve hücrede yazdığı şiirlerini kapsar. Bu kitabıyla attığı adım hakkında şu bilgiyi verir: "*Bireysel görünen duyarlılıkları öğretiyse, kavgayla birleştirme yolunda ilk adımları atmış olabilirim*" (Altınkaynak, 1977: 278). Bu kitabındaki şiirlerinde özgürlük özlemi, dost özlemi, sevgili özlemi ve doğa dört bir yandan kuşatır Kurdakul'u fakat o bütün baskılara rağmen yılmayan bir direnişçi olarak insanlarla ve toplum düzeniyle ilgili hesaplaşmasını dile getirmeye devam eder.

Kurdakul'un, şiiriyle hesaplaşması, şiirinin içyapısını oluşturan öğeler üzerinde düşünerek yeni bir yön vermeye çalışması 1953- 1955 yıllarındadır. Bu yıllarda şiirini fazlalıklardan arındırmaya çalışır. Şiirindeki fazlalıklar konusunda şu şekilde açıklama yapar. "*Örneğin 1951 de Ulusal Kurtuluş Savaşımıza bağlı temaları işlerken tarihi yaşamakla yetinmiyor, anlatıyordum. Ayrıca kapitalistleşme sürecine özgü, hızla değişen toplumsal koşulların getirdiği gerçekler üzerimde büyük etki yaratıyordu. Sorumluluk duygusu, tepki ve öfkeye, bunlar da haykırmaya yol açmıştı.*" (Özer, 1981: 7)

Ahmet Kabaklı, Kurdakul'un şiirleriyle ilgili şu açıklamayı yapar: “İlk şiirlerinden sonra ‘Toplumcu Devrimci’ akıma katılan bu sebeple I. Yeni denilen ‘Garipçi’ lere de 2.Yeni denilen (1950-1960) akımlarına da karşı çıkan Şükran Kurdakul’un şiirde, sürekli bir arama içinde olduğu görülüyor.” (Kabaklı, 1991: 538) Kabaklı, Kurdakul’un 1970’ten sonra yazdığı hikâyelerinin ideolojik doğrultuda olduğunu söyler. Şiirleri için ise; “şiirde böylesine düz ve kararlı olamamıştır. Türk şiirinde yenilikler, gelişmeler, üslup denemeleri sürdükçe Kurdakul da kendi şiiri üzerinde tekrar tekrar düşünmüş ve bu yeniliklere açılmıştır” (Kabaklı, 1991: 538) tespitini yapmıştır. Kurdakul’un 1940 kuşağının havası içinde verdiği şiirler yanında zamanla şiirlerinde değişiklik yaptığı görülür ve II. Yeni’nin kapalı, bol imgeli dünyasına benzer girişler yapar.

Kurdakul, kendisiyle savaştığı bir dönemin şiirlerini ise *Giderayak* kitabında toplar. 1945- 1953 yılları arasında *Varlık*, *Kaynak*, *İstanbul*, *Genç Nesil*, *Fikirler*, *Yeryüzü* ve *Beraber* dergilerinde yayımladığı şiirlerinin hiçbirini bu kitaba almaz. Kurdakul bu dönemde çevresini ve kendini başka türlü algıladığını söyler. Mevlana’nın Mesnevi’sinden çekip çıkardığı sözler için şu şekilde açıklama yapar: “Gözler, perdeleri delip hakikati görmeye başladı mı nur, onun nurudur artık. Bu nura sahip olan dışa bakar, içi görür” Kurdakul da kendi gerçeğinin farkındadır. “Bu farkında oluş ve deneylerin, acıların, küskünlüklerin, umutların bende bıraktığı duyarlılıklar yaşamın bitmeyen çatışmalarından kaynaklanıyordu aslında.” (Özer, 1981: 7) şeklinde dile getirir.

Kurdakul, yaşamının her aşamasında şiirinin kendisiyle beraber olduğunu belirtir. Şükran Kurdakul, 1963 yılında dördüncü şiir kitabı *Nice Kaygılardan Sonra*’yı yayımlar. *Giderayak* adlı şiir kitabındaki başlıksız on üç şiir bu kitapta kendine başlık bularak yer alır.

Afşar Timuçin, *Nice Kaygılardan Sonra* kitabıyla ilgili Kurdakul’a şu soruyu yöneltir; “Bir şiirde tek bir konuyu alıp işlemekten çok çağrışıma bağlanarak mısra mısra geniş alanlarda dolaşıp soyutlamalara çok yer veriyorsunuz bu özelliğinizi besleyen özellikler nelerdir?” (Timuçin, 1963: 7) Kurdakul bu soru ve eleştiriye şu *Yelken Dergisi*’nde şu şekilde açıklık getirir. Kitaptaki şiirlerin bütünlük içinde olduğunu, düşünce yükünün sınırlarını zorladığını, coşkusunu anlatacak yeni kavramlar

aradığını, yeni kavram arayışının soyutlanma olarak algılandığını söyler. (Timuçin, 1963: 7).

Şükran Kurdakul beşinci şiir kitabı olan *İzmir'in içinde Amerikan Neferi*'ni (1965) yayımlar. Bu eser, 1960'lı yıllarda ülkede yükselen anti-emperyalist dalganın coşkusu ve umudu ile yazılmış şiirlerden oluşan bir kitaptır.

Altıncı şiir kitabı *Halk Orduları*'nı 1969 yılında yayımlar. Şükran Kurdakul, *İzmir'in İçinde Amerikan Neferi* ve *Halk Orduları* adlı kitaplarında ilk okunuştaki algılanabilen ve halkı etkilemek amacıyla yazılmış şiirlere yer verir. *Halk Orduları* kitabı TCK'nın 312. maddesine aykırılıktan dolayı toplatılır. Dava açılır. Dava Yargıtay aşamasındayken af yasası çıkar.

İzmir'in İçinde Amerikan Neferi ve *Halk Orduları* adlı kitabındaki şiirlerinde politik kaygıların olmasında siyasetle ilgilenmesinin de etkisi vardır. Kurdakul, 1960 yılından başlamak üzere sekiz yıl Türkiye İşçi Partisi'nde etkin şekilde görev alır.

Halk Orduları şiir kitabından sonra Kurdakul 1969'dan 1977'ye kadar sekiz yıl şiire ara verir. Bu süreç kimilerine göre kırgınlık, kimilerine göre kendini cezalandırmadır. Şükran Kurdakul'a göre şiiriyle hesaplaşma evresidir. Kurdakul, mizacına uygun olarak bu devreyi boş geçirmez. Toplumcu gerçekçi çizgisine uygun dört öykü kitabı yayımlar: *Tanığın Biri* (1970), *Beyaz Yakalılar* (1972), *Kurtuluştan Sonra* (1973) ve *Onların Çocukları* (1975). Edebiyat tarihi alanındaki eserleri *Şairler ve Yazarlar Sözlüğü* ile *Çağdaş Türk Edebiyatı*'nın ilk cildini yayımlar.

Kurdakul, için özellikle öyküler önemlidir. Kurdakul öykülerle şiirlerini, şiir olmayandan ayırmaya çalıştığını ifade eder. Birçok yazısının propaganda edası taşıdığını ve yeni verimlerinde bu hataya düşmeyeceğini dile getirir. Şiirde bunu gerçekleştirebilmek için öykü yazmaya karar verdiğini ve şiirin üstlenmek zorunda olmadığı temaları öykülerinde işlediğini aktarır.

Kurdakul'un öykücülüğü konusunda Selim İleri şöyle söylemektedir: “Şükran Kurdakul, şiirlerinin yanı sıra 1965'ten sona öyküye de yönelmiştir. Bu alanda değişik, yazınsal kaygılar taşıyan ürünler vermiştir. Toplumculuk eyleminin izlenimleri, kurtuluş savaşının insanları, bürokrasinin bizdeki işleyişi duruk zaman parçalarında yanıp sönen bir aydınlıkta anlatılır Kurdakul'un öykülerinde.” (İleri, 1975: 286)

Şükran Kurdakul 1977 yılında yedinci kitabı *Acılar Dönemi*'ni yayımlar. Kurdakul, *Acılar Dönemi*'nde kendisiyle, toplumla, herkes ve her şeyle hesaplaştığını ve yeniden doğduğunu belirtir. Bu hesaplaşmada yaşayıp öğrendikleri ile okuyup öğrendiklerinin etkisi olur. Okuyup öğrendikleri; Düyûn-ı Umûmiye'nin kuruluşu, Kurtuluş Savaşı'mızın temel felsefesi, Büyük Millet Meclisi'mizin ateş altındaki çalışmalarıdır. Yaşayarak öğrendikleri; o dönemdeki insanların kültürel değerlerinden uzaklaşarak yabancılaşmalarıdır.

Şükran Kurdakul 1978- 1981 yılları arasında yazdığı şiirlerini *Bir Yürekten Bir Yaşamdan* adlı kitabında toplar. Kurdakul'un sekizinci şiir kitabıdır. *Bir Yürekten Bir Yaşamdan* adlı kitabıyla Nevzat Üstün Şiir ödülünü alır. Bu kitapta Kurdakul'un kendisinin ve bireysel tarihinin öne geçtiği şiirler yer alır. Kendisini çevresindeki insanlara ve topluma daha yakın hisseder ve her şeyini onlarla paylaşma isteği içersindedir.

1984 yılında *Ökselerin Yöresinde* adlı dokuzuncu şiir kitabını yayımlar. 1982-1984 yılları arasında *Yeni Dergi*, *Yazko Edebiyat* gibi çeşitli dergilerde yayımlanan şiirlerden oluşan bir kitaptır.

Zeynep Aliye, *Cumhuriyet Kitap'ta* Kurdakul'un *Ökselerin Yöresinde* adlı şiir kitabının, onun poetikası hakkındaki tüm sorulara açıklık getirecek nitelikte olduğunu söyler. (Aliye, 1997: S:387 s.6-7) Toplumsal karşıtlıkların yaşanarak, sokakların kana bulandığı dönem sonrası 12 Eylül gelir. Kurdakul, şiirlerine yaşadığı dönem olaylarını yansıtarak, yaşananlara karşı olduğunu gösterir.

1985 yılında yayımladığı *Ölümsüzlerle* adlı kitabı Kurdakul'un okuduğu romanlardan, öykülerden, izlediği filmlerden, oyunlardan etkilendiklerinin şiire yansımış halidir.

1993 yılında sanat hayatının 50. yılında Kurdakul'un on birinci şiir kitabı olarak değerlendirilen *Bir Yürekten Bir Yaşamdan* adlı toplu şiir kitabı yayımlanır. İlk iki şiir kitabından hiçbir şiiri bu kitapta yer almaz. *Giderayak*, *Nice Kaygılardan Sonra*, *İzmir'in İçinde Amerikan Neferi* ve *Halk Orduları* kitaplarından da almadığı bazı şiirler mevcuttur. Diğer kitaplarındaki bütün şiirleri alır.

1997 yılında Kurdakul'un son şiir kitabı *İhtiyar Yüzyıla* yayımlanır. Kurdakul, son dönem şiirlerinde bir arayış içindedir. Bu dönemi *ihtiyar yüzyıl* olarak niteler ve onunla hesaplaşarak sitemlerini gönderir.

Cevdet Yüceer konuyla ilgili düşüncelerini şöyle dile getirir: “*Yirminci yüzyılın ikinci yarısı Kurdakul'un yaşamının büyük zaman dilimini oluşturur. Yüzyılın sonlarına doğru şair, yüzyılla birlikte yaşlandığının farkındadır.*” (Yüceer, 2004: 19) Yüceer, Kurdakul'un şiirimizde yaşanan değişimlere karşı Garip ve İkinci Yeni'lerin çizgisine girmeden kendi görüşünden uzaklaşmadığını, çağdaş gelişmelere kapalı olmadan toplumcu çizgisinde devam ettiğini söyler.

Kurdakul'un kitap isimlerine baktığımızda *Tomurcuk, Zevklerin ve Hülyaların Şiirleri, Giderayak, Nice Kaygılardan Sonra, Acılar Dönemi Bir Yürekte Bir Yaşamdan, Ökselerin Yöresinde, Ölümsüzlerle, İhtiyar Yüzyıla; Tanığın Biri, Beyaz Yakalılar, Kurtuluştan Sonra, Onların Çocukları* gibi yaşanmışlıkları ve zamanı çağrıştıran isimlere sahip olduğunu görmekteyiz. Bilinçle seçilen, kendini ve toplumu anlatan çağrışımlarla dolu isimlerdir.

1.2.2. Sanatçı Kişiliği Hakkında

Şükran Kurdakul'dan on bir yaş büyük olan ağabeyi Necdet Kurdakul kitap okumayı seven biridir. Kurdakul, ağabeyi Necdet'in konsolunu ve çekmecelerini küçüklüğünden beri karıştırmayı sevdiğini belirtir. Necdet Kurdakul'un kitaplarının kendisinin yetişmesi üzerinde etkisi olduğunu söyler. Ağabeyinin kitaplarını Maupassant, Balzac, Çehov, Gorki, Ömer Seyfettin... şeklinde sıralar. Hangisini önce okuduğunu anımsamaz. Bu yazarların eserlerinin kendisini etkilediğini belirtir. Bu yazarların kitapları ile dünyayı algılamasının değiştiğini söyler. Bu yazarlarla önce varoluşunu keşfettiğini, sonrasında sevecenlik duygusunu geliştirdiğini belirtir (Yağcı, 1994: 29).

Şükran Kurdakul, Türk edebiyatını nesnel bir bakış açısıyla ele alan edebiyat tarihçisi, aktif politikacı, yaptığı her işi hakkıyla yerine getiren sanat ve düşün adamıdır. Alpay Kabacalı, Kurdakul'u “*İlginç bir kişilik portresi. Bir yandan duygusal, coşkulu yumuşak bir kimlik, ardından ödün vermez sertlikte ve bu sertlik içinde inatçı gibi görünse de aklın rehberliğinden asla sapmayan bir düşün adamı*” (Kabacalı, 1995: 462

) olarak değerlendirir. Kurdakul, sorarken, sorgulanmayı, yargılarken yargılanmayı da göze alır. Kavga şiirlerinde sesi gür, sevda şiirlerinde incedir.

Atilla Özkırımlı, Şükran Kurdakul için hayatını şiir, öykü, düşünce yazıları, edebiyat tarihi, siyasetçiliği ve yazar dernekleri çalışmaları ile bütünleyen bir aydın olarak düşünür (Yağcı, 1994: 7). Kurdakul, edebiyatın farklı alanlarında eser veren biri olsa da her şeyden önce şair olarak anılmak isteyen biridir.

Şükran Kurdakul için asıl olan sanattır. Sanatı bir amaç için kullandığından - toplumcu gerçekçi fikirlerini aktarmada- titiz ve kavgacı olmuştur. Ona göre sevgisiz bir dünya anlamsız ve yetersizdir. İnsani tarafı ağır basan Kurdakul, şair, hikâye yazarı, edebiyat tarihçisi, eleştirmen ve yayımcıdır.

1.2.3. Dergiciliği-Yayıncılığı

Kurdakul'un dergiciliğinde ilk adım *Genç Nesil*'dir. Bu derginin yönetim kadrosuna 1948 yılında katılır. Dergi İzmir'de basılır ve üç sayı yayımlanma olanağı bulmasına rağmen ülke genelinde büyük ilgi görür. Dergide Rıfat Ilgaz, Orhan Kemal, Sait Faik, Ö. F. Toprak, A. Kadir, Cahit Irgat, Kemal Sülker, Ahmed Arif, Arif Damar, Sabri Altınel, Oktay Deniz (Fethi Naci), Metin Özek, Abidin Özkan ve Şükran Kurdakul'un yazıları yayımlanır (Yücel, 2019: 102).

Kurdakul, *Genç Nesil*'i üç sayı çıkarabildiklerini, derginin her sayısının bir seçki olduğunu söyler. *Genç Nesil* dergisinde yayımlanmak üzere Orhan Kemal'den öykülerini gönderme isteğinde bulunur.

Kurdakul, 1947 ile 1950'li yıllarda çıkan dergi ve gazetelerin ABD yardımının ülke bağımsızlığına ters düştüğünü anlatmaya çalıştıkları için dergilerin kapatıldığını ve bu dergilerde yazı yazarların da tutuklandığını söyler.

Yaşamında önemli yazın serüvenlerinden bir başkası da *Yeryüzü* ve *Berber* dergileridir. Bir akşamüstü Arif Damar, Rıfat Ilgaz, A. Kadir, Şükran Kurdakul, Çiçek Pasajı'nda buluşurlar. Kadir, İskit Yayınevi ile *Dünya* gazetesinde düzeltmen olarak çalışır. Orhan Kemal ve Rıfat Ilgaz imzalı imzasız her türlü yazıdan elde ettikleri "telif hakkı" ile geçimini sağlar. Arif (Damar), Şevki (Akşit) ile birlikte Mahmutpaşa'da işportacılık yaparlar. Kurdakul da Ziraat Bankası'nın Tahmis deposunda çalışır. Bu

görüşmeden derginin biçimi, boyu, posu, içeriği üzerinde karara vararak ayrılırlar. Derginin adını Arif Damar bulur (Yağcı,1994: 41-42).

Vedat Günyol, *Sanat ve Edebiyat Dergileri* adlı eserinde *Yeryüzü* dergisi için şunları yazmıştır.

“Sayfalarında düşünce yazılarıyla sanat ürünlerine birlikte yer veren dergi, yazarları toplumcu olanda bağımlılığa ve savaşıma çağırıyor. Toplumsal savaşında halkın gerçeğini yansıtmayı, halkın toplumsal savaşımını desteklemeyi öngörüyor. Sanatçıya bu savaşında düşen görev, yaşamı değişen biçimi ile vermektir. Çünkü yeni ve ileri sanat, yaşamı, durmadan değişen, hep yenileşen biçimiyle yansıttığı ölçüde bir değer kazanabilir.”(Günyol,1986: 57)

Daha ilk sayı dizgiye girmeden Bükreş Radyosu Nazım'ın Romanya'da bulunduğunu yayar dünyaya. Haber *Hürriyet*'te manşet olur. TKP tutuklamaları başladığında ikinci sayı hazırlanmaktadır. Dördüncü sayı çıkmadan Arif Damar'ı tutuklarlar. Aynı günler *Yeryüzü*'nde çıkan üç şiir 142. maddeye aykırı görülerek şairleri Ağır Ceza'ya verilir. 29 Ekim'i izleyen ilk dergide (1 Kasım 1951) Atatürk'ün demeçlerinden alınan parçalardan bile hesap sorulur savcılıkta. Arif, TKP üyesi olduğu savı ile Harbiye'deki askeri cezaevinde yatar. Suat Taşer, Şükran Kurdakul ve Sabih Şendil'i tutuklamadan yargılarlar. Kısa sürede aklanırlar fakat aklanmak, *Yeryüzü*'nün yayımını sürdürmesine yetmez (Yağcı, 1994: 42-43).

Böyle bir ortamda *Yeryüzü* dergisini daha fazla sürdüremezler ve dergi kapatılır. Kapatılmasıyla beraber yeni bir dergi çıkarmaya çalışırlar: *Berber*. Dergi on beş günlüktür. İki yapraktır. Fiyatı 20 kuruştur. 1 Eylül 1952 ile 1 Ocak 1953 tarihleri arasında 9 sayı yayımlanır. Derginin sahibi ve yazı işleri müdürü Metin Özek'tir (Yücel, 2019: 107). Dergide, *Yeryüzü*'nde yer alan isimlerle birlikte Fahir Onger, Samim Kocagöz, Lütfi Erişçi, Fakir Baykurt, Talip Apaydın, Can Yücel, Yaşar Kemal, Sabahattin Eyüboğlu, Yaşar Nabi gibi isimlerin yazıları yayımlanır.

Berber dergisi için 142. maddeden dava açılmaz. Metin Özek “dine hakaret” savı ile yargılanır. Altı ay hapis cezası alır. O yıllarda Metin Özek tıp fakültesinde son sınıf sınavlarına girer. Cezası “tecil” edilmezse, hekim olamayacaktır. Şükran Kurdakul, Metin Özek'in cesaretini ve korkusunu unutmadığını söyler. İktidar ve polis baskısı

sonucu dergiyi basacak matbaa bulamadıkları için *Berber* dergisi de kapanır (Kurdakul, 2003: 48).

Vedat Günyol, *Berber* dergisi için şunları söylemiştir:

“Yeryüzünün bir uzantısı olduğu izlemine veren ve sanat sorunlarını devrimci açıdan ele alan dergide, denemeler, şiir ve öyküler yanında, özellikle sinema eleştirilerine ağırlık verilirdi. Sanat sorunlarına ilişkin canlı soruşturmalarla, 1940’ın sosyalist gerçekçi edebiyatçıları arasında birleştirici bir yol tuttu. DP İktidarına ters düşünce yayınını sürdüremedi.” (Günyol, 1986: 59)

Yelken dergisi ise 1957- 1980 yılları arasında çıkar. 1958 ile 1962 yılları arasında derginin yönetiminde Kurdakul bulunur. On beş günlük bir dergidir. Alpay Kabacalı, *Yelken* dergisiyle ilgili şu bilgiyi verir: Dergi Rüknettin Resuloğlu’ya aittir. Resuloğlu, derginin yönetimini gençlere bırakır. Derginin ilk sayısı Şubat 1957’de yayımlanır. Derginin yönetimini bir, bir buçuk yıl Tahir Kutsi Makal yapar. Derginin yönetimi, 1958’de Şükran Kurdakul’a geçer. Kurdakul’la beraber dergi hareketli bir edebiyat dergisi haline gelir (Kabacalı, 2006: 189).

Kurdakul, Demokrat Parti’nin son yıllarında derginin yönetimini üstlenir. Şair, yazar ve düşün adamları üzerinde büyük baskı olduğunu, 7,5 yıl ceza istemiyle ağır ceza mahkemelerine verildiklerini söyler. Bu kişiler; Fethi Naci, Rıfat Ilgaz, Melih Cevdet Anday, Oktay Rıfat, Orhan Kemal, İlhan Berk, Cahit Irgat, Arif Damar, Metin Eloğlu’dur. Bu isimler arasında kendisi de vardır (Yücel, 2019: 109).

Şükran Kurdakul 1957’de Ataç Yayınevi’ni kurar. Ataç’ın sahibi Şükran Kurdakul, yazı işleri müdürü Afşar Timuçin’dir. Devrimci aydınlara ilerleme yolunda yeni ufuklar açmayı amaçladıklarını şu şekilde dile getirir:

“Çağdaş sanat ve düşün akımlarının ülkemizde de bilinmesine yardımcı olmaktı. Dünya görüşü farklılıklarından ötürü o yıllarda belirgin kurumlar böyle bir amacın uzağında görünüyorlardı bana. O kadar ki, sözgelimi Andre Maurois gibi kurulu düzenle pek çatışması olduğunu söyleyemeyeceğimiz bir yazarın hem romanı basılıyor, hem romandaki grev anlatan bölümler çıkarılıyordu. Tek parti döneminde bile basıldıkları zaman (“Mukaddes Sefalet” gibi) hiçbir kovuşturmayla uğramayan kitaplar

ikinci basımlarında yine yayıncının sansürüne uğrayarak yayımlanıyordu” (Yağcı, 1994: 49).

Ataç Kitabevi 1958 yılında bir hikâye kitabı yayımlayarak işe başlar. İlk kitap, Tahsin Yücel’in *Düşlerin Ölümü* adlı kitabıdır. Bu kitap Türk Dil Kurumu hikâye ödülünü alınca Ataç Kitabevi yayınları okurun da ilgisini çeker.

1959 yılında *Yelken* dergisi Şubat 37. Sayısında Ataç Kitabevi’nin yayımladığı kitapların listesini aşağıdaki gibi sıralar.

Tahsin Yücel “*Düşlerin Ölümü*” Türk Dil Kurumu armağan ödülünü alan kitap,

Jean- Paul Sartre *Duvar* çeviren Vedat Üretürk,

Franz Kafka *Değişim* çeviren Vedat Günyol,

Charles Baudelaire *İçe Kapanış* Derleyen Şükran Kurdakul,

Muzaffer Buyrukçu *Korkunun Parmakları*,

Andre Gide *Yeni Nimetler* çeviren Vedat Üretürk,

William Faulkner *Kırmızı Yapraklar* çeviren Ülkü Tamer

Hatemi Senih Sarp *Felsefe Tarihi Sözlüğü*,

Jean Paul- Satre *Varoluşçuluk* çeviren Asım Bezirci,

Albert Camus *Yanlışlık* Çeviren Ferid Edgü,

Her kitap 2 liradır. Ataç Kitabevi’nin İstanbul Ayazpaşa’da olduğu belirtilir (Yelken,1959: 24).

Kurdakul, bu kitapların bazılarının hemen satıldığını, bazılarının uzun süre depolarda kaldığını belirtir ve kendi yayıncılığı ile ilgili şöyle söyler: “*Teknik açıdan, bir yayıncıda olması gereken niteliklerin en azına sahip olduğumu sanıyorum. Bereket versin, Said Maden gibi bir usta çizer, çok az bir karşılıkla kitaplarımın kapaklarını yapıyordu. Onun sayesinde yayımladığım kitapların kapakları okurlarımızca beğeniliyordu.*” (Güngör, 19.90: 18)

Ant dergisi 1970 Ocak ayında Şükran Kurdakul ile Ataç Kitabevi'yle ilgili bir röportaj gerçekleştirir. Bu röportaja göre yayımladıkları arasında asıl benimsedikleri *Haydari Kampı*, *Ataç* ve *Eylem* dergileridir. Temel kitap ise Muvaffak Şeref'in *Eylem*'deki bir yazısı sonucu çevrilen Oskan Lange'in *Ekonomik Politik*'dir (Kurdakul, 1970: 14).

Kurdakul, yayımcılıkta karşılaştığı birtakım zorlukları şöyle sıralar: PTT giderlerinin yükselmesi, kâğıdın ikinci üçüncü elden edinme zorunluluğu, alacaklar, verecekler, senetler için giderek kapitalist ilişkilere dönmesi ve dayanmanın da her geçen gün zorlaşması. Bu sorunlar nedeniyle kafasında yeni soruların oluştuğunu ve yayımcılık alanındaki işlevinin bittiğini belirtir. 1959-1966 yılları arasında 100 kitap ve iki dergi yayımlar. 1966-1970 arası birkaç kitap basar. 1970-1976 yılları arasında kendi öykü kitaplarını çıkarır. Yavaş yavaş işini tasfiye ederek edebiyat tarihçiliğine yönelir (Kurdakul, 1984: 23).

Ataç dergisi, 15 Mayıs 1962 de Ataç Kitabevi'nin aylık dergisi olarak çıkmaya başlar. Birinci sayısında İstanbul'da her ayın başında yayımlandığı ve her sayının 100 kuruş olduğu yazılıdır. Dergi 30 sayı çıkar.

Erdal Doğan *Edebiyatımızda Dergiler* isimli kitabında *Ataç* ile ilgili 15 Mayıs 1962'de çıkmaya başladığını, Ekim 1964'te yerini *Eylem* dergisine bıraktığını belirtir. *Ataç* dergisinin yönetimiyle ilgili şu bilgileri verir. "*Derginin sahibi Şükran Kurdakul, yazı işlerini idare edense İ. Afşar Timuçin'dir. İlerleyen sayılarda Aydın Hatipoğlu ve Egemen Berköz derginin yönetimini üstlenirler.*" (Doğan, 1997: 74)

Ataç dergisi gençlere sayfalarını açar. Dergide sanatı besleyen (felsefe, tarih, toplumbilim) gibi değerlere de yer verilir. Erdal Doğan, derginin özel sayılar da hazırladığı bilgisini vererek şu açıklamayı yapar: "*Dergi yılda altı sayısını Çeviri Özel Sayıları olarak hazırlanması projesine gider. Bu proje, ikisi çeviri özel sayısı olmak üzere derginin yaşamına geçirilir.*" (Doğan, 1997: 75)

Derginin on birinci sayısında Kurdakul, *Ataç* dergisi ile ilgili bir değerlendirme yapar. Derginin araştırmacı bir okur dergisi olduğunu belirtir. Dergisinin her sayısı için bir boş vermişliğe kapılmadığını belirterek, bir edebiyat öğretmeni gibi okurun yazdıklarını ortaya koyar. Derginin başarılı olmasında kendilerinin verdiği sözler kadar, dağıtım güçlüklerine rağmen okuyucunun yanlarında durmalarını da şu şekilde ifade

eder: “İlk sayılarında verdiği sözü tutmuş bir dergi olmak bizim çalışmalarımıza bağlı bir sonuç değildir yalnız. Araştırmaktan korkmayan okurun bizimle işbirliği kurması, özellikle dağıtım güçlüklerinin çok çeşitli olumsuzluklarına yuvarlanmak tehlikesinden korudu dergiyi.” (Kurdakul, 1963: 3) Birtakım zorlukları okuyucu sayesinde aştıklarını dile getirir ve 1976 yılında da Ataç Yayınevi’ni kapatır.

Kurdakul, *Eylem* dergisini ise 1964’te çıkarır. *Eylem*’in yazı işleri müdürü Ömür Candaş’tır. Derginin ilk sayısı Mart 1964’te yayımlanır. 1966 yılında kapanır. Derginin amacı ülkeye yönelik toplumsal, siyasal, ekonomik araştırmalar yapmaktır. *Eylem*’de Selahattin Hilav, İsmet Sungurbey, Sencer Divitçioğlu, Emin Türk Eliçin, Arslan Başer Kafaoğlu, Muvaffak Şeref, Galip Üstün, Demir Özlü, Ferit Edgü, Melih Cevdet Anday gibi aydınların yazıları sık sık görülür (Yağcı, 1994: 48).

14 Şubat 1994 yılında başladığı Cumhuriyet gazetesindeki “Bu Aşamada” köşesindeki yazılarını yazmaya 25 Eylül 2000’e kadar devam eder. 2 Ekim 2000 tarihinde “Bu Aşamada” köşesinde, Şükran Kurdakul’un rahatsız olduğu belirtilir.

1.2.4. Ödülleri

Şükran Kurdakul, 1982 yılında çıkardığı sekizinci kitabı ile ödül alır. Bu ödül ile ilgili *Milliyet Sanat* dergisinde yer alan yazı şu şekildedir. “Nevzat Üstün şiir Ödülü ‘Bir Yürekten Bir Yaşamdan’ adlı yapıtı için Şükran Kurdakul’a verildi.” (Yücel, 2019: 119)

Şükran Kurdakul, ödüllerin çoğaltılması ve özellikle ailelerin koydukları ödüllerin kurumsallaşamayacağını düşündüğünü ama yanıldığını belirtir. Nevzat Üstün ödülü ve diğer ödüllerin birbirlerinin açıklarını kapattığını, bu yarışmaların bazı kitapların yayımlanmasına katkı bile sağladığını söyler.

Kurdakul’un Nevzat Üstün ödülünü alan kitabı, Altın Çelenk ödülünü de alır. Kurdakul’un bu konu hakkında söyledikleri : “*Bir Yürekten, Bir Yaşamdan şiir kitabı Makedonya Yazarlar Birliğinin Struga şenliklerinde Altın Çelenk’e koşut bir ödülü var: Bu ödül iki sene önce bana verildi. Bütün Basın tıs! Olacak iş mi?*” (Aygündüz, 2000: 15) şeklinde hiçbir yerde bahsedilmemesinden duyduğu üzüntüyü aktarır.

Öner Yağcı, 2003 yılında *Cumhuriyet Kitap Eki*’nde Şükran Kurdakul’un ödülleri ile ilgili şu açıklamayı yapar:

“1982 Nevzat Üstün Şiir Ödülü, 1998 Filistin Yazarlar Birliği Barış Ödülü, 19. TÜYAP İstanbul Kitap Fuarı Onur Yazarı, 1999 Makedonya Yazarlar Birliği Edebiyat Asası Ödülü, Dünya şiir Günü 2002 Büyük Ödülü, 2002 Terakki Vakfı şiir Onur Ödülü. Hakkında Alpay Kabacalı Coşkun ve Direncin şairi, Öner Yağcı Şükran Kurdakul Yaşamı Sanatı ve Yapıtları kitapları. 50. Sanat Yılı, 70.Yaşı, 75 Yaşı birçok il ve ilçede, birçok kurumca toplantılarla kutlandı.” (Yağcı,2003: 12)

Özlem Ertürk’ün 1999 yılındaki Cumhuriyet Gazetesi’ndeki “Kültür Birlikteliği Sürdürülsün” yazısında Edebiyat Asası ödülü ile ilgili açıklaması şu şekildedir: “Haziran ayı içinde şair Şükran Kurdakul’a, bu yılki Makedon Yazarlar Birliği Edebiyat Asası ödülü verildi.” (Ertürk, 1999: 15)

Kurdakul’a verilen ödüllerden biri de 1940 yılı ortalarından 1948 yılı haziran ayına kadar yaşadığı İzmir Karşıyaka’daki sokağa Şükran Kurdakul adının verilmesidir (9 Eylül 1997). Karşıyaka Belediye Başkanı Kemal Baysak, Kurdakul yaşarken onun yaşadığı sokağa adını vererek ona en büyük ödülü verdiklerini söyler. Bu konuyla ilgili Yaşar Aksoy şunları söyler:

“Karşıyaka Belediye Meclisinin aldığı kararla, 1719 numaralı Karşıyaka Eski Belediye Sokağına Şükran Kurdakul isminin verilmesine karar verilir. Karşıyaka Belediye Başkanı A. Kemal Baysak’ın önerisi ile 9 Eylül 1997 günü sevgili ağabeyimin ismi, çocukluğunun geçtiği eski Belediye Sokağı’na verildi. Açılıştta bir konuşma yaptı. Keyiften dört köşe idi... Çok mutluydu...” (Yeni Asır Gazetesi, 11 Eylül 1997)

Kurdakul’un “Karşıyakam”, “Yamanlar Türküsü”, “Atlı Tramvay” gibi Karşıyaka’nın özelliklerini yansıtan şiirleri vardır.

1.2.5. Yazar Örgütleri Üyeliği ve Katıldığı Etkinlikler

Şükran Kurdakul, Türk Edebiyatçılar Birliği, Türkiye Yazarlar Sendikası, PEN Yazarlar Derneği, Nâzım Hikmet Vakfı, Dil Derneği üyesidir. Bigadiç Kültür ve Eğitim Vakfı’nın onursal başkanıdır. Öner Yağcı, “Özerk Sanat Konseyi”, “Ulusal Sanat Kurulu” gibi kurumlardaki yöneticilikleriyle de yaşamını ve yaşamlarını zenginleştirdiği (Yağcı, 2003: 12) şeklinde düşüncelerini aktarır. Taranan kaynaklar,

birlik, sendika, vakıflardan elde edilen üyelik bilgileri ve o kuruluşlar adına ve bireysel olarak katıldığı etkinlikler aşağıda yer almaktadır.

1.2.5.1. Türk Edebiyatçılar Birliği

1961 yılında Türk Edebiyatçılar Birliğinin yönetim kurulu üyeliğine seçilir; 1964 sonrasında iki dönem genel sekreterlik görevini yerine getirir.

Türk Edebiyatçılar Birliğinin Sanat Şenliği diye duyurduğu, İzmir’de Açık Hava Tiyatro gecesinde düzenlediği etkinliğe katılır. Geceyi Ege Ernat sunar. Semih Emre’nin *Yön Dergisi*’nde Şükran Kurdakul için yaptığı yorum şu şekildedir: “*uzun ve hızlı adımlarıyla aceleci, eğreti ceketi ve iri gövdesiyle coşkulu, Şükran Kurdakul çıktı sahneye ve okudu: İzmir’in İçinde Amerikan Neferi.*” (Emre, 1966: 14)

“1973 yılında TÖB-DER Aksaray şubesi’nce düzenlenmiş bir yazın etkinliğinde konuşmacı olarak Kurdakul” (Karadayı, 2005: 9)’un yer aldığı belirtilir.

1.2.5.2. Türkiye Yazarlar Sendikası

26 Mart 1977’de Türkiye Yazarlar Sendikası’nın yönetim kuruluna girer ve ikinci başkanlığa getirilir. Kurdakul, Türk Yazarlar Sendikası’na girişini şu şekilde anlatır:

“*Sendika yayıncıları bir şartla alıyordu: Yazarlığı editörlüğünden önde gelme koşulu vardı. Ben, 1976’da yayınevini kapatınca üye oldum. O yıl yönetim kuruluna seçildim, ikinci başkan oldum... Hemen hemen haftada üç gün çalışıyordum; sendikanın gelişmesi için çaba gösteriyorduk. Aziz Nesin, bir kitabında benim için ‘sendikanın temel direği’ demiştir, bundan onur duyarım.*” (Kabacalı, 2006: 55)

Katıldığı etkinlikler ise şöyledir:

Türkiye Yazarlar Sendikası II. Başkanı iken 1978 yılında İstanbul Barosu tarafından düzenlenen Basın Özgürlüğü seminerine katılır (Yurt Ve Dünya Dergisi, 1978: 8).

TYS II. Başkanı iken 1978 yılında *Milliyet Sanat Dergisi*’nde Anayasa’nın 142. maddesine ilişkin bir açıklama yapar (Milliyet Sanat Dergisi, 1978: 285).

TYS II. Başkanlığını yaptığı yıllarda İstanbul Tabip Odası’nın düzenlediği sempozyumu yöneten kişilerden biri olarak görev alır.

“Türkiye Yazarlar Sendikasının düzenlediği ‘Yazar Hakları’ konulu sempozyum 6-7 şubat günlerinde İstanbul Tabip Odası toplantı salonunda yapıldı. Sendika bu toplantıyı yazarların çeşitli sorunlarının topluca gündeme getirilmesi ve çözüm yolu önerilerinin saptanması amacıyla gerçekleştirmişti. TYS Genel Başkanı Aziz Nesin’in konuşmasından sonra sempozyumu yönetmek üzere, TYS İkinci Başkanı Şükran Kurdakul ve TYS Genel Sekreteri Demirtaş Ceyhun sempozyumu yönetmek üzere kürsüdeki yerlerini aldılar.” (Nesin Vakfı Yıllığı, 1979: 559)

TYS II. Başkanlığı görevini yürütürken, sendika yöneticisi olarak 1978 yılında TYS’nin İzmir Kitap Fuarı’ndaki sergisinde neler yapacaklarını Doğan Hızlan’a verdiği röportajda açıklar. 1978 yılında TYS İzmir Fuarı’nda ikinci sergisini açar. TYS üyesi yazarları her gün saat 18-24 arasında kitaplarını imzalayarak söyleşi yaparlar. TYS üyesi bazı yazarlar, Köy İşleri Bakanlığı’nda imza günleri düzenlerler (Hızlan, 1979: 573-576).

3. TÜYAP Kitap Fuarı 3-11 Kasım 1984 tarihleri arasında gerçekleşir. 11 Kasım’da İstanbul Etap Marmara Salonu’nda Çocuk Kitapları konusundaki konuşmacılardan biri de Şükran Kurdakul’dur (Milliyet Sanat, 1984: 107).

1.2.5.3. PEN Yazarlar Derneği

1988 yılında PEN Yazarlar Derneği’nin kurucu üyeleri arasında yer alır. 1989-1991’de PEN’in ikinci başkanlığını yürütür, 1991-1997 yıllarında da PEN başkanlığı yapar.

PEN Yazarlar Derneği’ndeki çalışmaları ile ilgili Kurdakul şunları söyler: “İlk başkan Yaşar Kemal’di, ben ikinci başkandım. Yaşar Kemal bir dönem çalışmayı kabul etmişti. İlk genel kuruldan sonra başkanlığa ben getirildim ve iki dönem başkanlık yaptım. Gözlerimdeki derin hastalık artmıştı; iki dönem sonra örgütsel anlamda da çekilmeyi uygun buldum.” (Kabacalı, 2006: 55)

PEN adına katıldığı etkinlikler çok fazla olmakla beraber, konuyla ilgili geniş çaplı bir araştırma yapmış olan Hatice Yücel’in, Şükran Kurdakul’un Hayatı ve Şiirleri Üzerine Bir Araştırma adlı çalışmasına bakılması daha yararlı olacaktır. Katıldığı etkinliklerden bazıları şunlardır:

Haziran 1988’de Puşkin Şenliği’nde Pişkov, Aziz Nesin ve Melih Cevdet Anday ile birlikte yer alır (Yücel, 2019: 130).

İstanbul Büyükşehir Belediyesi Kültür İşleri Daire Başkanlığı 1991 yılında 6- 12 Mayıs tarihleri arasında Poesium 1 adıyla Uluslararası İstanbul Birinci Şiir Forumu düzenler. Kurdakul, bu etkinlikte yer alan şairlerden biridir (Milliyet Sanat, 1991: 22).

Mayıs 1992 yılında Samsun Büyükşehir Belediyesi III. 19 Mayıs Kültür ve Sanat Şenlikleri’ndeki konuşmacılardan biridir (Baskın, 2017: 25).

1992 yılında Samsun Konak Sineması’nda Saik Faik’i anma gecesi düzenlenir. Sunuculuğunu Refik Baskın ile Müjgan Kırca yapar. Şükran Kurdakul da bu etkinlikte konuşmacı olarak yer alır (Baskın, 2017: 25).

Şükran Kurdakul PEN başkanı iken, kapatılan Türk Dil Kurumu’nun 60. yıldönümünde İzmir, Edirne, Adapazarı ve İstanbul’da dil toplantıları düzenlenir. Konuşmacılar Şükran Kurdakul, Ahmet Miskioğlu, Prof. Dr. İsmet Sungurbey, Adnan Özyalçın’dır. Yılı belli değildir (Yücel, 2019: 135).

2-11 Kasım 2001 tarihleri arasında onur çizeri Semih Balcıoğlu tarafından açılacak olan 20. TÜYAP Kitap Fuarı’ndaki konuşmacılardan biridir (Milliyet Sanat, 2001: 95).

Türk Dil Kurumu’nun 60. yıl kutlamaları sırasında Şükran Kurdakul PEN başkanıdır. Türk Dil Kurumu bu süreçte kapatılır. Kurdakul kapatma işlemine karşı kayıtsız kalamaz. Bu konuyla ilgili Ahmet Miskioğlu; *“Usta bir örgütçü olarak, İzmir’de, Adapazarı’nda, Edirne’de ve İstanbul’da dil toplantıları düzenledi.”* (Miskioğlu, 2005: 6) şeklinde Kurdakul’ın yaptıklarını aktarır.

1.2.5.4. Ulusal Sanat Kurulu, Özerk Sanat Konseyi

Öner Yağcı, Şükran Kurdakul için *“1995’ten itibaren Özerk Sanat Konseyi ile Ulusal Sanat Kurulu’nun da kurucularından olur”* (Yağcı, 2000: 50) şeklinde bilgi verir.

Ulusal Sanat Kurulu ile ilgili Kavram Kargaşa Dergisi’nde Kurdakul şunları söyler: *“Fikri Sağlar’ın Kültür Bakanlığı döneminde yazar örgütlerinin katılımıyla bir kurultay toplamıştık. Bu arada Bakanlıkça Ulusal Sanat Kurulu Yönetmenliği*

hazırlandı. O yönetmenlik üzerinde hala çalışılıyor. Oluşturulan Ulusal Sanat Kurulu'na beni de başkan seçtiler.” (Oğan, 1999: 33)

1.2.5.5. Nâzım Hikmet Vakfı

Şükran Kurdakul, Nâzım Hikmet Vakfı ile ilgili şu bilgileri verir: “*Nazım Hikmet Vakfı'nın da kurucusu oldum. Beş yılda onun yöneticisi oldum.*” (Oğan, 1999: 33) Hayatının sonuna kadar vakıftaki etkinliklerine devam eder.

Nazım Hikmet Vakfı adına katıldığı etkinlikler ise şu şekildedir:

16 Ocak 2000 yılında Eskişehir’de Çağdaş Yaşamı Destekleme Derneği’nin düzenlediği 98. Doğum Yıldönümü’nde Nâzım Hikmet Anısına Kültür ve Sanat Gecesi’nde Cüneyt Türel, Tilbe Saran, Turgay Fişekçi, Tuncer Tercan ile birlikte etkinlikte görev alır (Cumhuriyet Gazetesi, 24 Ocak 2000).

2002 yılında Samsun Ondokuzmayıs Üniversitesi, Felsefe ve Düşünce Kulübü’nün Nâzım Hikmet’in 100. Doğum Yılı Kutlama Etkinliklerinde üniversiteye konuşmacı olarak davet edilir (Baskın, 2017: 24-27).

29 Kasım 2003’de 22. İstanbul TÜYAP Kitap Fuarı’nda “*21. Yüzyıl ve Emperyalizmi*” konusunda konuşmacılardan biridir. Nâzım Hikmet Vakfı tarafından İzmir’in Foça ilçesinde düzenlenen bir Nâzım Hikmet gecesine katılır. Tarihi belli değildir (Yücel, 2019: 136).

1.2.5.6. Dil Derneği

Şükran Kurdakul, Dil Derneği’ne 6 Aralık 1989 yılında üye olur. Dil Derneği adına katıldığı etkinlikler şöyledir:

Türk Dili Dergisi’nin 10. yılını kutlama programında yer alan konuşmacılardan biridir. Bu etkinlikte yer alan kişiler: Şükran Kurdakul, Osman Bolulu, Yusuf Çotuksöken, Ömer Demircan, Kemal Bek, Mehrizat Poyraz ve Ahmet Miskioğlu’dur. Etkinlikte sunuculuğu Ahmet Miskioğlu yapar (Miskioğlu, 2005: 6).

Nusret Karaca, 2005 yılı *Türk Dili Dergisi*’nde “*Perşembeleri Seviyorum*” yazısında *Türk Dili Dergisi* yazarlarının, ozanlarının ve sanatçıların her perşembe günü öğleden sonra toplandıklarını ve bu toplantılarda “*düşün, edebiyat dostları ve hayranlarının söyleştikleri, özlem giderdikleri bir buluşma noktası*” (Karaca, 2005: 12)

olduğunu aktarır. Dergi ve kitapların yanı sıra güncel olan toplumsal sorunlar ve düşünsel konular ele alınır.

1.2.5.7. Bigadiç Kültür ve Eğitim Vakfı

Şükran Kurdakul, Bigadiç Kültür ve Eğitim Vakfı kurucu üyesidir. 27 Kasım 1995'te eşi Selma Kurdakul'un babası Rüştü Koray adına bir öğrenci vakfı kurulmasına vesile olur. Rüştü Koray Kız Öğrenci Yurdu dar gelirli köylü ailelerin lise çağına gelmiş, kız öğrencilerinin yararlanması amacıyla kurulur. Yurt, üniversitede eğitim gören kız öğrencilere maddi destek verir. Yurda yapılan maddi bağışlar ihtiyacı olan insanlara dağıtılır. Yurda bağışlanan taşınmaz mallar da bulunur. Bunların kira geliriyle ihtiyacı olanların ihtiyaçları karşılanmaya devam edilir.

Hayri Erdoğan 2006 yılında “*Haydi Kızlar Yurda*” yazısında yurtla ilgili şu bilgileri verir: “107 üyeyle 1995 yılında Vakıf kurulur. Kurucular arasında profesör, yazar, mühendis, doktor da vardır; işçi, çiftçi, balıkçı ve ev hanımı da. Şükran Kurdakul da yönetim kurulunda görev alır” (Erdoğan, 2006: 10). Yurdun onursal başkanı Şükran Kurdakul, başkanı Ahmet Sedat Ulus'tur. Şükran Kurdakul'un kitaplarının geliri BİKEV'e aittir.

1.3. ŞÜKRAN KURDAKUL'UN ESERLERİ

1.3.1. Şiir Kitapları

1.3.1.1. Tomurcuk

Şükran Kurdakul'ın ilk şiir kitabı *Tomurcuk* 1943 yılında 16 sayfa olarak, Ege Basımevi tarafından yayımlanır. *Tomurcuk* yayımlandığında Kurdakul, 16 yaşındadır ve lise öğrencisidir.

Kitabın içinde on dört adet şiir vardır. Şiir başlıklarının altında bazı kişilerin isimleri yer alır. Bu şiirler ve kişiler şu şekildedir: *Yolcu* Ali Özarıslan'a, *Akşam Garipliği* Yusuf Mardin'e, *Derem* Cahit Özkanlı'ya Saygıyla, *Sen* Raif Kurdakul'a *Karpuz* Halim Yağcıoğlu'na, *Uyku* Bir askerin ruhuna diye verilmiştir.

Kitabın içinde yer alan şiirler: *Tomurcuk*, *Arzu*, *Yolcu*, *Bazan*, *Gün Olur*, *Düşmek*, *Küçük Araba*, *Akşam Garipliği*, *Karşıyakam*, *Derem*, *Sen*, *Karpuz* ve *Uyku*'dur. Bunlar daha çok Kurdakul'un küçük yaşlarda, iç sıkıntılarından kurtulma amacıyla yazdığı şiirleridir.

1.3.1.2. Zevklerin ve Hülyaların Şiirleri

Kurdakul'un ikinci şiir kitabı *Zevklerin ve Hülyaların Şiirleri* 1944'te, 22 sayfa olarak Ülkü Kitabevi tarafından yayımlanır.

Kitapta on sekiz adet şiir vardır. Yine bu kitabında da şiirlerinin başlığının altında bazı isimler yer alır. *Ölü Tabiat* Mustafa Şerif Kardeşime, *Aşk Şarkısı* N.K.' ye şeklindedir. *Zevklerin ve Hülyaların Şiirleri* kitabı içinde yer alan şiirler ise: *Mümkün, Ümit, Vaad, Alışkanlık, Huzûr, Sır, Ölü Tabiat, Çift-1, Çift-2, Aşk Şarkısı, Dönüş, Sual, Sabah-1, Sabah-2, Çocukluğum, Memnunluk, Hatırlayışlar-1 ve Hatırlayışlar-2'* dir.

1.3.1.3. Giderayak

Kurdakul, *Zevklerin ve Hülyaların Şiirleri*'nden sonra, kitap çıkarmaya uzun bir süre ara verdikten sonra 1956 yılında, Sinan Matbaacılık tarafından 30 sayfalık *Giderayak* adlı kitabı yayımlanır.

Kurdakul'un bu kitabı yasaklı kitaplar listesine girerek, toplatılır. Kurdakul, hakkında 141. ve 142. maddelerden dolayı dava açılır. Zaman aşımına uğradığı için beraat eder. Kitap iki bölümden oluşur: *Giderayak* başlığı altında birbirinden ayrı ama hiçbirine ad konulmayan sekiz; *Karanlıkta Aydınlık Düşünceler* başlığı altında da yine ad konulmamış yedi olmak üzere toplam on beş şiir yer alır.

Kurdakul'un hapis yıllarında yazdığı bu şiirlerinde; kendisiyle, toplumla ve düzenle olan hesaplaşması dile getirilir. Aydınlara yapılan baskılara boyun eğmeyen, her daim umut ve direnci ilke edinmiş bir şairin dizeleridir bunlar.

1.3.1.4. Nice Kaygılardan Sonra

1956'da yayımladığı *Giderayak*'tan sonra Şükran Kurdakul beş yıl şiir yayımlamaz. *Giderayak*'taki şiirlerini *Nice Kaygılardan Sonra* kitabıyla, okuyucuların önüne bir kez daha koyar. Bu kitap 1963 yılında 48 sayfa olarak, Ataç Kitabevi tarafından yayımlanır.

Kitap, Kurdakul'un dördüncü şiir kitabıdır. *Nice Kaygılardan Sonra, Karanlıkta Aydınlık Düşünceler* ve *En Güzel Gerçek* olmak üzere üç bölümden oluşur.

Nice Kaygılardan Sonra bölümünde yer alan şiirler; *En Eski Kaygılar, Yaşamın Bıraktığı, Kırık Değirmen* ve *Nice Kaygılardan Sonra* isimlerini taşır.

Karanlıkta Aydınlık Düşünceler kısmında yer alan şiirler: *Evrensel Sevinç, Kapıların İçinde, Karanlıkta Aydınlık Düşünceler, Gene Kapıların İçinde, Avuntunun Ötesi, En Son Güne Kadar, Değişmeyen, Dünden Yarına* adındadır.

En Güzel Gerçek bölümünde: *En Güzel Gerçek, Ben Seni Arıyorum, Korkulu Yalnızlık, Olduğu Gibi, İçten İç, Uykuya Çağrı, Senden Sonra Sen* adlı şiirleri yer alır.

Kitapta, toplamda on dokuz şiir vardır. *Karanlıkta Aydınlık Düşünceler* başlığını taşıyan bölümü oluşturan sekiz şiir *Giderayak* kitabını oluşturan şiirlerdir.

1.3.1.5. İzmir'in İçinde Amerikan Neferi

İzmir'in İçinde Amerikan Neferi, 1966 yılında Ataç Kitabevi tarafından 32 sayfa olarak yayımlanır.

Şükran Kurdakul'un beşinci şiir kitabıdır. Kitabın ilk girişinden önce: "*Babam Milli Kurtuluş Savaşçısı Binbaşı Mehmet Salih'in Anısına Armağan*" başlığını taşıyan yazı yer alır.

Kitabına, *İşgal, Redd-i İlhak, Hasan Tahsin, Ağıt Değil, İkinci Kurtuluş, 142'siz Şiir, İkinci Dokuz Eylül'e Doğru* ve *İzmir'in İçinde Amerikan Neferi* adlı şiirlerini koyar.

1.3.1.6. Halk Orduları

Kurdakul'un altıncı şiir kitabı *Halk Orduları* ise 1969 yılında, Ataç Kitabevi tarafından 64 sayfa olarak yayımlanır. Toplamda yirmi iki adet şiir vardır. Kitabın içinde yer alan *İstanbul Penceresinden Bakarken* şiiri dört bölümden oluşur. Bu kitabında da şiir başlığının altında bazı isimler yer alır. *Halk Orduları* şiirinin altında - Veysi Sarısözen ve Arkadaşlarına- ifadesi geçer.

Kitap kendi içinde üç bölümden oluşur: *Açık Alana Çıkan şiirler, İçten İç, Yabancı Kalanlar*.

Açık Alana Çıkanlar bölümünün başında Namık Kemal'in "Vatan Bize Kılıcımızın Ekmeğidir" dizesi yer alır. Bu bölümde yer alan şiirler şunlardır: *Tüfek Çatmış Toprağında, Halk Orduları, Öncü Kardeş, Vedat Arkadaşa Saygı Duruşu, Ölümsüz Tran Th'li, Sağdıcım, Partim*.

İçten İçe bölümündeki şiirler: *Çağrı, Bir Öyküydüm Sadece, Belki, Yirmi İki Yıl Sonra, Denizli Cezaevinde Yatarken, Pencerenin Getirdiği, Bulut Geçiyor, İstanbul Penceresinden Bakarken I, II, III, IV, Sonlarına.*

Yabancı Kalanlar bölümündeki şiirler: *Yabancı Kalan, Diyorum, Küçük Hikâye, Parmaklarım Durur Saramam, Karanlık Bastıktan Sonra, Güce Giden.*

Halk Orduları şiir kitabı içinde yer alan şiirler: *Halk Orduları, Partim, Çağrı, Belki, Pencerenin Getirdiği, Bulut Geçiyor, İstanbul Penceresinden Bakarken, Sonlarına, Diyorum, Küçük Hikâye, Parmaklarım Durur Saramam, Karanlık Bastıktan Sonra, Güce Giden* adlı şiirlerdir ve bu şiirler *Bir Yürekten Bir Yaşamdan* adlı toplu şiir kitabının içinde yer almaz.

1.3.1.7. Acılar Dönemi

Şükran Kurdakul'un yedinci şiir kitabı *Acılar Dönemi*, 1977 yılında Cem Yayınevi tarafından 79 sayfa olarak basılır.

Acılar Dönemi, Yaşadıkça, Benden Bize, Ege Dalgaları adlı dört bölümden oluşur. Kitapta, toplamda elli bir şiir yer alır.

Acılar Dönemi bölümünde yer alan şiirler: *Armağan, Nöbetçi, Kaç Dönemin Acısı, Köy Kent, Cevizlide Bir Konduda, Sorulunca, Harun Arkadaşın Direncinde, Ölümü Yensin Diye Beklerken, My Lay Bayrağı, Acılı Bahar, Sesi Kısılan Fener, Yürürken, O Gün O Gece, Borçlu, Ege Toprağının İnsanı, Ben Buradayım, Balıkesir Toprağında Bir Akşam.*

Yaşadıkça bölümünde yer alan şiirler: *Yaşadıkça, İlk Gençlik, Sorunca, Uzaktan, Babamı Duydukça, Oradaki, Oradaki, Karşıdan, Orası, Oradaki, Acımızı Dokuyan.*

Benden Bize bölümünde yer alan şiirler: *Yarış, Anı Küskünü, 17 Ekim 1973, Kırgın, Ben Varken, Düşleme.*

Ege Dalgaları bölümünde yer alan şiirler: *O Anda, Nehir, Nasıl Olsa, Kalan, Dünya, Düşleme, Sonu Olmayan, Saklanmadan, N'aparsın, Ararken, Elde Kalan, Yaşam Boyu, Ege Dalgaları, Ege Dalgaları II, Çocuklar, Şiir, Şiiristan.* Kitabın başında öndeşik şeklinde bir dördlük yer alır. Bu kitabı eşi Selma Kurdakul'a ithaf eder.

Buradaki şiirler de umuttan ve direnmekten hiçbir zaman vazgeçmeyen, yaşama sıkı sıkı tutunan, bir toplumcu şairin dizeleridir.

1.3.1.8. Bir Yürekten Bir Yaşamdan

Şükran Kurdakul'un 1978-1981 döneminde yazdığı şiirlerini bir araya getirdiği *Bir Yürekten Bir Yaşamdan*, 1982 yılında 76 sayfa olarak, Karacan Yayınları tarafından yayımlanır.

Kurdakul'un sekizinci şiir kitabıdır. *Soyağaç* şiirinden sonra kendi içinde dört bölümden oluşur: *Bir Yürekten Bir Yaşamdan* bölümünde 19; *Benden Sor* bölümünde 5; *Ağıtların Türkülendiği Yer* bölümünde 8 ve *Dörtlüklerle* bölümünde 18 şiir olmak üzere *Soyağaç* şiiriyle beraber toplamda elli bir şiir yer alır.

Bir Yürekten Bir Yaşamdan kısmında yer alan şiirler: *Heybe, Dalgıç, Al Beni Sevecenliğine, Bendim, Sevgi Ormanı, Elindeyken, Yok mu Benim Şiirimi Yazacak, Elinde Senin, Burada Kalan, Kalır, Ozan, Beklerken, Eski İstasyonlar, Emeğin Öyküsü, Tarihçe, Ağaçlar, Eller, Yaşamı Ateşe Vermeyin, Şiirler*. Bu İlk bölümün ilk şiiri olan *Heybe* doğumundan başlayıp tarhana çorbası kokan çocukluğuna, yetim yıllarına ve ilk gençliğinin geçtiği İzmir'e uzanır.

Benden Sor bölümünde yer alan şiirler: *Gençlik, Gördükçe, Sahrayı Kebir, Benden Sor, Aratır*.

Ağıtların Türkülendiği Yer bölümündeki şiirler: *Ağıtların Türkülendiği Yer, Eğer, Hangi, Hangimiz, Sevinç'e Ağıt Yerine, Kan Kuyusu, Bakınca, Kimler*.

Dörtlükler kısmını oluşturan şiirler: *Ararsan, Acılarına Yön Veren, Yangın, Buraya Kadar, Birileri, Zorunlu, Dürbün, Bunca Yıl, Sevgi Rengi, Bozukçalar, Ararken, Uzaktan, Pencereden, Karadeniz Sevinçleri, Zor Geçit, Yorgun Yürek, Nicedir, Işığımın Damarları*.

1.3.1.9. Ökselerin Yöresinde

Ökselerin Yöresinde, Kurdakul'un 1982- 1984 yılları arasında yazdığı şiirlerinden oluşan dokuzuncu şiir kitabıdır. 1984 yılında, İzlem yayıncılık tarafından 78 sayfa olarak yayımlanır.

Kurdakul, neredeyse tüm kitaplarında olduğu gibi bu eserini de bölümlere ayırır. İlk bölüm *Ökselerin Yöresinde* 22, *Kendileri* bölümünde 4, *İstanbul Duyarlıkları* bölümünde 13 ve *Dörtlüklerle* de ise 12 şiir olmak üzere toplamda elli iki şiir yer alır. Kitabın başında önsöz olarak Kemal Özer'in *Şükran Kurdakul'un Ozan Olarak Görüntüsü* adlı bir yazısı yer alır. Ardından *Gece Gündüz* başlıklı bir ön şiir gelir.

Ökselerin Yöresinde bölümünde: *Merdiven, Bize Kadar, Biriken, Birlikte, Bitmeyen, Korkulu Takvim, Ökselerin Yöresinde, Seninle, Ararsan, Çocuklar, Bakışlar, Selânik Dizeleri, Kapıların Önünde, Duvarında, Yalnızların Dağları, Öykümüz, Gizi Çözülen, Sorularda, Çağlar Boyu, Çağdaşımız, Suna Kan'ı Dinlerken, Sevinç* adlı şiirler yer alır.

Kendileri bölümünde: *Kendileri, Çağrışımlar Arasında, Yarış ve Ozanca* gibi şiirler yer alır.

İstanbul Duyarlıkları bölümünde: *Bir Daha, Yeni Gelen, Osmanlı, Mütareke, Yedi Kule, Bir Avuntu Gibi, Özlemde, Köprüden, Tophane, Alaturka, Hangisine, Cicianneler, Hangi Özlem* adlı şiirler yer alır.

Dörtlüklerle de ise: *Anam, 23 Mart 1927, Bana Doğru, Sonunda, Bugüne, Sözcüklerimiz, Ölümcünün Sesi, kendini Ararken, Yazıt, Yoksa Bu, Gecede, Borçlu* adlı şiirler yer alır.

1.3.1.10. Ölümsüzlerle

Ölümsüzlerle, Kurdakul'un onuncu şiir kitabıdır ve 1982-1984 yılları arasında yazdığı şiirlerden oluşan bu kitap 1985 yılında İzlem Yayıncılık tarafından 64 sayfa olarak yayımlanır.

Kitap'ın önsözünde Kemal Özer'in yazdığı *Şükran Kurdakul'un Ozan Olarak Görüntüsü* yer alır. Kitap *Ölümsüzlerle, Alacakaranlıktakiler, Yaşamın Yitirdikleri* olmak üzere üç bölümden oluşur. Kitabın başında ön şiir tarzında bir dörtlük yer alırken sonunda da şiirleştirdiği kahramanları kimin eserinden aldığına dair bir yazı bulunur. Kitap toplamda yirmi altı şiirden oluşur.

Ölümsüzlerle başlığını taşıyan ilk bölümde: *Hamlet, Ahab Kaptan, Peter Gynt, Romeo ve Juliette, Carmen, Cio Cio San (Madam Butterfly), Madam De Renal, Ophelia, Julius Caesar, Robinson, Şeyh Galip* adlı şiirler yer alır.

Alacakaranlıktakiler başlıklı ikinci bölümdeki şiirler: *Ahmet Cemil, Vehbi Dede, Ahmet Celal ve Meryemce.*

Yaşamın Yitirdikleri başlıklı üçüncü bölümdeki şiirler ise: *Michaud, Fabien, Açlıktaki, İhtiyar Balıkçı, Mayari, Paul ve Öteki Tüfekçiler, Robert Jordan, Z. Sokağı, Madema Ortans, Altınay ve Bazarov.*

Edebiyatın Ölümsüzleri başlıklı notlar kısmında ise şiirlerde anlattığı kişiler hakkında kısa bilgiler verir.

1.3.1.11. Toplu Şiirler: Bir Yürekten Bir Yaşamdan

Şükran Kurdakul 50. sanat yılını kutladığı 1993 yılında *Bir Yürekten Bir Yaşamdan* adlı toplu şiir kitabını yayımlar. Kitap, Varlık Yayınları tarafından yayımlanır. İçinde *Tomurcuk, Zevklerin ve Hülyaların Şiirleri* kitapları yer almazken *Giderayak, Nice Kaygılardan Sonra, İzmir'in içindeki Amerikan Neferi ve Halk Orduları* kitaplarından da sadece bazı şiirlere yer verir. Bu kitap şairin seçtiği şiirlerinden oluşan şiir kitabıdır ve on birinci şiir kitabı olarak değerlendirilir.

Kitap yirmi iç bölümden oluşur. *Nice Kaygılardan Sonra (1952-1962), En Güzel Gerçek, Ben Seni Arıyorum, Özgürlük Alanlarından (1961-1969), Acılar Dönemi, Yaşadıkça, Benden Bize, Ege Dalgaları, Bir Yürekten bir Yaşamdan, Benden Sor, Ağıtların Türkülendiği Yer, Dörtlüklerle, Ökselerin Yöresinde, Kendileri, İstanbul Duyarlıkları, Dörtlüklerle, Ölümsüzlerle, Alacakaranlıktakiler, Yaşamın Yitirdikleri, İhtiyar Yüzyıla (1986-1997).*

1.3.1.12. İhtiyar Yüzyıla

Şükran Kurdakul'un on ikinci şiir kitabıdır. 1986 ve 1997 yılları arasında yazdığı şiirlerin bulunduğu bu kitap, 1997 yılında Ümit Yayıncılık tarafından 62 sayfa olarak yayımlanır. Önsöz olarak Kemal Özer'in *Şükran Kurdakul'un Ozan Olarak Görüntüsü* yazısı yer alır.

Kitabı beyitlerle bölümlere ayırır. 1. Beyit: *Zeus bile kanatlı sözlerle gelse/ Yaralı coşkuna bulamaz söylem.* 2. Beyit: *Kaçıncı kadehin teknesi ki bu/ Aldı götürdü beni bela limanlarından* şeklindedir.

Kitabın içinde otuz dört tane şiir yer alır. Bu şiirler: *İhtiyar Yüzyıla, Ülkesi Ağdistan, Bizde Kalan, Sen Misin, Bir'ler, Bir'ler, Bir'ler, Bir'ler, Anımsadıkça, Yoksa Biz, Çağrı, Birisi, Neden Sonra, Nasılsa, Boşluktaki, Canlı Tarih.*

1. Beyitten Sonraki kısım: *Özgürlüğün Karasularında, Özgürlük Zeybeği, Sonlarına, Belki, Ölümsüz Kalan, Türkiyem Nereye Götürüyorlar Seni.*

2. Beyitten sonraki şiirler: *Ötekiler, Biz miydik, Masalımsı, Eksilen, Kalan Biziz, Sevindiren, Boşadığım Kent, Sesinin Ülkesinde, Yakamoz, Bekleyen, Yıllardır, Yaratı.*

1.3.2. Hikâyeleri

1.3.2.1. Tanığın Biri

Şükran Kurdakul'un ilk öykü kitabı *Tanığın Biri* 1970 yılında, 80 sayfa olarak yayımlanır. *Giderken, Gözlerin Önünde, Yargı Payı, Rapor, Göl Kıyısındaki Toprak, Olaydan Önce, İlk Gecesi, Dışa Vuran, Yangın, Öteki Üye* adlı toplam on öykü bulunur.

Baktığımız zaman kitabın adı tüm öykülere başlık teşkil eder. Tümünde de yaşanan ve tanıklık edilen toplumsal gerçekler aktarılır. Sanki bu kitapta anlatılan tüm hikâyeler birbirinin devamı gibidir, olaylar da birbiri ardı sıra geliyormuş gibi bir izlenim verir.

1.3.2.2. Beyaz Yakalılar

Beyaz Yakalılar, 1972 yılında Ataç Kitabevi tarafından 104 sayfa olarak yayımlanır. Memurları konu alan bu öykü kitabında; *Kıralık Kasalar, Utanç Karanlıkları, "Bir Köroğlu, Bir Ayvaz", Vapurda, Grevden Önce, Eski Memur, Encümen Kaleminde, Evde, Emekli, Babam, Soruşturmadan Önce, Makine İle Esat Bey'in Oğlu, Dayı-Kız ve Beyaz Yakalılar* olmak üzere toplamda on beş öykü yer alır.

Günlük yaşamın ekonomik, toplumsal, ailesel, iş saatleri, gidiş gelişler gibi kesitlerde memurların duyguları, düşünceleri, özlemleri, dünyayı algılayışları, yaşama biçimleri, kendileri ve çevresiyle hesaplaşması kısaca onların dünyaları gözler önüne serilir. Bu kişilerin büyük tutku ve coşkuları yoktur, günlük sıkıntılarla yaşama tutunmaya çalışırlar. Evle iş arasında yitip giderler.

1.3.2.3. Kurtuluştan Sonra

Kurdakul'un üçüncü öykü kitabı *Kurtuluştan Sonra* ise 1973 yılında yine Ataç Kitabevi tarafından 140 sayfa olarak yayımlanır. *Artin Kemal, Cici Baba, Anası, Hapisteki Yargıç, Baskın, İzmir Yollarında, Meyhanede, İntihar, Demokrat Mustafa, Üçüncü Oturum, İki Kişi, Merdiven, İstiklal Madalyası, Bir Bayram Sabahı* gibi toplamda bünyesinde on dört öykü barındırır ve Kurtuluş Savaşı sonrası insanların yaşamlarından kesitler sunulur.

Bu kitapta yer alan öykülerde, Kurtuluş Savaşı'na karşı çıkanlarla destekleyenlerin çatışmaları; Ali Kemal'den Malul Yüzbaşı Necati'ye, Askeri Tıbbiyeli Selahattin'den, Demokrat Mustafa'ya, İstiklal Madalyalı Kerim Usta'dan Topçu İhsan'a kadar kimi kişilerin yaşam dilimleri içinde verilir. O dönemin olumsuz, hain adamları gözler önüne serilir.

1.3.2.4. Onların Çocukları

Kurdakul'un dördüncü öykü kitabı *Onların Çocukları* da 1975 yılında Ataç Kitabevi tarafından 92 sayfa olarak yayımlanır. *Baskından Sonra, Evdekiler, Unutulmaz Baba Resimleri, Babasının Oğlu, Seçimden Önce, Tartı, Bilek Gücü, Sayılardan Kalan, Sakallar, Ana-Kız ve Açlık Grevi* adlarını taşıyan on öykü bulunmakta olup “babalarının siyasal anlayışlarının yarattığı durumlardan etkilenen çocuklar” anlatılır.

Küçük yaşta babasını kaybetmiş olmanın onda bıraktığı derin etki, burada ele almış olduğu öykülerde açıkça kendisini gösterir.

1.3.2.5. Öyküler

1987 yılında Cem Yayınevi tarafından 188 sayfa olarak yayımlanır. Daha önce yayımlamış olduğu öykü kitaplarından seçtiği öykülerdir. Bunlar; *Tanığın Biri*'nden: *Yangın, Beyaz Yakalılar*'dan: *Beyaz Yakalılar, Kiralık Kasalar, Utanç Karanlıkları, Makine İle, Esat Bey'in Oğlu, Emekli, Eski Memur, Bir Köroğlu, Bir Ayvaz. Kurtuluştan Sonra* kitabından: *Artin Kemal, Cici Baba, Anası, Hapisteki Yargıç, Baskın, İntihar, Demokrat Mustafa, İki Kişi, İstiklal Madalyası, Bir Bayram Sabahı. Onların Çocukları*'ndan ise: *Baskından Sonra, Evdekiler, Unutulmaz Baba Resimleri, Tartı, Sakallar* gibi öyküleri yer alır.

1.3.3. Edebiyat Tarihi İle İlgili Kitapları

1.3.3.1. Şairler ve Yazarlar Sözlüğü

Şükran Kurdakul'un edebiyat tarihiyle ilgili çalışmalarından ilki *Şairler ve Yazarlar Sözlüğü*'dür. Ataç Kitabevi tarafından 1971 yılında 238 sayfa olarak yayımlanır.

İlk basımında 767 şair ve yazarın tanıtıldığı sözlük, her yeni basımında biraz daha genişleyerek büyük boyutlu bir çalışmaya dönüşür. Sözlüğün geçirdiği basım ve genişleme aşamaları şu şekildedir: ilk basımda 767, ikinci basımda 815, üçüncü basımda 1078, dördüncü basımda 1143 ve son olarak beşinci basımda da tam 1227 şair ve yazar yer alır. Altıncı basımında ise Cumhuriyet döneminde çıkan 136 sanat ve edebiyat dergisi hakkında bilgiler içerir.

1.3.3.2. Çağdaş Türk Edebiyatı Kitapları

Çağdaş Türk Edebiyatı: Meşrutiyet Dönemi 1, Meşrutiyet Dönemi 2, Cumhuriyet Dönemi 1, Cumhuriyet Dönemi 2 olmak üzere 4 ciltlik bir edebiyat tarihi kitabıdır.

Şükran Kurdakul'a edebiyat tarihçisi kimliği kazandıran *Çağdaş Türk Edebiyatı*'nın ilk cildi olan *Meşrutiyet Dönemi 1* ve *Meşrutiyet Dönemi 2*, 1976 yılında, Broy Yayınları tarafından yayımlanır.

Cumhuriyet Dönemi 1 Şiir ve Cumhuriyet Dönemi 2 Öykü, Roman, Deneme, Eleştiri, Edebiyat Tarihi, Tiyatro ve Düşün adlı çalışmaları da yine Broy Yayınları tarafından 1987 yılında yayımlanır.

Bu dört ciltlik çalışma, edebiyat tarihimiz açısından vazgeçilmez kaynaklardan biridir. Meşrutiyet dönemiyle ilgili sunu kısmında, edebiyatımızın 1900-1923 yıllarını yansıtmak için yazdığını söyler.

1.3.3.3. Namık Kemal

Kurdakul'un edebiyat tarihçiliğindeki tek yaşam öykü kitabı *Namık Kemal* adlı çalışmasıdır. Kitap, 1977 yılında Cem Yayınevi tarafından, 175 sayfa olarak yayımlanır.

Yaşamı, sanatçı kişiliği, gazeteciliği, oyun ve eleştiri yazarlığı ile yanıtlarından örnekler alt başlığını taşıyan kitapta Namık Kemal'in yaşam serüveni, çevre koşullarıyla birlikte anlatılır.

Kitap; *Yaşamı, Dünya Görüşü, Sanatçı Kişiliği (Şiirleri, romancılığı, romanları, tiyatroları, yazıları, eleştirmeleri), Namık Kemal Üzerine Düşünceler, Eserlerinden Örnekler ve Kaynakça* kısmından oluşur.

Kitapta ayrıca Hilmi Ziya Ülken, Niyazi Berkes, Yuri Aşatoviç Petrosyan, Demir Özlü, Paul Dumont gibi yazar ve toplumbilimcilerin Namık Kemal üzerine düşünceleri de yer alır.

Edebiyatçı Namık Kemal Üzerine Düşünceler bölümünde de Samipaşazade Sezai, Ömer Seyfettin, Hamdullah Suphi Tanrıöver, M. Fuad Köprülü, Nazım Hikmet, Yahya Kemal, Sabahattin Eyuboğlu, Cevdet Perin, Güzin Dino ve Vasfi Mahir Kocatürk'ün düşüncelerine kısaca yer verilir.

1.3.3.4. Nâzım'ın Bilinmeyen Mektupları

Kurdakul'un edebiyat tarihçiliğinin önemli ürünlerinden biri de Nâzım Hikmet'le ilgili *Nâzım'ın Bilinmeyen Mektupları* adlı çalışmasıdır. Kitap, 1986 yılında Broy Yayınları tarafından 110 sayfa olarak yayımlanır.

Kurdakul, bu çalışmasında Nâzım'ın Bursa hapishanesinde geçirdiği son beş yıla tanıklık eden mektupları sunar. Kurdakul'un sunduğu ve bulunabilen otuz dokuz mektup, Nâzım'ın özgürlük tutkusunu, inancını, umudunu bir kez daha gözler önüne serer. Nâzım'ın Bursa Cezaevi'ndeki son beş yılına (1945-1950) tanıklık eden bu otuz dokuz mektubunu, yorumları ve açıklamalarıyla birlikte aktarır.

Kitap: *Nâzım'ın Bilinmeyen Mektupları, Nâzım'dan Cimcoz'a Gelen Mektuplar, Fotoğraf Albümü, Nâzım'ın Yaşamından Tarihler, Nâzım Hikmet'in Şiiri* başlıklı kısımlardan oluşur.

Kurdakul, *Nâzım'ın Bilinmeyen Mektupları*'nın son bölümünde ise kendisinin, Nâzım Hikmet'in şiiri ile ilgili incelemesini sunar.

1.3.3.5. Şairce Düşünmek

Şairce Düşünmek, Kurdakul'un çoğu daha önce çeşitli gazete ve dergilerde yayımlanan edebiyatla ilgili yazılarını topladığı bir kitaptır. Kitap, Gerçek Sanat Yayınları tarafından 1990 yılında 173 sayfa olarak yayımlanır. Kurdakul, otuz altı yazısının yer aldığı bu kitapta 60'lı yıllardan başlayarak 80'li yılların sonlarına kadarki yazılarından bir seçme yapar.

Kitapta yer alan yazılar şu şekildedir: *Aramadığım Gün Var mı Seni, Sanat Kültür Yönetmen, Sanatçının Eylemi, Şiirin Başlattığı Savaş, Babeuf Gerçeğinin Ötesinde, Türkçemin Tutuklanamaz Sesleri, Ulusal Kültür Sorunu Konuşulurken, 1940 Kuşağı Tartışmaları, Şairce Düşünmek, Türkçemiz de mi Anayasaya Aykırı, Baskı ve Sanatın Nitelik Değiştirmesi, Nazım Hikmet'in Şiiri, Nazım'ın Şiirlerinde Ölüm, Tevfik Fikret'in Şiiri, TRT'nin Sorumluluğu, Genco Erkal'la Yirmi Beş Yıl, Balkan Ülkeleri Yazar Örgütleri Toplantısından İzlenimler, Yaş Alan Sanatçı- Yaşlanan 182 Sanatçı, Sabahattin Eyüpoğlu, Şiirimizi Gözü Yaşlı İyimseri- Cahit Irgat, Ruhi Su İçin, Ömer Faruk Toprak'a Saygı, Özdemir Asaf İçin, Enver Gökçe'ye Saygı, Dönemi İçinde Metin Eloğlu, Aydın'ın Tarihe Bakışı Günümüze Bakışı, Çağdaş Gerçekçiliğe Doğru, Yüz Yaşındakiler, Birkaç Roman Birkaç Kişi, Ankara'nın Sınıf Değiştiren İnsanları, Çağdaşlaşma Sorunları Karşısında Tevfik Fikret ile Mehmet Akif, Muhsin Ertuğrul'un Tiyatromuza Katkısı, Yaratma Özgürlüğü, Düşünme ve Yaratma Özgürlüğümüz, Eski Kültür Üzerine Söyleşi, Şiirim.*

1.3.3.6. Nâzım, Dünya ve Biz

Şükran Kurdakul'un Sennur Sezer'le birlikte çıkardığı bir kitaptır. Kitap, 2000 yılında Doğan Basım Yayınları tarafından, 183 sayfa olarak yayımlanır.

Nâzım Hikmet şiirindeki belirgin temaları incelemek amacıyla ele alınmıştır. Şükran Kurdakul'un Nâzım Hikmet şiiriyle ilgili belirlediği temalar: Yurtseverlik ve Antiemperyalizm, İspanya İç Savaşı, Hapislik ve Özgürlük Özlemi, Ölüm ve Yaşam. Sennur Sezer'in Nâzım Hikmet şiirinde belirlediği temalar: Emek ve Sömürü, Savaş ve Barış, Yergi, Aşk ve Cinsellik, Sosyalizm şeklindedir.

Nâzım Hikmet'in şiirlerinin incelenmesiyle birlikte hayatıyla ilgili bilgiler de verilir.

1.3.3.7. Cezaevinden Babîâlî'ye Babîâlî'den Tip'e Anılar

Şükran Kurdakul'un edebiyat tarihi alanındaki çalışmaları içinde değerlendirilecek anı türünde çalışmasıdır. Kitap, 2003 yılında Evrensel Basım Yayın tarafından, 224 sayfa olarak yayımlanır.

Kitap: *Yetim Çocuk Duyarlılığı, Tasarıların Kaptan Köşkünde, Hapishane İçinde Çatışkaların Duvarı, Edebiyat Uğraşısı ve Demokrasi Savaşımı, Babîâlî'den Tip'e, 1965 Seçimlerine Doğru, 1966 Malatya Kongresine Doğru, Balıkesir Günleri Başlıyor, Tabandaki Sorunların Üzerine Gidebilmek, 1968 Seçimleri, Çatıdaki Çatlak, 1969 Seçimleri* alt başlıklarından oluşur.

Kitap, Şükran Kurdakul'un çocukluğu, hapis hayatı, yazarlığı, siyasi hayatı, yazar derneklerindeki çalışmaları, dergi yöneticiliği ve şairliği ile ilgili birçok konuda önemli bilgiler verir.

1.3.4. Öteki Kitapları

1.3.4.1. İç Kapanış

İç Kapanış, Ataç Kitabevi tarafından 1959 yılında 63 sayfa olarak yayımlanır. Sabahattin Eyuboğlu'nun ön yazısı ile Cahit Sıtkı Tarancı, Ahmet Muhip Dranas, Sabahattin Eyuboğlu, Orhan Veli, Sait Maden, Abdullah Rıza Ergüven ve başka yazarların da çevirileriyle Baudelaire'in seçme şiirlerinden oluşur. Kitabı Şükran Kurdakul derleyip yayına hazırlar.

Kitabın içinde yer alan şiirler ve çevirmenler şu şekildedir: Sabahattin Eyüpoğlu "İç Kapanış", "Gamsız Ölü", "Çoklukta Birlik", Cahit Sıtkı Tarancı "Balkon", "Akşamın Ahengi", "Ne Dersin Bu Akşam", Suut Kemal Yetkin "Seyahate Davet", "Uzak İklimlerin Kokusu", Ahmet Muhip Dranas "Çalar Saat", "Düşman", Sait Maden "Hüzün ve Serseri(Maesta ve Errabunda)", "Batı", "Spleen", "Saçlar", "Lethe", Orhan Veli Kanık "Yoksulların Ölümü", Sabri Esat Siyavuşgil "Âşıkların Ölümü", Naci Erdel "İnsan ve Deniz", "Reversibilite", Ahmet Necdet "Leş", Hüseyin Demirhan "Güz Şarkısı", Abdullah Rıza Ergüven "Güz Türküsü", "Sömürgeli Bir Kadına", "Yıkım", Sabahattin Teoman (Mazime du Camp"a) "Gezi", Ayhan Hünel "Yabancı", Can Yücel "Kalabalıklar", Ferit Edgü "Any Where Our Of The World", "Çırıl Çıplak Yüreğim VIII", "LXXXVII".

1.3.4.2. Toplum İçin Şiirler

Şükran Kurdakul'un, Ömür Candaş'la birlikte yayına hazırladığı *Toplum İçin Şiirler* adlı çalışması da Ataç Kitabevi tarafından 1965 yılında, 94 sayfa olarak yayımlanır. Kitapta, 1940'lardan başlayarak toplumcu şairlerin yazdığı şiirlerden bir seçme sunulur.

Kitabın içinde yer alan şair ve eserleri şu şekildedir: Nâzım Hikmet "Bir Mektup", "Dünya Dostlarım Düşmanlarım Sen ve Toprak", "Yirminci Asra Dair", Ercüment Behzat Lav "Hasta Adam", Fazıl Hüsni Dağlarca "Bilinç", "Kızılırmak Kıyıları", "Zonguldak Ağıdı", "Yeryağ", "Dışardan Gazel", Rıfat Ilgaz "Alişim", "Meryemin Reşit", "Bilsem ki", Melih Cevdet Anday "Ant", "Yanyana", "Güzel Düş", "Bize Bağlı", Orhan Veli "Pireli Şiir", "Bedava", "Sizin İçin", Oktay Rıfat "Yağmur", Cahit Irgat "Su Demiri Eritti", "Ağaç", "Uyku", "Tiki Tak", Behçet Necatigil "Evlerle Savaş", A. Kadir "Dört Pencere", "Çile", "Dön Geri Bak", İlhan Berk "Bu Şiir Kömür Kokar", Atilla İlhan "Ferda", Ceyhun Atuf Kansu "Bağımsızlık Gülü", "Halk Çocukları Pırlı Pırlı", Mehmet Kemal "Hal", "Bahar Bir Bezirgân Olmuş", Ömer Faruk Toprak "Ateşe Dönük", "Ateş Gülü", Necati Cumali "Hürriyete Övgü", "Gülen Nar", Nevzat Üstün "Güneş Ülkesi", Arif Damar "Hürlüğün Üstüne Sürdüler Beni", Sabri Altınel "İpissiz", "Halk Öyküsü", Ahmet Arif "Leylim Ley", "Seni", "Tutuklu", Berin Taşan "Sabahın Seher Vaktinde", Metin Eloğlu "Değerleme", "Kerem Evi", "Ömür Törpüsü", Edip Cansever "Taht Tah Tah", Talip Apaydın "Dağ Başı", Hasan Hüseyin "Kokmuşlar Mezarlığı", Başaran "Kocakent", Mehmet Karabulut "Grevci Kız Sevinç Gülsuna'nın Dedikleri", Şükran Kurdakul "İzmir'in İçinde Amerikan Neferi", Cemal Süreya "Terazi Tutkusu", Yılmaz Gruda "Tercih-i Melâl", Ahmet Oktay "Yirmi Yedi Mayısstakiler", Asaf Çiyiltepe "Anlamadığın", Nurer Uğurlu "Koş", Afşar Timuçin "Bıçak Sırtında", Babür Kuzucu "Ak", Melisa Erdönmez "Alıştırmalar", A. Aydın Hatipoğlu "Barut", Süleyman Okay "Gömütlükler Büyüyor", Sennur Sezar "Haykırı", Muharrem Vakar "Yoksullar", Eray Canberk "Yaşamayı Göze Almak", Öksel Demir "Sarıgöl Boğazında".

1.3.4.3. Sosyalist Açıdan Türk-İş Yargılanıyor

Şükran Kurdakul'un, yoğun siyasal mücadele içinde olduğu yıllarda sendikal alanla ilgili olarak Şaban Yıldız'la birlikte hazırladığı kitaptır. Kitap, Ataç Kitabevi tarafından 1966 yılında, 43 sayfa olarak yayımlanır.

Kitap iki bölümden oluşur. Birinci bölümde ülkeyi sömürge durumuna düşürmek isteyenlerle ilgili bilgi verilirken; ikinci bölümde Türk- İş, Amerika ve İktidar ilişkileri ortaya konulur.

Kitabın ön yazısında Kurdakul, Cumhuriyet öncesi dönemde ülkemizi bağımlı hale getiren sermayenin Cumhuriyet sonrasında da aynı şeyi yapmaya çalıştıklarını söyler.

1.3.4.4. Nâzım'dan Armağan

Nâzım Hikmet Kültür ve Sanat Vakfı'nın kuruluşu sırasında yayımlanan *Nâzım'dan Armağan*, 1990 yılında Cem Yayınevi tarafından, Şükran Kurdakul, Kıymet Coşkun ve Öner Yağcı ile birlikte yayına hazırlanır.

Kitap, Nâzım Hikmet'in yaşam öyküsünün tarihlere göre anlatıldığı bir bölümle başlar. Nâzım Hikmet hakkındaki yazılar, kişilerin soyadına göre alfabetik olarak kitapta yer alır.

Kitapta yer alan kişiler ve yazıları şu şekildedir: Nurullah Ataç “Şeyh Bedrettin Dostum”, Mehmet Ali Aybar “Güzel Günler Göreceğiz Çocuklar”, İbrahim Balaban “Ustam Nâzım Hikmet'ten”, Atilla Coşkun “Nâzım'ın 187 Savaşımı”, Halit Çelenk “Nâzım'ın Gücü”, Mahmut Dikerdem “Nâzım Hikmet Ve Barış”, Abidin Dino “Yazılmamış Bir Kitaba Başlangıç”, Mehmet H. Doğan “Nâzım Hikmet Üzerine”, Refik Erduran “Mektup”, Bedri Rahmi Eyüpoğlu “Zindanı Taştan Oyarlar”, Atilla İlhan “Müjgan'a Aşk Şarkıları”, “Kırk Karanlığı”, Şükran Kurdakul “Gurbetteki Nâzım Hikmet'in İstanbul Duyarlılığı”, Aziz Nesin “Nâzım Hikmet'in Yaşamöyküsel Romanını Yazmak”, Ahmet Oktay “835 Satır Üzerine Bir Eleştiri ve Mayakovski'nin İntiharı Üzerine İki Yorum”, Server Tanilli “Nâzım Hikmet ve Okul Programları”, Cahit Sıtkı Tarancı “Bir Şey”, Afşar Timuçin “Nâzım Hikmet'in Şiiri”, Müzehher Vâ-Nû “İyi ki Gittin Nâzım Kardeşim”, Samiye Yaltırım “Ağabeyimle Anılarımdan”.

İkinci bölümde ise Nâzım'dan seçilmiş 79 şiire yer verilir.

1.3.4.5. Zindandaki Şair

Şükran Kurdakul'un yayımlanmış tek oyunu *Zindandaki Şair*, Gerçek Sanat Yayınları tarafından 1990 yılında, 48 sayfa olarak yayımlanır.

Tek kişilik bir oyun olan *Zindandaki Şair*, tümüyle Namık Kemal'in Kıbrıs'ın Magosa Kalesi'ndeki odasında geçer. Oyun, yazıldığı gün için, göndermeler yapar. Oyunda işkence, ekonomik, siyasal, hukuksal ve düşünsel alanlardaki olumsuz gelişmeler yansıtılır.

İKİNCİ BÖLÜM

2. ŞİİRLERİNİN VE HİKÂYELERİNİN TEMATİK BAKIMDAN KARŞILAŞTIRILMASI

2.1. BİREYSEL TEMALAR

2.1.1. Yalnızlık

Şükran Kurdakul birçok kez tutuklanmalarla geçen hayatını; çaresizlik, yalnızlık ve tükeniş temalarına tutunarak hem şiirlerinde hem öykülerinde yansıtır. Yaşanılan nice zorlukları, çileleri ve ezilmeleri dile getirir. Tüm bunların dirençle ve inançla yok edileceğinin bilincinde ve inancındadır.

“Artık cigarası, artık gazetesi

Eylemez artık gönlümü hiçbirisi.

Yorgun musun, durgun musun, haberin mi var?

Burası dünyaların bir köşesi

Dünyaların bir köşesinde çocuk yürekli adam

İçinden duyduğu sesi duyuyor senin sesinde

Kapılar kilitli, insanlar uzak;

Hiç dayanıklı değilim hasret bahçesinde.” (Kurdakul, 1956: 25)

Yukarıdaki *Gene Kapıların İçinde* şiirinde, şair; yalnızlıklar, çaresizlikler, hüznler, kuşkular tarafından kuşatılmış bir insanın özlemlerini yansıtırken, artık onu avutacak bir şey kalmadığından yakınır.

“Bir içimin karanlığına dayanmak meselesi,

Bir bu fena İstanbul akşamını yaşamak

Nice odaların kapanmış perdesi, penceresi

Gene bana iniyor yalnızlığıma sığınmak.” (Kurdakul, 1993: 234)

Kırık Değirmen şiirinden alınan “*karanlık, fena İstanbul akşamı, kapanan perdeler*” gibi kelimelerle, kendi iç sıkıntısı dile getirir.

Kurdakul, *Dışa Vuran* adlı hikâyede; yine yalnızlık temasını, bir mübaşirin ağzından aktarır. Selahattin Arif’in küçüklükten itibaren geçirdiği yetim yılları, yalnızlığı, geçmişteki acıları, anlatılır. Her gece evine sarhoş dönerek eski acılarını, ayrılıklarını ve yalnızlığını unutmaya çalışır. Kendisini, bir anda yetim kaldığı yatılı ilkokul zamanlarında, sonra da ortaokul ve lise yıllarında bulur. Hikâyeden alınan şu cümlelerde de Selahattin Arif’in yalnızlığından sürekli dert yandığını görmekteyiz:

“*Şimdi bir karısı olsaydı Selahattin Arif’in ‘Yahu iki satır bir şey oku bana...’ diyebilseydi bari. Ya da herhangi bir fizik öğretmeninin taktığı bir oğlu olsaydı lisede okuyan. Sanki yine bir kırık getirdiğine sinirlenip oğlunu azarlayarak boşalabilseydi.*” (Kurdakul, 2001: 53)

Cümlesinden de anlaşılacağı gibi, Selahattin Arif’in yalnızlığı içler acısıdır. Artık alışık olduğu kendi eşyaları bile onu tedirgin eder. Ne aldığı kitaplar, ne sevdiği plak ona eski tadını vermez olur.

Genelde akşam vaktiyle duyguları kabaran şair, aşağıda verilmiş olan *Avuntu’nun Ötesi* adlı şiiriyle yine çektiği acıları, yaşadığı eziyetleri, kendi kendine avunmalarını döker dizelere:

“Dalarsam bulutlara doğru dalarsam

Tek başıma yağmurlarda dolaşmayı istersem

Koğuşlardan, ranzalardan kaçarsam

Ben bilirim benim içimdeki dünyayı

Nasıl kırbaçlandı bugüne kadar

Hayata geçmesin diye ümitlerim

Susarsam, yalnızlığıma doğru gidersem

Gecelerden ürken bir çocuk gibi

Kenarlardaysam, köşelerdeysem

Ben bilirim, avunmak nedir ağızlar susunca

Ben bilirim, pencereler arkasında duygulanmak nedir...

Akşamlar olunca günler bitince,

Akşamlar sabahlar ardı ardınca

Uzak hayatıma düşman kesilir.” (Kurdakul, 1993: 243)

Parmaklıklar arkasında olduğu zamanı anlattığı bu şiirinde, kendisine bir hayal dünyası kuran şair, her ne kadar kafasında olmak istediği âlemi tasarlayıp gitse de içinde kopan fırtınaları, yaşadığı hayal kırıklarını yine kendisinden başka kimsenin anlamamasından yakınır.

Açlık Grevi adlı bir başka öyküde ise yalnız kalan kadınların bir başlarına çektikleri zorluklar anlatılır. Kiminin eşi, kiminin çocuğu cezaevinde olan bu kadınlar hem kocalarına hem çocuklarına dert yanarlar. Bir yandan da kendi başlarına, yanlarında eşleri olmadan -bazıları çocuklarıyla- yaşam mücadelesi verirler. Hikâyede ilk başta Çiçek Ana ve tutuklu olan oğlunun hikâyesi verilirken, sonrasında Naciye ve tutuklu olan eşi Necati'nin hayatı anlatılır. En sonda da iki çocuğuna hem annelik hem babalık yapmak zorunda kalan Necmiye'nin zorlu fakat bir o kadar da dirençli ve mücadelecî hayatı anlatılır. (Kurdakul'un annesi Selma Hanım da eşi şehit olduğu zaman, çocuklarına hem analık hem babalık yaparak, birtakım zorluklarla tek başına mücadele eder.) Bu hikâyedeki cefakâr kadınların ortak özellikleri; bir kadın olarak yalnız başına kalışları ve hayal kırıklıklarıyla dolu bir dünyaya sahip oluşlarıdır.

“Aylardır, çocuklarına hem analık hem babalık ediyordu. Sorumluluktan bile başka bir şeydi bu. Özverinin doğallaşarak duygunun kendisi olduğu yerdî. Yaratmanın mezara değin sürecekte olan zorunlu bir süreciydi belki.” (Kurdakul, 2001: 204)

Necmiye her ne kadar yorgun da olsa zorluklar da çıksa karşısına, direnmekten ve savaştan hiç çekinmez. Bütün bu olanlar onu yıldırmaz. Eşinin yokluğu onu her ne kadar zorlasa da davasının arkasında durur. Eşini desteklemek için sonuna kadar direnir. Çocuklarının varlığı onun için en büyük güçtür.

2.1.2. Karamsarlık ve Umutsuzluk

Karamsarlık, umutsuzluk gibi duygular hemen hemen pek çok şairin etkilendiği ve eserlerine de yansıttığı temalardandır. İnsanın, içinde bulunduğu zorlu zamanlar, onların umutsuzluğa düşmesine sebep olur. Şükran Kurdakul da her daim umutlu ve dirençli bir şair/yazar olsa da onun, yapılan onca baskılar, kısıtlanmalar nedeniyle karamsarlığa kapıldığı zamanlar olur ve bu sıkıntılarla geçen süreci de yine eserlerinde dile getirir.

“O belirsiz ömrün, hayata kadar,

Tekâmül elinde bir gün işlenir;

Zaman tesirinde geçen günler var.” (Kurdakul, 1943: 3)

Yukarıdaki *Tomurcuk* şiirinde, kaçış temasını ele alan şair, yetiştiği dönemin olaylarının etkisiyle bu dizeleri aktarır. Karamsarlık hâkimdir çünkü İkinci Dünya Savaşı patlak vermiştir ve Kurdakul henüz gençliğinin baharındadır. İkinci Dünya Savaşı yıllarında yaşadıklarını bu şiiriyle aktarır.

“*Halimi ruhumu bilirler anlar*

Bitmeyecek mi bu kesif karanlık?

Karanlık... yol gibi uzun ömrün var

Karanlık boğuk ve ne kadar menhus...

Derdinden ölümü bekliyorlar

Karanlık!. Lâfını bitir artık sus.” (Kurdakul, 1943: 4)

Arzu şiirinde de şairlerin yazma özgürlüğünün kısıtlı olduğu zamanlardan dem vurur. Üzerinde baskı hisseden şairler istediği gibi özgürce düşüncelerini ifade edemezler. Kurdakul da “*Bitmeyecek mi bu kesif karanlık?*” dizesiyle bu baskıların ne zaman biteceğini sorar.

İntihar adlı bir hikâyede de Bülent Hayri adında bir şahsın içine düştüğü bunalım ve karamsarlık anlatılır. Bülent Hayri, askerde iken bir takım siyasi yazılar yazar ve bu yazıları da karısının imzasıyla yayımlar. Bu yazılar yüzünden eşi İzmir’de

sorguya çekilir. Bülent Hayri ne yapacağını bilemez, kendi kafasında sorgular durur; neden böyle yazılar yazmıştır, tek istediği, amaçlarından vazgeçmeden yaşamaktır. Karısının müebbet ceza aldığını öğrendiği halde, yazıların kendisine ait olduğunu itiraf etmez. İtiraf edemedikçe de iyice içi içini yer. Yazdıkları için kendisini haklı çıkarmaya çalışır:

“Yeter ki çekip koparmasınlar özgürlüğünden. Bunca yıl kadınlığında beslediği inanç duygularıyla seve seve omuzladığı sorumluluk, insana güvenini yitirdiği zaman ne hale gelir sonra? Özel bir af mı sağlanır? Sağlık gerekçesiyle, pazarlıkla, politikayla, Cumhurbaşkanının ilgisiyle. Hayır... hayır... Böyle doğulu numaralardan anlamam ben. Oy hırsızlarının suratlarına gerçeği hiç saklamadan vuran adam benim. Bıraksınlar kadınının yakasını.” (Kurdakul, 2001: 82-83)

Kendi kendisiyle bir kavga içinde olan Bülent Hayri, düşündüklerini bir türlü eyleme geçirmeye cesaret edemez.

Kurdakul, içinde bulunduğu dönemin çok okunan, bilenen şairlerinden ve şairlerinin işlediği temalardan etkilenir. Ahmet Haşim’in, Yahya Kemal’in, Tevfik Fikret’in ve Mehmet Akif’in şiirlerinden ezbere bildikleri vardır. Ahmet Haşim’in yaptığı gibi o da karamsar şiirlerinde doğaya ait görüntülerden yararlanarak şiirini kuvvetlendirmeye çalışır.

“Geçicidir fani dünyada her şey

Durmadan değişen bulutlar gibi.” (Kurdakul, 1943: 8)

Yukarıda verilen *Düşmek* şiirinde yorgun ve yaşadığı hayattan memnun olmayan bir kişinin duygularını dile getirirken hiçbir şeyin aynı kalmayacağını da bilir.

“Beni mi örtüyor sıcak yorganlar,

Yoksa ılık tenim terli mi artık?

Halimi ruhumu bilirler anlar

Bitmeyecek mi bu kesif karanlık?” (Kurdakul, 1943: 4)

Yine Arzu şiirinden alınan dizelerde de karamsar, mutsuz bir kişinin duygularını aktarır. Hatta o kadar kötümserdir ki, *kesif karanlık* diyerek bu karanlığın derecesini artırır. Asım Bezirci bu dizeler için; “*Duygulu kötümser bir hava eser. Dünyanın faniliği, hayatın geçiciliği, çocukluğun kayboluşu üzümlü bir deyişle ortaya konur. Tabiat da bu soyut üzümlü paylaşır. O da şair gibi, mutsuz bir görüntüye bürünür.*” (Bezirci, 1970: 11) yorumunu yapar.

Yargı Payı adlı bir hikâyede ise bir kâtibin, içine düştüğü karamsarlık ortaya konmuştur. Ona göre her tutuklu gerçekten suçlu değildir. Kendi kendine haklılık ve haksızlık kavramlarına başkaldırmak ister. Yargıcın ağzından çıkan her sözü, kendi elleriyle belgelediği için de kendisini suçlu hisseder. Eşiyle, duyduğu bu kaygıyı paylaşmak isterse de yapamaz, eşinin yanlış düşüncelere kapılıp onu kıskanmasından korkar. İçinde bu tutuklulara karşı hep bir direnme isteği olsa da kendi yargı payının bu kadarla sınırlı olduğunu bilir ve daha fazlasını yapamaz.

“Bazan bir özleyişin yâdı kalplere çöker

Bazan bir sonsuzluğa derin, derinlik kazan

Gün olur nice ağrı siğneyi kaplar yer, yer

Ve kanar ömürler de hatıralarla bazen.” (Kurdakul, 1943: 6)

Kurdakul, kendini bildiği andan itibaren bir baba özlemi içindedir. Babasının yokluğunu hayatının her anında derinden hissederek üzümlür. Babasızlık onun bir tarafını hep buruk bırakır. Yukarıda verilmiş olan *Bazan* adlı şiiriyle de babasızlık acısının yarattığı bir karamsarlık göze çarpar.

“Çırpınıyorum.

Dargın bir gökyüzü gibi tepemde dönen

Bu derin uçurumun önünde

Hangi yazgı tutukladı beni

Hangi su, esirgiliyor memelerinden

Kuşkunun yok olmayı devirdiği günde.” (Kurdakul, 1969: 24-25)

Çağrı şiirinde de Kurdakul, hapse atılması ve içinde bulunduğu durum nedeniyle bir umutsuzluk içindedir. Kendi yaşam mücadelesini çarpınan bir balığa benzetir. Karaya vuran bir balık nasıl çaresiz ve umutsuzsa, Kurdakul da içinde bulunduğu durumu öyle ifade eder.

Utanç Karanlıkları adlı bir başka öyküde; Muş'tan getirilen onlarca işçinin hakkını savunmaya çalışan birtakım memurların –Tarık, Nihat, Sevinç- içine düştükleri çaresizlik ve bir çıkış yol bulamamaları dile getirilir. Toplu iş sözleşmesi, sarı sendika, kıdem tazminatı, bunların hiçbirini bilmeyen işçilerin tek istekleri, eşlerinin ve çocuklarının karnını doyurabilmektir. Başlarında bulunan patronlar ise kendi âlemlerine bakıp, günlerini sefahat içinde geçirirler. Memurlardan Tarık, bu olanlara tahammül edemez. İşçilerin hakları için savaşmak, elinden ne geliyorsa onu yapmak ister; fakat hem ailesi hem nişanlısı, Tarık'ın kafasına koyduğu bu düşünceye birer engeldirler. İki arada bir derede kalan Tarık, içinde bulunduğu durumdan bir türlü kurtulamaz. Bir tarafta ailesi ve nişanlısı, diğer tarafta hakları ellerinden alınan işçiler... Hikâyede Tarık'ın içinde bulunduğu durum şöyle aktarılır:

“Faruk Bey, Hidayet Beyi arabasına alıp belki yüz defa Pendiklere, Tuzlalara, yemeğe götürdü. Ben, belki yüz defa istasyonlarda, minibüs duraklarında işçilerle karşılaşınca utanç karanlıklarına düştüm. Eve döndüm, üzgün. Evden çıktım kendime gelemeden. Hep dünyayı kafamda çalışıyormuş sorumluluğunda. Hep gelecek hafta, hep gelecek ay, hep gelecek yıl.

Anam ne memnun, babam ne mutlu oysa.” (Kurdakul, 2001: 83)

Tarık, işçiler için savaşmak ister fakat ailesini hayal kırıklığına uğratmaktan, onların isteklerini karşılayamamaktan korkar ve ileri adım atamaz. Bir yerde de vicdanı onu hiç rahat bırakmaz.

Makine İle adlı bir başka öyküde makine başında ömrünü geçiren bir adamın tükenmişliği, hayatını sorgulayışı, çaresizliği ve artık kendini tanıyamayışı anlatılır. Sabahtan akşama kadar bir makine başında tacirlerle yapılan iş birliğinin rakamlarını kâğıda dökmeye çalışan bu memurun eve dönmesi geç saatleri bulur. Yaşama dair tek bir umut arar ama makineden arda kalan bir zamanı yoktur. Dünyadaki birçok güzellikten mahrum kaldığını düşünerek üzüldür, ne yapacağını bilemez. Sürekli neden böyle olduğunu sorgular durur:

“Kurtulmak için son hızla yazıyorum. Sayılar alıp götürüyor beni. Birler, onlar, yüzler hanesiyle gözlerim sonsuzla yarışıyor. Bir yakının sınırında, bir uzağın. Her şeyler büyük bir devinim içinde. Senetler de, gözlerim de parmaklarım da. Yalnız makinemin iç organlarından gelen o birörnek sesin kurduğu egemenlik var. Yalnız bu ses, bir şeyleri söküp söküp götürüyor benden uzaklara. Özgür müyüm, tutsak mıyım? İnsan mıyım, ağaç mıyım? O kitapları ben mi okudum, o sinemalara ben mi gittim? Hepsini yitiriyorum. Sarhoş gecelerim bile kalmıyor elimde.” (Kurdakul, 2001: 142-143)

Yukarıda verilen cümlelerde işçinin kendisini arama çabaları, yaşamak için bir sebep bulmaya çalışması, çaresizliğiyle beraber verilir.

Kurdakul umutsuzluk, çaresizlik ve bunların sonucunda tükenmişliği iç içe geçirerek aktarır. Yaptığı işten memnun olmayan kâtip ve muhasebeci gibi zorunlu bir kabulleniş içinde olan insanlar, daha fazla bunalıma sürüklenirler.

2.1.3. Umut

Kurdakul her zaman umutlu ve dirençli bir şairdir. Her ne kadar hüznü geçen yıllarını, çektiği çileleri ve gördüğü eziyetleri dile getirse de bunların dirençle ve umutla yok olacağını düşünür. İnsanın, umutsuzlukta umut, sevgisizlikte sevgi, çaresizlikte çare yaratmayı bilecek kadar güçlü olduğunun farkındadır. Umut onun yaşam felsefesidir; bunu hem şiirlerinde hem de öykülerinde açıkça ortaya koyar.

“Önünde gün görmemiş doğanın çalkantısını ilk,

Suya baksan aynı su, aynı gök göğe baksan.

Sanki çare geliyor, çaresizin ardından

Nice yükselmelerden, yıkılmalardan geçtik

Bilir misin nedendir, nedendir nice sorsan...

Aydınlanır en karanlığı düşüncenin,

Yalnızlığında, sessizliğinde, garipliğinde mi?

Tutmuş yasak kaldırımların ıslakları gölgemi

İçimde ezintisi sokak fenerlerinin

Duygumda yaşıyor usumda yitirdiğimi.” (Kurdakul, 1963: 12)

Yukarıdaki Nice *Kaygılardan Sonra* adlı şiirinde şair, çaresizliğin peşinden çarenin geleceği umuduna tutunarak, yaşadığı kavgalardan dimdik bir şekilde çıkmayı bilir ve unutturulmaya çalışılan her ne var ise bunu duygularında yaşattığını dile getirir. Umudun olduğu yerde çaresizliğe yer olmadığını söyler.

İlk Gecesi adlı hikâyede ise; on dokuz yaşındaki bir gencin tutuklanmasıyla, bir anda hayatını sorgulaması, insanın bir gecede nasıl değiştiği ve buna rağmen umutlu oluşu anlatılır. Bu genç, hem sevdiği kızın hayaline sığınarak hem savunduğu görüşlerin arkasında durarak karamsarlığa kapılmaz; bilakis hapse dahi atsalar da o, inandığı birlik ve beraberlikle her zaman var olacağını bildiği için bu düşüncesinden asla vazgeçmez. İçinde bulunduğu durum eserde şöyle dile getirilir:

“Umutlarını zor bir yaşantıda besleyeceklerini biliyorlardı. Her şey buradan başlayacaktı. Sonuç değildi önemli olan, değişmeyi bir zorunluluk halinde duyduktan sonra onu taşımayı göze almaktı. Var mıydı başka çıkar yol. On dokuz yaşın henüz kirlenmemiş dünyasına yansıyan hangi ışık etkili değildir. Bu ışıklarla yeşerdi o da. Onlar ürünlerinin ilk tohumlarını, hiç durmadan varlığında yarattıkça zorunluluklar bile severek taşıdığı bir yük olmadı mı? Neydi bütün umudu? Kendisiyle birlikte, başkalarının da yaşam üzerindeki hakları değil mi? Çıkar yol var mıydı bu beraberliği aramaktan başka.” (Kurdakul, 2001: 48-49)

Kurdakul, 'un yarın kurma fikrine bağlı olarak iyimser bir birey portresi çizdiğini söyleyebiliriz. Çünkü iyimser olan bir kişi, yaşama sevinciyle dolu, her şeyde sevecek bir şeyler bulan biridir ve ümitli ve olumlu duygular aşılama çabası içindedir. Her şeye güzel bakmayı sever. Şair; güneşli, güzel, aydınlık, renkli görüntülerden hoşlanır. Geleceğe güvenle bakar. Gelecek ile ilgili hep ümitlidir. İyimser duygulara sahip bir insan yaşadığı her şeyden zevk alır. Hayatının her anı için yaşam sevincine sahiptir.

“Kafamın içinde kimi çingiraklar

Yılların ağrısını çalarken

Yeni bir umudu yaratır gibi

Gölgemin gerçeğinden duvara düşen

Umutlarım ayağa kalkıyor şimdi

Ben varken var olacak bir yaşamda.” (Kurdakul, 1993: 42)

Yukarıdaki *Ben Varken* adlı şiirinde, yaşadığı müddetçe umudunun hep yaşayacağını gösterir. Umutsuzluğu ve yenilgiyi kabul etmediğini göstermeye çalışırken “*ben varken var olacak yaşamda*” dizesi ile de vurgulama yapar.

“Şu görüntüye bak, gözün gönlün açılsın

Yüreğimin kayaları gör, umutları

Al alacağını ışığımın damarlarından,

Duy duyacağını, özgürlüğüne kan gelsin.” (Kurdakul, 1993: 117)

Işığımın Damarları adlı şiirden alınan yukarıdaki dizelerde yine umut ve inanç aşılama çalışan şair, hem umudu hem inancı pekiştirmeye odaklanarak karamsarlık karşısında iyimserliğin, umutsuzluk karşısında umudun ve umarsızlık karşısında da umarın her daim var olduğunu göstermeye çalışır.

“Ben sevdâyım, al beni sevecenliğine

Ben gülüm, dallarına aşıla beni

Çocuğum ben, göğsünde büyüt,

Umudum ben, düşüncende geliştir.

Acıyım, gerçeği ararsın bende,

İnancım, coşkuyu yaşarsan bende.” (Kurdakul, 1982: 12)

Kurdakul, *Al Beni Sevecenliğine* adlı şiirinde kullandığı kelimelerden -dallara aşılama, göğsünde büyütme, düşüncede gelişen umut, inanç, coşku- yarına umutla bakan bir insanı ortaya koyar. Nasıl ki küçük bir çocuğun istediği tek şey sevgidir, güvendir; Kurdakul da öyle bir sevgi ister.

Üçüncü Oturum adlı öyküde; işçilere umut olmaya çalışan bir grup kişi, işçilerin haklarının korunması uğruna, mütareke yıllarında, yeni ve dinamik bir sendikalaşmaya çağrıda bulunur:

“–Bakın çocuklar, diye elini önündeki kâğıtlara vurdu. Var mıyız bu mücadelede. İşte tarih önünde korkmadan çekinmeden soruyorum. İbrahim, Naci, İsmet... anlaşıldı mı? İşçi sınıfının mücadelesinin gerektirdiği her şeyde var mıyız?” (Kurdakul, 2000: 94)

Başkanlık koltuğunda oturan Semih Usta’dan alınan bu cümlelerde, zamanında kendisi de birçok haksızlığa maruz kalmış bir işçi olarak, onların haklarını savunmak adına, artık susmayacağını ve susturulamayacaklarını anlatmaya çalışır.

Aşağıda verilmiş olan *Kalır* şiiri Kurdakul’un hayata umutla bakışının başka bir örneğidir. Hayatının her anında umudun yer aldığını gösterir.

“Her sabah yeni bir adam

Doğmasa içimde

Yaşam mı değişir,

Adamlar mı kalır.

Yürekten duymasam

Başka bir gün olduğunu

Kan mı gelir damarlarıma,

Elde umar mı kalır.” (Kurdakul, 1982: 21)

Şiirde kullandığı kelimeler; içine doğmak, yaşamın değişmesi, yürekten duymak, damara kan gelmesi, umar, bütün olarak ele alınınca umutla ilgili olarak birbiriyle iç içe geçmiş bir halka oluşturulduğu görülür. Yaşadığı müddetçe umudunun hep yaşayacağını belirtir.

“Kafamın içinde kimi çingiraklar

Yılların ağrısını çalarken

Yeni bir umudu yaratır gibi

Gölgemin gerçeğinden duvara düşen

Umutlarım ayağa kalkıyor şimdi

Ben varken var olacak bir yaşamda.” (Kurdakul, 1977: 54)

İnsanlar umut doluysa bir umar yolu ararlar, Kurdakul da yukarıda verilmiş olan *Ben Varken* adlı şiirinde bunu dile getirir, her ne yaşarsa yaşasın umudundan asla ödün vermeyeceğini ve umudunu hiçbir zaman kaybetmeyeceğini ortaya koyar.

“Yoksa biz masalın yiğidi mi sandık kendimizi

Bir solukta meydan okuyan bulutlara,

Elleri var ellerimize benzer

Gözleri bizimkiler gibi

Bir gülüşü dünya kadar umut

Bir gülüşü ölümsüz ve insan.” (Kurdakul, 2001: 32)

Umudunu hiç kaybetmeyen Kurdakul’un umudunun sözcüklere yansımalarıdır bu dizeler. İlhan Selçuk’un Kurdakul hakkında söylediği şu sözler yukarıda verilen *Yoksa Biz* şiirini bize anlatır. “*Şairin yüzündeki gülümseme bilincin gülücüğüydü; boş yere tebessüm etmiyordu. Şükran Kurdakul; ne zaman görsem iyimserdi şair, ne zaman konuşsam doğal; olanlara şaşırmayarak, olacaklara hazır, geleceklere güvenli...*” (Selçuk, 1993: 2) Şükran Kurdakul geleceğe inançla, güvenle ve umutla bakan bir kişidir. Her ne ile karşılaşır karşılaşıp umudu onu her daim ayakta tutar. Öyle ki hem şiirlerinde hem hikâyelerinde en çok umut temasını ön plana çıkarır.

2.1.4. Direniş

Direniş, Kurdakul’un bireysel konular içeren şiirlerinde de toplumsal içerikli şiirlerinde de kendine yer bulan temalardan biridir. Kurdakul’un hayatı bunun üzerine kuruludur. Öyle ki direniş sadece şiirlerinde değil hikâyelerinde de hep ön plana çıkar.

“Belki bahtiyar bir nefes almak

Zor değil ama

Bırakıp kaygısını geçmiş ve gelecek günlerin

Şu senin duyar yüreğini,

Bu benim içimdeki insanı

Görmezlikten gelmek zor.” (Kurdakul, 1956: 5)

Dünden Yarına adlı şiiri hapishanede yazdıklarından biridir. Kurdakul’un kendi içindeki hesaplaşmasını dışa aktardığı görülür. Bu direniş, kavga şiirinde, sevdiklerinden ayrı kalmanın getirdiği özleme, yalnızlık hissine, özgürlüğünün olmayışına karşıdır. Kurdakul’un anılarında anlattığı gibi hapishanelerde hep bir sınıflaşma vardır. O hiçbir sınıfa ait olmadan tek olmayı seçer. Kurdakul, kendi başından geçenleri, kendine ait hapishane çilelerini anlatsa da aslında toplumsal bir durumu dile getirir.

Gözlerin Önünde adlı öyküde üç bine yakın fabrika işçisinin direnişi anlatılır. Bu işçilerin başlattığı haklı isyan, mahkemede son bulur.

“Şimdi salondaki gözler, iki karış kar üzerinde, boğazın Anadolu yakasındaki tepelerden kopan rüzgârların ellerini bıçakladığı korkunç soğukta, evlerine günlerdir haftalık girmemiş kadınlarla çocukların direncini bir kez daha yaşayarak, yiğitçe bir duygulanmanın etkisiyle ağlamaklı oldular. Sonra yeniden dile geldiler.

– Ya ya şa şa işçi sınıfı çok yaşa.” (Kurdakul, 2000: 20)

Fabrikanın üstünde bulunan yöneticiler, malları kamyonete yüklettirecekleri sırada üç bine yakın işçi -kadınlar ve çocuklar önde, erkekler arkalarında- bir direnişe geçerler ve her şeyi durdururlar.

Aşağıda verilen *En Güzel Gerçek* adlı şiirinde de özlemle beraber bir direniş, bir kavga vardır. Yaşadığı çileli günleri aktarış vardır.

“Kalabalıklar bir yana, ben bir yanayım

Kupkuru bir yalnızlık, özlem içinde

Özlem içinde, yarı sarhoş, yarı uyanık

Her şey geldi geçti biz bunlarla baş başa kaldık

Kıt'aların denizlere en yakın bir yerinde

Karanlık kayalar gibi koparılmak için

Sanki bizi buldular insanların içinde.” (Kurdakul, 1956: 10)

Şiirde geçen “*Her şey geldi geçti biz bunlarla baş başa kaldık*” dizeleriyle, özlemin, hasretin hapishanede hep var olduğunu, ama bu zor şartlar altında dirençli olmak zorunda olduğunu dile getirir.

Rapor adlı öyküde yedi kişinin Avukat Rasim Bey’in yazıhanesinde bir araya gelip Meşrutiyet, Serbest Fırka, İttihat ve Terakki üzerine olan düşünceleri, tartışmaları anlatılır. Hikâyeyi bize aktaran kişi de bu yedi kişiden biridir ve eski emniyet memurudur. Zamanında şahit olduğu usulsüzlüklere, belki korktuğu için belki arka çıkan birileri olmadığı için göz yummak zorunda kalan bu polis, artık daha fazla susamayacağını farkına varır. Doktorun sözleri, haykırıışları ve ağlamaları onu daha da çok etkiler:

“Ellerime bakıyorum. Çaresiz ellerime. O çok iyi tanıdığım doktorun ellerine benzediğini görüyorum. Rapor düzenlemekten başka bir varlık olmak ister gibi bir başkaldırma sinirliliği içindeler” (Kurdakul, 2001: 31)

Cümleleriyle polis, hiçbir şeyin eskisi gibi olmayacağını dile getirerek bir harekete geçer ve bugüne kadar sustuğu her şeyi ortaya çıkarmaya çalışır.

Her zaman dirençli ve umutlu bir şair olan Kurdakul, hiçbir zaman verdiği savaştan vazgeçip geri dönmez. Neredeyse birçok şiir ve hikâyelerinde de her zaman savaşacağını mesajını verir.

“Hala şaşkınlığı üzerimizden gitmeyen

Sevmenin çocuk sevincinden gelenlere bak

Olanlar oldu, olanlar gerilerde kalacak

İşte tükenmedik, işte yitirmedik kendimizi.” (Kurdakul, 1956: 29)

Yukarıda verilen *Evrensel Sevinç* adlı şiirinde Kurdakul, yaşadıklarından dolayı şaşkındır. Yaşananların geride kaldığını söyler. Yaşananların onu tüketmediğini daha da hırslanmasına, güçlenmesine ve varlığını hissetmesine sebep olduğunu ifade eder.

“Dehşeti, karanlığı, korkusu, gizi

Üstümüze çöktüğü zaman bile,

Ölüm gerisinde kalıyor yaşamın

Heybemizdekiler ayakta tutuyor bizi.” (Kurdakul, 2001: 83)

Yazıt adlı başka bir şiirinde de bütün acıların geçici olduğunu bildiğini belirtir ve insanoğlunun direndikçe var olacağını göstermeye çalışır. Nitekim öyle de olmuştur; karşılaştıkları hiçbir baskı, korku onları görüşlerinden vazgeçirmez ve heybelerindekiler, onları ayakta tutmaya yeter.

Göl Kıyısındaki Toprak adlı öyküde ise; Her haziran ayı, gölün sularının çekilmesiyle ortaya çıkan sahipsiz topraklar, köyde kendisini güçlü olarak gören sözde ağa gibiler –İsmailgiller- tarafından işlenir. Oysa o köyde iki yüz yirmi beş topraksız aile vardır. Tam on dokuz yıl bu şekilde devam eden ve buna şahit olan öğretmen artık daha fazla bu haksızlığa dayanamaz ve on dört işçi ile beraber toprakları işlemeye koyulurlar fakat köy halkı –İsmail ve onun gibiler- onları jandarmaya şikâyet eder. Oysa her yıl kendileri yaparken hiçbir sorun olmaz. Öğretmen ve işçiler tutuklanırlar, ayrı ayrı yerlere koyulurlar. Öğretmen bu süreçte -3 saatlik- kafasını toplayıp neler diyeceğini düşünmeye başlar ve mahkemede her şeyi olduğu gibi aktarır.

“Yargıç daktiloya, benim söylediklerimi birtakım yasa numaraları ile zenginleştirerek yazdırdı. Sonunda ‘Hareketinde suç görülmediğinden...’ sözcüklerini duydum.” (Kurdakul, 2001: 38)

Cümlesiyle öğretmen, vermiş oldukları direnç ve inanç sayesinde, suçsuz olduklarını ve bu davayı kazandıklarını dile getirir. Öğretmenin mahkemeden çıktığını gören çocuklar sevinç çığlıkları atmaya başlarlar.

Kurdakul, öykülerinde ele aldığı direnme, başkaldırma ve hakkını arama gibi düşüncelerle haksızlığa uğrayan, ezilen nice insanlar için hep savaştan bir kişi, bir

kahraman, onlar için bir öncü görüntüsü ortaya koyar. Bunun sonucunda direnmesini bilen insanlar, savaşı kazanan taraf olurlar.

“Sana hiç birimiz taş değiliz diyorum

Ama hangimiz ayrı düştük cesareten

Hangimiz sevmedik canı yürekle,

Diyorum bulut geçiyor, bekle.

Karanlıklar kurtulamayacak yenilgiden.” (Kurdakul, 1969: 37)

Yukarıda bahsedilen *Bulut Geçiyor* şiiri 1952 yılında *Yeryüzü Dergisi*’nde yayımlanır. Ülke çok partili bir döneme girer. Şair ve yazarlara karşı hükûmetin baskı uyguladığı bir dönemdir. Kurdakul, içinde bulunulan durumun geçici olduğunu, şiirin başlığıyla *-Bulut geçiyor-* şeklinde ifade eder. Bu şiir, umudun ve direncin şiiridir. *Hiçbirimiz taş değiliz* derken yaşananlara karşı tabi ki de kayıtsız kalınamayacağını söyler fakat buna rağmen dirençli olacağını, olunacağını göstermeye çalışır. *Karanlıklar kurtulamayacak yenilgiden* diyerek, yenilgiyi kabul etmediğini, karanlığın yerini aydınlık günlere bırakacağını söyler.

“Gece çözüldüğü yerde yarın

Soru yanıtlandığı yerde derin.

Üzerinde sözcüklerimiz uçuşuyor

Ölümcüyü yendiğimiz siperlerin.” (Kurdakul, 2001: 80)

Kurdakul, *Sözcüklerimiz* adlı yukarıdaki şiirinde “ölümcüyü” diye yeni bir kelime kullanır. *Ölümcü* olarak nitelediği, Kurdakul ve onun gibi düşünenleri cezalandıran, yok etmek isteyen kişilerdir. Kurdakul “ölümcüyü yendiğimiz siperlerin” sözüyle bir savaş ve direniş içinde olduğunu bizlere aktarır.

2.1.5. Özlem

Kurdakul’un yazılarında özlem duygusu; özgürlük özlemi, arkadaş özlemi, dost özlemi ve bazen de baba yokluğunun verdiği hasret olarak karşımıza çıkar.

Şairin, *En Güzel Gerçek* adlı şiirinde, kalabalıklar içindeki yalnızlık ve özlem onun peşini bırakmaz. Her şey gelip geçer ama şairin yalnızlığı, çaresizliği bitmek bilmez ve o, sesini duyurmaya çalışır. Yarı sarhoş oluşu bile şairin özlemini unutturamaz:

“İçine elvermeyecek, acılı olacaksın

Ama duy beni, ama duygulan bana.

Bak kendi ellerim, kendi saçlarımda geziyor

Kalabalıklar bir yana, ben bir yanayım

Kupkuru bir yalnızlık, özlem içinde;

Özlem içinde, yarı sarhoş, yarı uyanık

Her şey geldi geçti, biz bunlarla baş başa kaldık

Kıtaların denizlere en yakın bir yerinde

Karanlık kayalar gibi koparılmak için

Sanki bizi buldular insanların içinde.” (Kurdakul, 1956: 10)

Kurdakul, küçük yaşta babasını kaybetmiş olmanın verdiği eksikliği dizelerinde dile getirmekle beraber bu sefer *Cicibaba* adlı öyküde gözler önüne serer. Bu eser, babasını cephede kaybetmiş olan Fikret’in, baba özlemi ve babasının yokluğunda annesi ile beraber çektikleri zorlukların anlatıldığı bir hikâyedir. Aynı zamanda da Kurdakul’un kendi çocukluğunu anlattığı hikâyedir diyebiliriz. Tıpkı Kurdakul gibi Fikret de küçük yaşta babasını kaybetmiş ve olan bitenden habersizdir. Bu konuyla ilgili annesine durmadan sorular sorsa da kendisini tatmin eden bir cevap alamaz. Nice sonra babasının şehit olduğunu öğrenir.

“Babası savaştan sonra ölmüştü. Zaten o da geçen yıl öğrendi tam doğrusunu. Antep’te diyorlar, inanmış gözükiyordu.

—Anne, nerde benim babam?

—Antep’te dedim ya evladım...

–N’apıyor?

–İşi var.

–Ne işi var be bu kadar?

Soruların arkası kesilmeyince kadının dili karışır, üzüntü, sinirlilik ve umutsuzluk tonları taşıyan ses sabır çizgilerinin aşarak dudaklarına vururdu.”
(Kurdakul, 2001: 33)

Fikret, baba özlemini, kiracıları olan malul yüzbaşı ile gidermeye çalışır. Yüzbaşı ve karısının da çocukları olmaz, onlar da Fikret’i oğulları yerine koyarlar ve zaman içinde kiracılarıyla olan ilişkileri sıkı bir dostluğa dönüşür.

Aşağıda verilen *Karanlıkta Aydınlik Düşünceler* adlı şiiriyle de yine başka bir özlemini dile getiren şair, bu dizelerle; sevdiklerinden, denizden ve özgürlükten ayrı kalmanın onda bıraktığı derin ve sarsıcı etkiyi yansıtır.

“Bu uzun kaybolmalar gecesinde

Sen varsın, ben varım, özlemin var;

Bir deniz kenarı düşüncesinde hürriyetin

Belki sessiz bir duygulanma içindesin

Gökyüzünde ağan bulutlara

Baktıkça bakmak gelir gözlerinden

Bir çimenli toprak parçası, bir demet çiçek

Özlemekten daha özlenesi bir duyguyu

Senden alır, bana verir.” (Kurdakul, 1956: 6)

Unutulmaz Baba Resimleri adlı bir öyküde yine baba özlemi çeken başka bir çocuğun –Adnan- başından geçenler anlatılır. Adnan’ın, birtakım siyasi sebeplerden ötürü tutuklanan babasını otuz beş gün sonra büyük bir cesaretle İzmir’den İstanbul’a ziyarete gidişi verilirken; bu yolculuk esnasında, kendi içinde yaşadığı o kaygı, korku, heyecan dile getirilir.

“Evde, sokakta, okulda... Düşünmede, konuşmada, okumada... Özlem ve merak vardı yalnız. Yalnız bu içini paramparça eden duyguların egemenliğine düşmüştü.

Üstelik daha babasının götürüldüğü gece, annesinden ayrı düşündüğü belli olmuş, onunla ortaklık kuramayacağını anlamıştı. Bir defa o ağlıyor, Adnan ağlamayı aşan yoğun bir acıyı göğsünün üstünde durdurmasını biliyordu.” (Kurdakul, 2001: 141)

Annesine bir mektup bırakır ve bu yolculuğa çıkar, babasına çok zor şartlarda ulaşır fakat babasını bir türlü göstermezler. Adnan, yan odadan babasının sesini duyar ama Adnan'ı, o odaya almazlar. Babasını -Hulusi Deniz'i- oğlunu kullanarak, suçunu itiraf ettirmeye zorlarlar, fakat o, oğlunu göstermeseler bile hiçbir şey söylemeyeceğini dile getirir. Bütün bu sesleri duyan çocuk kapıda duran polise aldırmadan kapıyı aralayıp babasına bakar. Bu çok kısa an, onun suratına inen tokatla son bulur. Canı her ne kadar yansa da babasını görmüş olmanın verdiği mutluluk o tokada değerdir.

Kurdakul, *Aratır* adlı şiirinde de sevdiği kadına -eşi Selma Hanım'a- duyduğu özlemi dile getirir. Özleminin artmasındaki en büyük nedenlerinden biri de hapisanede tutuklu oluşudur.

“Eskimeyen aşklar gibi göğsünde çarparken

İçinin gökyüzündeki havayı aratır.

Uykuya en yakın anında insanoğlunun

Yörüngeye girmeyen bir dünyayı aratır.

Ustur düşünür, düşünmek istediği doğrultuda,

Özgürlüğünde aşeren sevdayı aratır.

Bilmem mi, böyle durduk yerde esen nedir,

Yirmidört saat geçmeden Selma'yı aratır.” (Kurdakul, 1982: 44)

Şiirde, sadece sevdiği kadına değil, aynı zamanda gökyüzünün sonsuz maviliğine, özgürlüğe ve dünyaya olan özlem de yansıtılır.

Sakallar adlı bir başka öyküde yine baba özlemi vurgulanırken; bir fabrika işçisi olan Sedat bir gece polisler ve askerler tarafından tutuklanarak Ankara'ya götürülür. Tam kırk iki gün boyunca sorguya çekilir. Bu sırada, oğlu Nihat'ın bu olanlardan bir haberi yoktur. Babasını, çalıştığı fabrikanın Ankara'ya gönderdiğini zannetmektedir. Ama neden gönderdiklerine bir türlü anlam veremez. Akli babasında olduğu için kendisini derslere de veremez. Kırk iki günün sonunda suçsuz olduğu anlaşılan Sedat evine döner; fakat oğlu ilk başta onu tanıyamaz. Çünkü babasının, sürekli oynadığı siyah sakalları ve saçları, askerlerinki gibi tıraş edilmiştir. Oysaki Nihat'ın, babasının yokluğunda zihninde kalan tek sığınak bu sakallar olur:

“Babamı istiyorum demiyordu artık. Aklında kalan çehre, gözler, koku gittikçe uzaklaşan bir teknenin ufuklarda yitmekte olan son küçük parçaları gibiydi. Yalnızca simsiyah sakalların görüntüsünü yaşıyor, onları bir yerlere yerleştirebilmek, bozulana dengelemek istiyordu.” (Kurdakul, 2001: 191)

Babasının yokluğunda Nihat'ın elinde kalan son görüntü her zaman oynadığı sakallarken, onları görememesiyle kendisini daha fazla tutamaz ve ağlamaya başlar. Görüldüğü üzere çocuğun zihninde kalan son anı da elinden alınınca daha fazla sessiz kalamaz ve tepkisini ağlayarak gösterir.

Kurdakul daha çok hapisanede tutuklu kaldığı zamanların, onda bıraktığı özlemin etkisini hem dizelere hem cümlelere dökerek bu hasretten nasıl etkilendiğini, neler hissettiğini anlatarak bir nebze de olsa o özlemini gidermeye çalışır.

“Özlem eski hapsilere benzetti

Bastil'de, Sultanahmet'te, Sibiryala'da

Düşleri künyelerinde gizli...” (Kurdakul, 2001: 19)

Yukarıdaki *İhtiyar Yüzyıla* adlı şiirinde Kurdakul, yaşadığı hapis hayatını anlatır. Hapishanedekilerin özlemlerini bu şiirinde bu şekilde aktarır. Cevdet Yüceer, *İhtiyar Yüzyıla* şiiri için *“Yirmi birinci yüzyılı yaşadığımız şu günlerde şair, ihtiyar yüzyılı da geride bıraktı. Sitem ve küfür etse de güzel günlere olan özlemini hiçbir zaman yitirmedi”* (Yüceer, 2004: 19) demektedir.

Şiirde geçen Bastil, Sultanahmet ve Sibirya'nın ortak tarafı ve manzumeye konu edildiği nedeni hapishanedir. Hapishanedekilerin sevdiklerine ve dışarıya olan özlemi ele alınır.

2.1.6. Hapishane

Şükran Kurdakul'un hapis hayatıyla tanışması 1946 yılında olur. İkincisini ise 1953 yılında yaşar. 68 gün hücre hapsinde kalır.

Aşağıda verilen *Kapıların İçinde* şiirinde, tutuklu olduğu zamanların, onda bıraktığı hisler ve hapishane ortamı dile getirilir. Dışarıda güzel bir yaşam devam eder ve bunu biliyor olmak hapishanenin kahrını çekilir kılar.

“Işığa mı baksam, ağaca mı, gökyüzüne mi?

Bir çocuk gibi havaya kaldırıp ellerimi,

Gene bir çocuk gibi koşuverdim duvara kadar

Seni benden sonra çıkaracaklar değil mi?

Dizelerin sevinci içinde gülümseyeceksin uzun uzun

Gözlerimi orada bıraktım biliyor musun?

Saçların alnına dökülüşürken,

Ellerini çırparken ellerini...

Öyle uzaktan uzağa orada olsun yaşamak seni

Mavi mavi sevinçler getirecek,

İçimdeki mahzunluğa.” (Kurdakul, 1956: 12)

Bir çocuk gibi ellerini havaya kaldırarak, duvara kadar koşarak içinde bulunduğu dünyadan kendisini soyutlamaya çalışarak, bir nebze de olsa o hapishane ortamından uzaklaşmak, kaybolmak ister.

Umut başlıklı temanın altında da ele aldığımız *İlk Gecesi* adlı öyküde, tutuklanan bir gencin hayatı sorgulaması, insanın bir gecede nasıl değiştiği, daha on dokuz yaşında olduğu için ne olursa olsun karamsarlığa kapılmayıp sevdiği kızın

hayaline sığınarak umutlu olması anlatılıyordu. Buradan yola çıkarak bu gencin Kurdakul olduğunu söylemek yanlış olamasa gerek. Kendisinin de ilk tutuklanması lise zamanlarında olur ve bu tutuklanma onu düşüncelerinden vazgeçirmez. Her daim direnen, mücadele eden bir şair/ yazar olarak karşımıza çıkar.

Kurdakul hapishanede yatmış bir şair/yazar olarak, hapis yatan ve baskılara maruz kalan şairlerin neler hissedebileceklerini, kendisi de aynı ortamda bulunduğu için daha iyi yansıtır.

“Bir Güzel oturup Emirgân kahvesinde

Gönlümüzce bir geceyi yaşarken,

Işıl ışıl yaprakları arasından çınarın

Bir sönüp bir bir yanan yıldızlar çabucak kayboldular

Şimdi karşımda duvar,

Şimdi yanımda duvar,

Duvarlar gene seni getirip gözlerime baktılar.

Duvarlar neden seni getirip gözlerime bıraktılar.” (Kurdakul, 1956: 24-25)

Gene Kapıların İçinde adlı şiirinde yine tutuklu olduğu zamanlarda yaşadığı özlem ve yalnızlık dile getirilirken şair, hayallerine sığınarak her ne kadar dört duvar arasında olduğunu unutmaya çalışırsa da içinde bulunduğu durum gerçektir ve bir çıkış yolu olmadığının farkındadır.

İntihar adlı bir öyküde ise; Tutuklanan bir kadının duygu ve düşünceleri aktarılır. Eşinin yazdığı yazıların hesabı bu kadından sorulur. Çünkü eşi Bülent Hayri yazılarını karısının imzasıyla yayımlar. Kadın müebbet ceza aldığı halde, yazıların kendisine ait olduğunu itiraf edemez. Her ne kadar bu durumu kendi içinde haykırırsa da eyleme geçiremez. Kadın da itiraf edemez fakat dört duvar arasına kapatılmak korkusunu düşünmekten de kendisini alamaz.

Değişmeyen adlı şiirinde şair, hapishanede duvarlarını nasıl gördüyse öyle aktarır. Hapishanelerde kapılar iç içedir. Bir kapıdan geçilirken bir kapı kapanır,

kilitlenir sonra diğeri açılır. Hapishaneyi nasıl algıladıysa, kendinde nasıl yer edindiye onu öyle ifade eder.

*“Gecenin bir vaktinde yalnızlığın içinde
İçin içine sığmayacak olursa düşünceden
Düşürüp başını avuçlarının arasına
Seni umudundan bile uzağa götürüyorsa
Bu mahzunluğu yaşamak mecburiyeti
Anıların yarıya kadar açık penceresinden
Ne görüyorsan duymaya çalış tekrar
Eski nisan ağaçları dallarında uçuşan hürriyeti
Bak sana yeniden duymak için getirdi
Madem ki hayat bir şeyler kaybetmedi sesinden
Madem ki dışarda gökyüzü mavi,
Ağaçta kuşlar şendiler
Varsın birisi kapanmadan, birisi açılmasın kapıların
Bu duvarlar kanlı sarı yaralar gibi
Karşımızda olsun varsın.”* (Kurdakul, 1956: 20)

Hapishanedeyken yazdığı bu şiirde yalnızlık dört bit yandan onu sararken, *“Anıların yarıya kadar açık penceresinden/ Ne görüyorsan duymaya çalış tekrar”* dizeleriyle yaşamın, özgürlüğün her zaman devam edeceğini ve bundan ötürü yaşamaktan vazgeçmeyeceğini belirtir.

Hapisteki Yargıç adlı bir öyküde ise; henüz on dokuz yaşında olan Sabahattin Sedat adında bir askerî tıbbiye öğrencisi, rıhtımdaki işçilerin ücret sisteminin eksiltilmesiyle ilgili yazdıkları yüzünden tutuklanır ve acımasız bir yargıç tarafından

sorguya çekilir. Daha sonradan bu yargıcın usulsüzlük yaptığı ortaya çıkar ve hapisaneye atılır. Burada haksız yere sorguladığı o genci düşünür durur:

“...kırk yıllık yatış biçiminin rahatlığında uyku düzenine girmeye yaklaşmıştı ki, duyduğu sesle irkildi Topçu İhsan.

–Askeri Tıbbiyede öğrenciyim başkanım

O kadar gerçeğe yakındı ki bu ses, neredeyse doğrulacak, sağına soluna bakınarak, sahibini arayacaktı. Hafifçe yastığa bastırdı başını... Ama olan olmuştu. Ses somutlanmış, kafasının içinde başka seslere açılıyordu.”
(Kurdakul, 2001: 53)

Kendi halinde bir emekli binbaşıyken duygularını kayalar gibi sertleştirerek, büyüğün önünde eğil, küçüğün tepesine binmesini bil ilkesine uyararak bugünkü bulunduğu konuma kadar nasıl yükseldiğini anlatır. Sonunda da yaptıkları gün yüzüne çıkar ve kendisini karanlık bir hücrede bulur. Burada yaptıklarını sorgular durur.

Şükran Kurdakul, erken yaşta tutuklanmanın onda bıraktığı ve yarattığı etkiyi unutamamış olacak ki hem şiirlerinde hem hikâyelerinde hep o tutuklanmanın örneklerini gözler önüne serer. Hikâyelerinde ele aldığı tutuklular, kendi yaşam öyküsüyle, direnişiyle birebir benzerlik gösterir. Bu hikâyedeki gençler her ne kadar tutuklanmış olsalar da davalarından vazgeçmeden sonuna kadar direnmeyi bilirler.

“Parmaklıklar arkasına kapanmak nedir gördük

Yargıç nedir, yargı nedir, yargılanmak nedir gördük

Kaç dönemin ağrısı vurdukça gözlerimize

Bin yıl yaşamış gibi, yaşlanmak nedir gördük.” (Kurdakul, 1977: 37)

Yukarıdaki *Yaşadıkça* adlı şiirinde Kurdakul, yine tutukluluk zamanlarını, yargılanmasını ve bunların onda bıraktığı yorgunluğu dile getirirken hapis yatmış şairlerin neler hissedebileceklerini, kendisi de aynı ortamda bulunduğu için daha iyi yansıtır.

Buraya kadar hapisaneyeye ilgili ele alınan şiirlerin hepsini Kurdakul hapisanede yatariken yazmıştır. Bu şiirleri genellikle *Giderayak* kitabı içinde yer alır.

Bireysel duygularını anlattığı şiirlerdir. Hapishane günlerinde yaşadıklarını unutmayan Kurdakul, hayatının her aşamasına hapishane temasını taşır. Hem şiirlerinde hem öykülerinde bunun örnekleri mevcuttur.

2.1.7. Siyasi Düşünceler

Şükran Kurdakul'un siyasetle tanışması 1946 yılında olur. 1963-1969 yılları arasında TİP aktif üyesidir. Balıkesir'den Milletvekili adayı olur. Seçilemeyince siyaseti bırakır.

Aşağıda verilen *Çağrı* şiiriyle insanları özgürlük için mücadeleye çağıran şair, insanları onlar için birer umut olmaya, umutsuzluğun karşısında direnmeye davet eder.

“Çağrım, uzak yüzyıllardan yarına doğru

Sessiz bir Cumhuriyetin ilk basamağında.

Savaşı kendi kanımda yaratarak

Çağrım, güneş, hava, su,

Ve esir pazarına dikilen bayrak.” (Kurdakul, 1969: 25)

Şiirin başlığında bile bir direniş vardır. Kurdakul, bu karşı koyuşu bir dönem aktif olarak siyasi partide görev yaparak da yerine getirir.

Kurtuluşun Sonra adlı öykü kitabında yer alan *Baskın* adlı öyküde ise İttihat ve Terakki Fırkası İaşe Nazırı Kara Kemal'in yakalanması için, Vasfiye Hanım ve abisinin yaşadığı eve baskın yapılır. Evde tek olan Vasfiye Hanım güvenlik memurları tarafından sorguya çekilir fakat o, bütün işkencelere rağmen Kara Kemal'in yerini söylemez. O kadar çok dövülür ki bayılacak hale gelir. Kadının acı çığlıklarına dayanamayan Kara Kemal, daha fazla bu olanlara göz yumamaz ve saklandığı yerden çıkarak tabancasıyla kendisini vurur.

“Vasfiye Hanım'ın sesi, artık bir haykırından çok, yalnız ayaklardaki acının değil, bütün kasların, bütün iç organların, bütün sinirlerin dile gelen iniltisi gibiydi. Neredeyse son bir defa çıkacak, elinden kaçırdığı bütün organizmayla birlikte, birdenbire sönüp gidecekti.” (Kurdakul, 2000: 58)

Yukarıdaki hikâyede Vasfiye Hanım'ın direnişi gözler önüne serilir. Abisinin de içinde olduğu bu grubun savunduğu görüşler uğruna kimseyi ele vermemeye ant içer. Nitekim öyle de olur. İaşe Nazırı Kara Kemal saklandığı yerden çıkana kadar konuşmaz.

“Bir gün bakılır damlara,

Yalnız bir odanın penceresinden

İşte toplum, işte düzen,

Bir yumruk vurup anılara

Kurtulmak kendi kendinden.” (Kurdakul, 1969: 28)

Yukarıda verilen *Belki* şiirinde ise Kurdakul, ideolojisinden vazgeçmeyen bir direnişçi olarak karşımıza çıkar. Toplum ve toplumdaki düzenden dem vurur.

“Şehir arkada kaldı, geçtiğim son caddeden

Ne yasakların gölgesini alnında gördüğüm,

Işığı kilitleyen karanlık kafeslerinde

Bu sonsuz özgürlüğe ne zaman varmışım ben

Dünyanın duygusunu gözlerinde içeren

İçimdeki adam, kabına sığmıyor gene.” (Kurdakul, 1969: 31)

Yirmi İki Yıl Sonra adlı şiiriyle de yine toplumu ve düzeni eleştirirken ne olursa olsun ister tutuklansın ister türlü eziyetlere maruz bırakılsın, özgürlüğü kafasında bitirdiğini ve orada olduğu müddetçe de yaşamaya devam edeceğini dile getirir.

“Polisin hiç anlamadığı yıllar bizi

Bir türküyüm Anadolu Türkçesinden.

Bakalım Türkçe mi kilitlemeden

Koysunlar düşünceye zincir,

Koysunlar şiire yasak.” (Kurdakul, 1969: 38-44)

Yukarıdaki *İstanbul Penceresinden Bakarken* adlı bir başka şiir, Kurdakul’un inandığı değerler için aynı doğrultuda yazacağını ispatıdır. İnandığı şeyler için sadece düşünme eyleminde kalmaz ve düşüncelerini eyleme dönüştürme çabası içerisindedir.

2.1.8. Kendi Hayat Öyküsü

Kurdakul, 1940 Kuşağı Toplumcu Gerçekçi şairlerden biridir ve bununla birlikte hayatı çok kolay geçmez; aksine tutuklanmalar, türlü eziyetler, onca baskı, kısıtlanmalar ve yalnızlık da beraberinde gelir.

Aşağıda vermiş olduğumuz *Yaşadıkça* şiirinde kendi hayatını anlatan Kurdakul, hapisanede yatışı, yargılanırken yaşadıkları, yargılanma eyleminin kendi üzerinde bıraktığı etkiyi dile getirir.

“Parmaklıklar arkasına kapanmak nedir gördük

Yargıç nedir, yargı nedir, yargılanmak nedir gördük

Kaç dönemin ağrısı vurdukça gözlerimize

Bin yıl yaşamış gibi, yaşlanmak nedir gördük.” (Kurdakul, 1977: 37)

Öner Yağcı, bu şiir için, “*onun şairliğinin ve yaşam serüveninin özetidir*” (Yağcı, 1994: 105) demektedir.

Hatem Türk, şairlerin/yazarların eserlerine yansıttıkları otobiyografik izler için şu yorumu yapar: “*İnsan, sorguladığı için farklıdır ve güzeldir. Sorgulayan insanlardır ki başka insanlara saygı duyarak birlikte yaşamayı öğrenirler. İşte bu yaşamlardır ki kalabalıklarda göremediklerini görmek istedikleri dünyaya çevirerek yeni bir dünya kurma telâşıyla yaşarlar. Bunun için her sanatçının müracaat ettiği kaynak olan kirlenmemiş geçmişe dönüş, tıpkı anne karnı gibi masumiyeti içinde barındırır. Böylelikle sanatçılar, geçmişle gelecek arasında üstlenmiş oldukları “iletişim köprüsü” rolünü “insan ve doğa” odaklı olarak yerine getirmiş olurlar.” (Türk, 2017: 16-17)* Aşağıda verilen *Yaşam Boyu* adlı şiirinde de Kurdakul, hasretini çektiği yaşamın –farklı görüşteki insanların bile birbirine karşı saygılı ve hoşgörülü olduğu, sevgi dolu bir yaşam- serzenişini dile getirir.

“Şu ihtiyar kalabalığın ortasında

Özgürlüğe, hasret, güzelliğe yangın...

Erdem ağaçlarına nice fenerler yaktım,

Görülmemiş esinlere düşe kalka.” (Kurdakul, 1993: 58)

Bazen düşe kalka da olsa, her zaman arzuladıklarının peşinde olduğunu ve bunun için de durmadan çabaladığını göstermeye çalışır.

Tanığın Biri adlı hikâye kitabında yer alan *İlk Gecesi* adlı öyküde, tutuklanan bir gencin hayatı sorgulaması ve ne olursa olsun ümitsizliğe kapılmaması anlatılır;

“On dokuz yaştan henüz kirlenmemiş dünyasına yansıyan hangi ışık etkili değildir. Bu ışıklarla yeşerdi o da. Onlar ürünlerinin ilk tohumlarını, hiç durmadan varlığında yarattıkça zorunluluklar bile severek taşıdığı bir yük olmadı mı? Neydi bütün umudu? Kendisiyle birlikte, başkalarının da yaşam üzerindeki hakları değil mi?” (Kurdakul, 2000: 49)

Buradaki genci, lise yıllarındaki Şükran Kurdakul olarak düşünmek yanlış olmasa gerek. Nitekim Kurdakul’un ilk tutuklanması da lise zamanlarında olur. Bu tutuklanma Kurdakul’u umutsuzluğa düşürmez ve savunduğu görüşlerden vazgeçirmez. Bu hikâyedeki genç çocuk da aynı şekilde, tutuklanmayı zaten çoktan göze almıştır, önüne böyle engellerin çıkacağını bilerek bu yolda sonuna kadar devam eder.

“Yorulmaz bir sabırla bata çıka

Denizlerin altından, tünellerin içinden

Maden kömürlerini koparır gibi

Koşup durduğum sözcüklerin peşinden

Getirebilseydim kendimi

Ölümün gözlerine baka baka.” (Kurdakul, 1977: 27)

Yukarıda verilen *Borçlu* şiiri Kurdakul'un kendi yaşam öyküsünü anlattığı bir başka şiiridir. Şair, yine vermiş olduğu direnç ve mücadele sayesinde nice zorlukları aşarak umut sayesinde ayakta kaldığını gösterir.

“Ben o acıları yontarken içimde

Sesinizin yağmurları ormanlarıma boşandı

Yörüngesine sığmayan yıldızlar gibiydiniz.” (Kurdakul, 1977: 12)

Köykent adlı bir başka şiirinde de onca acıya karşı nasıl direndiğini, birlik ve beraberlikten doğan inancı ve bu sayede daha da çoğaldıklarını anlatır.

Özlem başlığı altında da ele alınan *Cici Baba, Unutulmaz Baba Resimleri ve Sakallar* adlı hikâyeler Kurdakul'un hayatından bir kesit sunmakla beraber bu hikâyelerin ortak özellikleri, küçük yaşta babalarını kaybeden veyahut savunduğu görüş dolayısıyla tutuklandıkları için babalarıyla görüşemeyen çocukların, o baba eksikliğinin yaratmış olduğu boşluğu doldurma çabalarıdır. Baba özleminin yokluğunu ve onlarda bıraktığı acıyı, yarım kalmışlığı dile getirdiği bir yakınmadır. Hikâyelerden alınmış olan şu cümleler, çocukların baba özlemini buruk bir şekilde gözler önüne serer:

“Babası savaştan sonra ölmüştü. Zaten o da geçen yıl öğrendi tam doğrusunu. Antep’te diyorlar, inanmış gözükiyordu. İcini özelemlerin dayanılmaz dalgaları tamamen kaplayınca sorardı...” (Kurdakul, 2001: 33)

Cicibaba adlı hikâyeden alınan bu cümleler babasının yokluğuna bir türlü alışamamış olan Fikret'in aklından geçen düşüncelerdir. Kurdakul da babasının neden gelmediğini uzun bir müddet sorgular.

“Gitme düşünüsü, daha ilk aklına düştüğü gece, evleri basılıp, polislerin yaka paça götürdüğü adamın oğlu bir arkadaşymış da ona öğüt veriyormuş gibi, ‘Tatilde gidersen tamam’ demişti. Sonra tam otuz beş gece, saçlarında, Birinci Şube görevlilerinin çemberinden sıyrılmış, baba ellerinin sıcaklığı, bu türden değişik tümceler kurarak uyudu.” (Kurdakul, 2001: 140-141)

Unutulmaz Baba Resimleri adlı öyküden alınan bu cümleler ise haksız yere tutuklanıp götürülen babasına kavuşma ümidiyle yatıp kalkan Adnan’a aittir. On beşinci yaş gününde cesaretini toplar ve kendi başına İzmir'den İstanbul'a gider.

“Kaç sabah uyku ile uyku arasındaki sürede, uzun, simsiyah sakalların simgelediği baba yüzünden, kokusundan, -koltuklarının altından kavradığı gibi kaldıran- güven yüklü ellerinden uzak kalmanın yoksunluğu içinde ağlamaya dönuştü. Kaç buruk akşam saatini merdivenlerden kulağına gelen ayak seslerini belirleme çabasıyla acılanarak geçirdi.” (Kurdakul, 2001: 190-191)

Sakallar adlı öyküden alınan bu cümleler de kırk iki gündür babasından ayrı kalan Nihat’ın babasına dair aklında kalan son anılar dile getirilir. Kurdakul da tıpkı bu üç çocuk gibi uzun müddet babasını bekler ve bu bekleyiş türlü soruları da beraberinde getirir. Sorduğu sorulara aldığı cevaplar ona yeterli gelmez ve nice sonra babasıyla ilgili gerçekleri öğrenir.

Emine Bilgehan Türk, şairlerin ve yazarların eserlerindeki otobiyografik izler konusunda şöyle söyler: *“Çocukluk yıllarının geçtiği mekân, yaşanan yerin insan kimliğine kazandırdığı duygular, insan belleğinin hemen her fırsatta gün yüzüne çıkardığı değişmezlerdir.”* (Türk, 2018: 90) Kurdakul da aşağıdaki Heybe şiiriyle bunu yapar. Okuyucuyu, doğduğu coğrafyadan başlayıp çocukluğuna, yetim yıllarının acısına ve ilk gençliğinin geçtiği İzmir’e kadar götürür.

“Doğumu Antalya’da getirdim,

Yenikapı’nın bilmediğim bir evinden

Binbaşım yeni gelmiş cepheden,

Anam en güzel yaşında.

Çocukluğu Topkapı’dan getirdim,

Tarhana çorbası kokar...

Bir gecesini görsem yetimliğim aynasında

Anıları durdurmak gelir içimden...

İlk gençliği İzmir’den getirdim,

Özgürlük sözcüğü yetmez anlatmaya...

Nasıl sığmış avuçlarıma koca dünya,

Kitabın biri insan, biri ben.

Denizli'den getirdiğim

Mahpushane işi bir fotoğraf...

Kayar gider belleğimden,

Ne kadar yattım, ne zaman çıktım, ne zaman girdim?

Balıkesir'den yüz köyün adamını getirdim

Gözleri hüznün çiçekleridir...

Kimi kuşkuyla bakar yüzüme,

Kimi kardeş bilir beni.

Kadıköy'den kimi getirdim bilirsiniz,

Yılların eskimeyen şiiri...

Yeni çağlara birlikte yürüdüğüm,

Bilmediğim çağlardan gelen.” (Kurdakul, 1982: 8-9)

Bu şiiriyle yaşadığı hayatın izlerini -Antalya'daki doğumunu, Topkapı'daki çocukluğunu, İzmir'deki ilk gençliğini, Denizli'deki mahpushane yıllarını, Balıkesir'in hüznünlü günlerini ve Kadıköy'deki şiirli yaşamını- ifade eder. Heybesine doldurduğu ne varsa bir bir ortaya döker.

“Gözlerinde biriken sitemi

Bir ben görürüm bu diyarda.” (Kurdakul, 1982: 23)

Yukarıdaki *Ozan* adlı şiiriyle de Kurdakul, kişisel yaşantısını, sorunlarla kaplı – daha lisedeyken tutuklanmasından liseden çıkarılmasına, yayımladığı bazı şiir kitapları yüzünden tutuklanıp hapisine atılmasına kadar- hayatını dile getirir.

Yaşadıkça, Yaşam Boyu, Borçlu, Köykent, Heybe, Ozan adlı şiirler ile *İlk Gecesi, Cici Baba, Unutulmaz Baba Resimleri* ve *Sakallar* adlı hikâyeler, Kurdakul’un kendi yaşam öyküsünü anlattığı yapıtlarıdır. Bu eserlerde Kurdakul’un sanat anlayışı, hayata bakışı, çocukluğu, gençliği, sevgisi, özlemleri, idealleri, başardıkları ve başaramadıklarıyla baştan sona Şükran Kurdakul vardır.

2.2. TOPLUMSAL TEMALAR

2.2.1. Kurtuluş Savaşı- Ulusal Bağımsızlık

Türkiye İşçi Partisi’nin emperyalizme karşı açtığı savaşın bayrağı, coşkuyu arttırdığı yıllarda toplumcu gerçekçi bir şair olan Kurdakul da kendisini siyasal olaylara kaptırmaktan geri duramaz ve bu dalgaya gür sesiyle katılır. Anti-emperyalist dalganın yükselmeye başladığı bu zamanlarda şair, bağımsızlık ve özgürlük temalarına sınıksız olarak dizelerini oluşturur.

Bu başlığın altında yer alan şiirlerde ve öykülerde emperyalizme karşı öfkenin haykırıları vardır demek yerinde olacaktır. Şair, aşağıda verilen *Redd-i İlhak* şiiri ile okuyucusunu Kurtuluş Savaşı yıllarının İzmir’ine götürürken, yurdun işgal edilmesine karşı oluşan yurtseverlik bilincinin yarattığı bu dizelerle, insanları korkusuzca, sömürülmeye karşı dimdik durmaya davet eder.

“Karanlığı ışıkla parçaladın, doğaya inat

Ölümü çocukla parçaladın sonsuz...

Kuşkular ne dünyalar yarattı eleştirmende

Var mıyız? Bizi bizden başka kim soracak

Sen var mısın arkadaş,

İzmir var mı sende.

Direnç diyor ki koparın zincirleri

Söz nasıl güç kanırsa eylemde

Bilinçse bu, bilinçlerden ileri

Reddi- İlhak adına silaha sarılанда

Var olanlar tükenmez ölümlerle

Sen var mısın arkadaş,

İzmir var mı sende.” (Kurdakul, 1966: 11).

Redd-i İlhak Cemiyeti 14 Mayıs 1919 tarihinde İzmir ve civarının Türk olduğu, Yunanlılara verilmesini önlemek, işgali protesto etmek amacıyla kurulur. Kurtuluş Savaşı’nda etkin rol oynayan bir cemiyetin adını şiirine vererek, o savaşın ruhunu yansıtmak ister. Bu şiirde, cevabını kendisinin ve okurunun bildiği soruları okuyucusuna yönelttiğine şahit oluruz.

Meyhane adlı bir öyküde ise; İkinci dünya savaşı yıllarını ele alan yazar, Millî Mücadele’de topçu olan Mustafa Korkmaz’ın savaşta yaralanan, ölen binlerce gençler için yaktığı serzeniş şu şekildedir:

“–Daha dün dinledim, diye bastırdı. Sade Polonya cephanesinde 120 bin genç. Alt tarafı sekiz on sözcük ama, sözle ses birbiriyle kardeşleşti mi, içtenlik midir, insanlık mıdır, göğsünde birikiyor adamın. Senden başka, ama senin uzağında kalmış köşelerine gene de büsbütün yabancı olmadığını gördüğün titreşimlerle girmeyi başaran bir olağanüstülük bu.. Sözcüklerin gazetede, kitapta gördüğü anlamını, spikerin dudaklarında büyüyüp dağılan anlamını aşan bir şey.

Ben böyle bir dalıp bir çıkarken, o kesmiyordu.

–Senin yaşındakiler, benim yaşımdakiler. Kadınlar, dal gibi kız çocukları, dedi dargın bir sesle. Üzerinden tank birlikleri geçmiş gelincik tarlaları gibi sökülüp götürüldüler dünyadan.” (Kurdakul, 2001: 69-70)

Yurtsever bir şair olan Kurdakul, halkı bir olmaya, direnmeye ve ülkesini her türlü savunmaya karşı harekete geçirmeye teşvik eder. Bunun en güzel örneğini de aşağıda verilmiş olan *İşgal* şiiriyle gösterir. Bu şiiriyle Osmanlı'nın son dönemlerini hatırlatarak halkı özgürlük için mücadeleye çağırır. Türkiye'de gelişen Amerikan aleyhtarlığını ve emperyalizme, sömürü düzenine karşı çıkışı dile getirir:

“O zincir seslerinin bir korkunç yankısı vardı

Rıhtıma abanan gemilerin ağırlığında

Ölümler mi ağdı Çatalkaya'dan

Korku ile bozgun arasında bir zaman

Şehrim hangi çöküntünün altında kaldı

Söyle türkü söyle direnç, söyle zeybek

Namlular mı tuttu yolları, geride mi kaldınız

Çıkılmaz bir mahzende Osmanlı iktidarı

Damat Ferit, Vahdettin, Kürt Mustafa.” (Kurdakul, 1966: 6-7)

İzmir Yollarında adlı bir başka öyküde Yunanlıların İzmir'i işgaline şahit olmuş ve bu savaşın korkusunu içinde yaşamış olan Yekta öğretmenin, İstiklal Savaşı günlerini zaman zaman hüznülenip zaman zaman da savaşı adeta yeniden yaşıyormuşçasına coşkulanarak öğrencilerine anlattığı hikâyedir.

“Yaşından beklenmeyecek bir çeviklikle iniyor, kalkıyor, -bütün sınıfı kucaklayacakmış gibi- kendiliğinden açılan kollarını sağa sola, öne arkaya sallayarak seslere uygun devinimler arıyordu.” (Kurdakul, 2001: 64)

Kurdakul, Ulusal Kurtuluş Savaşı'nın saflarında çarpışmış bir binbaşının oğlu olarak, babasının canı pahasına çarpışarak kurtardığı bu yurdu sahipsiz bırakmamayı kendisine görev edinmişken Amerika'nın iliklerimize kadar yerleşmesine sessiz kalamaz ve *İzmir'in İçinde Amerikan Neferi* şiirinde öfkeyle sorar:

“İzmir'in içinde Amerikan neferi

Anaa kordonda geziyor, bayrak yırtıyor.

Anaa, yargılanmıyor adam öldürdüğü halde.

Bre dostlar elimiz böğrümüzde kalıyor

Nerde redd-i ilhak, Hasan Tahsin nerede?

İzmir'in içinde Amerikan neferi

Yiğit olan evinde duramaz gayrı.” (Kurdakul, 1966: 30-31)

Kurdakul, Amerikan askerlerinin İzmir’de rahatça dolaşmalarına kayıtsız kalamaz. İzmir halkına, Redd-i İlhak Cemiyeti’ni ve düşmana karşı ilk kurşunu sıkan Hasan Tahsin’i hatırlatarak, halkın bir tepki göstermesini ister.

Öner Yağcı, Kurdakul’un bu şiiri için *anti-emperyalist tavırla sadeleşmiş, dobra dobra bir söylem* der ve sözlerine şöyle devam eder: “*İçerik biçimi belirlemekte ve yurdun işgal edilmesine karşı oluşan yurtseverlik bilincinin yarattığı çağrışımlar, şairde kendine güvenen, çarpıcı, sarsıcı bir kimlik oluşturmaktadır. Kurdakul’un vardığı nokta artık yurdunun sorunlarıdır. Şiirinin namlusu toplumuna, toprağına dönmüştür.*” (Yağcı, 1994: 95) Bu şiir Kurdakul’un Amerika-Türkiye ilişkilerine bir şair olarak verdiği tepkidir.

Bir Bayram Sabahı adlı öyküde, bir bayram sabahı, yaşlı İstiklal Savaşı gazisi Halit Demirtaş, kendi gibi gazi arkadaşlarıyla buluşmak üzere Beşiktaş’ta Barbaros Anıtı önüne gelir ve bir anda eskilere dalar; çarpıştığı Geyve Dağları ve o yıllardaki silahlar, gözleri önünde yanıp yanıp sönmeye başlar.

“Ya birden bastıran gecenin içinde toprağı uzanmış, uyku ormanlarına dalarkenki o bir iki saniye... Ya ceviz yapraklarının bile kalınlaştırmaya yetmediği tabanların ötesinde berisinde patlayan yaraların üstüne basa basa yürürken kafanın en belirgin tepeciklerine bir konup, bir uçuşan düşünceler... neredeydi, nerelere dağılıp gitmişti onlar.” (Kurdakul, 2001: 116)

Üzerinden yıllar geçmiş olsa da bu üç İstiklal Savaşı gazisinin, şahit oldukları savaşın izlerini hala atamamış oldukları ve kendilerini bir anda tekrardan o savaşın acı gerçeğı içinde buldukları görülmektedir.

Aşağıdaki *Hasan Tahsin* şiirinde yine Kurtuluş mücadelesini ve bu mücadelenin kahramanlarından Hasan Tahsin anlatılır. İzmir için önemli bir simge haline gelen Hasan Tahsin, İzmir’i işgal eden Yunanlıların askerlerine karşı ilk kurşunu sıkan kişidir.

“Şimdi hangisinden başlamalı unutmak için

Bir şeye karşılık verirken kendini

Ya hiç doğmamış gibi olmak

Ya hiç ölmemiş gibi olmak için

Sanki sürülmüş bir tarlaya atılan tohum

Sanki uçuşan çiçek tozları

Şimdi hangisinden başlamalı.” (Kurdakul, 1966: 14)

9 Eylül, Türk milletin kurtuluş ve bağımsızlığını elde edişinin simgesi olmuş çok önemli bir tarihtir. Kurdakul, aşağıda verilen *İkinci Dokuz Eylül’e Doğru* adlı şiiriyle geleceğin umudu ve mimarı çocukların bizi yine aynı şekilde bir kurtuluşa götüreceğinin haberini verir.

“Ülkenin dağlar gibi sorunları önünde

Tutunacak dal sizin dalınız işte

Dağında yol olun, bozkırında yeşerin

Sevindirin bizi çocuklar, sevindirir

O kadar bekliyoruz ki bilincinizin aydınlığını

Hiç ölmeyecekler gibi yaşama aldırmadan

Yıldırım Kemallerin Dokuz Eylüllerinde

Ne bayraklar yükseliyor süvari alaylarından

Götürün bizi çocuklar, götürün.” (Kurdakul, 1966: 28-29)

Güzel günlerin geleceğini, umut dolu dizelere bağlayarak, bir bayrak yarışı içerisinde olan bu bilinçli geleceğin bayrağımızı ilelebet ileriye taşıyacaklarından da hiç şüphesi yoktur.

Buraya kadar ele alınan şiirlerde ve öykülerde hareketliliğin ve kavganın getirdiği bir sevinç görülürken bu hareketlilik ve kavga, anlatımı dinamik tutar.

2.2.2. Köylünün Hakkının Sömürülmesi

Şükran Kurdakul siyasi hayatının bir bölümünü Balıkesir’de geçirir. Bu dönem içerisinde Kurdakul köylüyü yakından tanıma fırsatı bulur. Köylünün yaşadıklarına tanık olur ve bunları hem şiirlerinde hem de öykülerinde aktarır.

Sağdıçım adlı şiirinde Balıkesir köylüsünü yakından tanıma fırsatı bulan şair; ezilen, tam olarak hakkı verilmeyen köylünün zorlu yaşam mücadelesine şahit olur ve bunu da şiirine yansıtır.

“Sağdıçım tütün sarısı, zeytin yeşili,

Bin köyün adamı dağınık ve uzak,

Hangi dağdan geçilir, yolu nerede,

Edremit'ten mi Kepsuttan mı, Havrandan mı?

Yağmura, doluya, tüccara tutsak

Sağdıçım, bayramdan bayrama efendimiz,

Seçimden seçime milli irade,

Kantardaki tütünün artık değeri

Kim bilir hangi firmanın cebinde

Ayvalık, Burhaniye, Sındırgı cepheleri

Örgüt örgüt yükseliyor Balıkesir kongresinde.” (Kurdakul, 1969: 18-19).

Asım Bezirci, *Temele Gül Dikenler* kitabında şiirle ilgili: “*Sağdıçımda ‘bayramdan bayrama efendimiz’ diye sırtı sıvazlanan ve ‘seçimden seçime milli irade’ diye pohpohlanan köylünün aldatılışını, ezilişini, bırakılmışlığını, geri kalmışlığını dile*

getirir.” (Bezirci, 1997: 153) yorumunu yapar. Kurdakul, şiirde Balıkesir Kongresi’nde bu konuya değindiklerini de ekleyerek köylüyü bilinçlendirmeye çalıştıklarını ifade eder.

Göl Kıyısındaki Toprak adlı öyküde yöresel ağız özelliklerine rastlanmakla (-Ni demek yani, -Ni dersin annatıyım mı veya sağdıç gibi kelimelere bakarak Ege yöresine ait olduğu söylenilebilir) beraber burada da kendini köyün ağası olarak görenlerin, topraksız köylüyü ezmeye çalışması, karın tokluğuna çalıştırması vb. anlatılırken bir öğretmen bu olanlara daha fazla sessiz kalamaz.

“Ama üstümüze üstümüze geliyorlar. Kendimizi kazanmak için boğuşmayı da göze almak zorunda kalıyoruz. Savaşı istemeden kabul etmek gibi, insanı içinden yoran, etkin bir duygu... Direnmesen çullanıverecekler.

On dokuz yıldır buradayım. On dokuz yıldır bu zıtlışmanın acısını duydum burada. Önümde açılan kapılardan içeriye girdikçe, çorbaya buyur edildiğim sofralarda içime acı biber gibi oturan şeylerle karşılaştım. Yerimi belirlemekten başka ne yapabilirdim?” (Kurdakul, 2001: 33)

Öğretmen eli kolu bağlı bekleyemez ve köylülerin yanında yer alarak, onların haklarını savunmak adına mahkemede savunma yapar. Sonunda da bu savaşı kazanan köylü halkı ve öğretmen olur.

Aşağıdaki *Bir Öyküydüm Sadece* adlı şiiriyle de yine Balıkesir’de şahit olduklarından, köylünün kendi imkânları dâhilinde yaşama çabalarından bahseder.

“Edremit’in tahtakuşlar köyünde sağdıcım

Zeytin ağaçlarından denize doğru rüzgârlanan

Dargın bakışlarınızı uykularıma çizerek

Zamanı böldüğüm dağ yollarında

Gerçeği kendi yüreğinde kanayan

Çaresiz bir yolcuydum, oraya doğru

Bir öyküydüm

Gözlerinizde yazıla yazıla.” (Kurdakul,1969: 26)

Kurdakul 1966 yılında seçim çalışmaları için gittiği Edremit’in Tahtakuşlar Köyü’nde, kültürümüzde var olan *kendi yağıyla kavrulma* anlayışı içinde birlikte yaşamanın, öğrenim olanaklarından yararlanma doğrultusunda elbirliğiyle işlerin yapılmasına şahit olur (Kurdakul, 2003: 150). Köylü, kendi imkânları ile kendi yolunu yaparak günlük hayatını kolaylaştırmaya çalışır.

2.2.3. Sorgulama-Hesaplaşma

Soru, sorgulama Kurdakul’un çocukluk yıllarında hayatına dâhil olur. İlk sorusu “Benim babam nerede?” olur. Sorgulama, Kurdakul’un şiirinin vazgeçilmezidir.

Hareket noktası toplum olan şairde zaman zaman kendisiyle zaman zaman da toplum düzenini etkileyen koşullarla olan iç hesaplaşma ve iç sorgulama burada karşımıza çıkar. Bu başlık altında ele almış olduğumuz şiirlerde ve öykülerde toplumda yaşanan birtakım bunalımların insanlar üzerindeki etkisi yansıtılır.

“Ne günler gelmiş geçmiş memleketten

Ne günler gelip geçiyor

Darağacından kurtarılan düşüncelyi

Darağacına çekip asmak için tekrar

Namlular şakaklarda nasıl bekliyor.” (Kurdakul, 1956: 25)

Yukarıda verilmiş olan *Gene Kapılar İçinde* adlı şiirinde “*ne günler*” şeklinde başlayan dizelerde Kurdakul, okuyucunun günü ve geçmişi arasında sorgulayarak bağ kurmasını ister. Okuyucuyu bir soruyla şiirin içine çekerek onları düşündürtmeye ve bir sonuca ulaştırmaya çalışır.

Şair, başından geçenleri bir iç hesaplaşma şeklinde bizlere sunarken, neyi neden yaptığını kendisine tekrardan hatırlatmak istercesine içindeki umut ışığının nereden geldiğini ve onu dimdik ayakta tutan şeyin ne olduğunu *Sorunca* şiiriyle şöyle dile getirir:

“Neyin ağacı bu, yeşerir gözlerinde

Neyin diñyası bu, vurur dallarına geceleyin

Neyin sancısı bu, ağrısı içimize çökende

Neyin umudu bu... başımızı dimdik tutar bizim.” (Kurdakul, 1993: 29)

Yargı Payı adlı bir hikâyede ise bir kâtip, gözlerinde sevinç ışıkları gördüğü bir tutuklunun, haksız yere tutuklandığını düşünür ve kendi kendine sorgulamaya başlar. Tutuklunun, duruşma esnasında bile kelepçeli bir şekilde getirilmesine ayrı bir üzüntü duyar. Yargıcın ağzından çıkan her sözü kendi elleriyle yazdığı için kendisini daha da suçlu hisseder. Bu duyduğu üzüntüyü eşine anlatmak ister fakat eşinin yanlış düşüncelere kapılıp kıskanmasından korkar ve bunu yapamaz. Kendi kendine haklılık ve haksızlık kavramlarına başkaldırmak ister, içinde hep bir direnme isteği olsa da kendi yargı payı bu kadardır, sınırlıdır ve bunu kabul etmekten başka bir çaresi de yoktur.

“Kimi durumlarda da bir bir ışıklarını söndüren bu ellerin karşısında erken inen bir kış gecesinin yalnızlığı sarardı beni; yaşadığı acılara ben sebep oluyormuşum gibi bir sorumluluk duygusuna kapılırdım. Yargıcın söylediklerini yazmakla, durumunu belirleyecek olan bir şeylere katılıyor sayardım kendimi” (Kurdakul, 2001: 24)

Cümleleriyle yargıcın, kendi zihninde sürekli bir sorgulama hali içinde olduğu görülür. Bunu kimseyle paylaşamamak da onu, vicdanen daha da rahatsız eder. İşin içinden nasıl çıkacağını bir türlü bilemez. Kendi kafasında anlatır durur.

Kurdakul okurun cevabını bildiği sorularla onları düşündürmeye ve yaşadıklarına karşı tepkiye yönlendirmek ister. Soru, kendisi ve çağıyla hesaplaşmasının yoludur. Açık görülen soruların yanında kapalı olan sorular da vardır. Kurdakul aslında şiirlerinde tek bir soruya cevap arar. Yaşanılası bir dünya nasıl var olur? Kurdakul’un istediği okuyucunun düşünmesi, sorgulamasıdır. Sebepsiz yere hiçbir düşüncüyü, davranışı kabul etmemelidir. Olaylar ve yaşananlarla ilgili sorular sorup çıkarımlarda bulunmalıdır.

Sorulunca şiirinde şair aslında cevabını bildiği soruları sorarak kimin ne yaptığı ve kimin ne yapmadığı üzerine düşündürür herkesi. Herkese yönelttiği bu sorularla, ezilenlerin, yaşamı elinden alınanların, yazma özgürlüğü hiçe sayılanların sesi olmaya

adar kendisini. Dize sonlarında yer alan “*güzelle, sürükle, bütünle, somutla*” kelimeleriyle de okurlarını bir rehber gibi yönlendirmeye çalışır:

“Çocuklar sorarsa

Yaşamları yüreğimizde dokunan

“- Nerde benim sorularım,

Nerde sen?”

Bütünle bakalım kendini.

Ölüler sorarsa

Silahların kazdığı çukurlardan

Gözleri açık giden

Ölüler sorarsa bir gün

“- Nerde benim yaşamım,

Nerde sen?”

Yanıtla bakalım kendini.” (Kurdakul, 1977: 14-15)

Toplumun farklı kesimlerine sorular sorarak kendisiyle hesaplaşmasını, kendi kendini sorguya çekerek düşünmesini, hesaplaşmasını, “*yanıtla bakalım kendini*” ifadesi ile sorduğu sorunun cevabını ve çözümünü ortaya koymasını ister.

Utanç Karanlıkları adlı bir öyküde ise; Muş’tan getirilen üç yüz işçinin haklarını savunmaya çalışan birtakım memurun, kendi kendileriyle hesaplaşmaları verilirken daha çok Tarık adlı memurun kendi içindeki sorgulaması ön plana çıkar. Hakları gözetilen bu işçiler için sessiz kalmayıp, başkaldırmaya çalışırsa da tek başına hiçbir şey yapamayacağını bilir. Ayrıca işin içinde Tarık’ın annesi ve babası da vardır. Onları üzmemekten, beklentilerini karşılayamamaktan korkar. Memurluğu kazandığı zaman hem annesi hem de babası çok sevinmiştir, oğulları sayesinde biraz olsun rahata kavuşurlar.

Üstelik Tarık, Sevinç ile evlenecektir... Bütün bunlar onun yapmak istediği başkaldırıya birer engeldir fakat içindeki vicdan da onu bir türlü rahat bırakmaz.

“Ben, belki yüz defa istasyonlarda, minibüs duraklarında işçilerle karşılaşınca utanç karanlıklarına düştüm. Eve döndüm, üzgün. Evden çıktım kendime gelmeden. Hep dünyayı kafamda taşıyormuş sorumluluğunda. Hep yapacak bir şeylerim varmış da erteliyormuşum üzüntüsünde...” (Kurdakul, 2001: 83)

Kral Çıplak adlı bir kitapta halkına baskı yaparak her istediğini kabul ettiren ve üzerinde kıyafet olmadığı halde sanki dünyanın en güzel kıyafetiymiş gibi kendisini sergileyen bir kralın düştüğü trajikomik durum anlatılır. Sözde en zekilerin görebildiği kıyafeti, halk aptal görünmemek adına gerçekmiş gibi kabul eder. Ta ki bir çocuk çıkıp da kral çıplak diye bağırana kadar. Bunun üzerine hem halk hem kralın yanında yer alan adamlar da gülmeye başlar ve kral hayatının en büyük hatasını yaptığının farkına varır. Tıpkı bu hikâyedeki gibi Tarık da gerçekleri görmesine görür fakat dışa atılmamak, itilmemek ve elindeki işten olmamak adına ses çıkaramaz. Ve bilir ki ona destek çıkacak birileri yoktur, bu şekilde kendini ortaya atmak da onu ve hakları elinden alınan işçileri kurtarmayacaktır. Zorunlu bir kabullenişe boyun eğer ve kral çıplak diyemez.

Aşağıda verilen *Yürürken* adlı şiirinde de Kurdakul, içinde bulunduğu yaşamdan hayallere sığınarak bir anlığına kaçmak ister fakat bilir ki yürüdüğü yol yine o yaşamın yoludur. O yolda yürürken nasıl zorluklarla başa çıkmak zorunda kaldığını, hapsilere kadar uzanan bir iç hesaplaşma şeklinde bizlere aktarır.

“Uzaktayım, içimdeki o yaşamdan

Yürüyorum o yaşama gözlerimle,

Eski bir karanlığın arkasında ağrıyan

Bir cigaraya hasret karakol geceleri

Kafamda çatlayan bir damar gibi

Durup durup yeniden kanasa bile.” (Kurdakul, 1977: 25)

Grevden Önce adlı öyküsünde de bir bankacı –Selâmi- taraf tutmaya zorlanır, fakat o istemedikçe, sessiz kaldıkça onu ezmeye, küçümsemeye ve hor görmeye çalışırlar. Önüne yüzlükler saçılır, kabul etmez. Bir yandan da içinde şöyle bir hesaba kalkışır:

“Belki hem sıkıntıdan, hem utanç duygularından başımı kaldıramadan geçtim; gözlerimi arayan bakışlara bakamadım efendim. Nihayet aynı dünyaların insanları değil miydik onlarla? Senetler, çekler, konşimentolar, ıskonto faiz hesapları, kambiyo, borsa, arbitraj işlemleri, basılmış basılmamış kâğıtlar... Paralar, paralar, paralar. Araçların en değişik modelleri bile bizim için aynı yazgının değişik görüntüleri değil miydi? Kimimiz şurasında kimimiz burasında ama hep aynı çember içinde döne dolana yuvarlanıp gitmiyor muyduk?” (Kurdakul, 2000: 99)

Bu hikâyede kendi halinde olan, kimseye karışmadan kendi işini layıkıyla yapmaya çalışan memur Selami’nin, kendisine bu hayatta bir yer bulamayışı, iş arkadaşları tarafından kabul görülmeyişi sorgulanmaktadır. Kendisinin neden onlardan ayrı tutulduğunu ve neden ötekileştirildiğini anlamaya çalışır.

Aşağıda verilen *Tarihçe* adlı şiiriyle Kurdakul, yaşadığı dönemde şahit olduğu savaşı ve bu savaşla birlikte yetim kalan çocukları; yine bu savaşın insanlar üzerinde bıraktığı acıyı, sefaleti dile getirir. Niçin ve nasıl gibi soru kalıplarıyla bunlara cevap arar.

“Ben de yaşadım, baba’nem de yaşadı

Seferberlik, mütareke, savaş...

Nasıl evden ocaktan olduk

Çocuklar niçin yetim kaldı

Ben de gördüm, baba’nem de gördü

Açlığı, kırımı, arkadan vurmayı...

Okuyup yazmadan önce öğrendim

Onlar nasıl yaşadı,

Bunlar niçin öldü.” (Kurdakul, 1982: 30)

Beyaz Yakalılar kitabında yer alan *Evde* adlı öyküde de kafasını sayılara takmış bir işletmecinin, kendi kendine sürekli bir hesap kitapla uğraşması, karısına dahi derdini anlatamayıp kendi kendine bu sorunu çözmeye, içinde bulunduğu bu durumdan kurtulmaya çalışması anlatılır.

“On dakika yarım saat ne kazanırsa kendisine rastlamamak istiyor. Sütun sütun yazılarla sayılar, ağırlıklarla somutlanmış. Çuval çuval, teneke teneke, sandık sandık yanını yöresini sarmışlar. Hep o içinde olmadık şeylerden huysuzluk çıkarmak için pusuya yatan adama kapılma çizgisi. Dayanmaya çalışıyor.” (Kurdakul, 2001: 117)

Görüldüğü üzere işiyle alakalı stres, kaygı bu hikâyedeki kahraman da öyle bir hal alır ki evinde dahi rahat bırakmaz onu. Sayılar –daha fazla para kazanma hırsıyla, kendi yaşamından ve sağlığından ödün verdiği için aklından bir türlü çıkaramadığı sayılar- onun peşini bırakmaz.

Kurdakul’un şiir başlıklarını da hesaplaşmaya uygun bir şekilde seçerek okuyucunun karşısına bir soruyla ve sorgulamayla çıktığı açıkça görülür. *Sorularda* başlıklı başka bir şiirinde yine kendisiyle olan hesaplaşmasını dile getirir.

“Kimi kavuşturan göğsünde ellerini

Yalnızlıkta, korkuda, sevgilerde.

Toprak mıydı, bulut mıydı, su mıydı

Doğasında saklayan beni.

Soru mıydı, yanıt mıydı kuşkulandırken

Sözün güce dönüştüğü yerde

O yanardağ, o ışıklar, o deprem

Yaşam mıydı, ölüm müydü, umut mıydı.” (Kurdakul, 2001: 41)

Kendisiyle beraber okurun da düşünmesini, kendini sorgulamasını ister. Şiirdeki dizelere bakılacak olursa şiir tamamen soru üzerine kuruludur.

Makine İle adlı bir öyküde ise; Tüm zamanını makine başında harcayan bir kişinin kendisini sorgulaması dile getirilir. Sabahtan akşama kadar bir makine başında tacirlerle yapılan işbirliğinin rakamlarını kâğıda dökmeye çalışır, eve dönmesi geç saatleri bulur. Yaşama dair bir umut arar ama makineden arda kalan bir zamanı yoktur. Kendisini yalnız para kazanmak için yaşıyormuş gibi bir köşeye sıkıştırılmış hisseder. Kafasını en gereksiz ayrıntılarla -gündeliğinin kaç liraya geldiği gibi- ve makinesiyle meşgul eder. Çaresizlik ona zorunlu bir kabulleniş verir. Yıllık izne bile çıkmak gelmez içinden, daha fazla yorulacağını bildiği halde. Dünyadaki birçok güzellikten mahrum kaldığını düşünerek üzülür, ne yapacağını bilemez ve kendisine şu şekilde sorar:

“Özgür müyüm, tutsak mıyım? İnsan mıyım, ağaç mıyım? O kitapları ben mi okudum, o sinemalara ben mi gittim? Hepsini yitiriyorum.” (Kurdakul, 2001: 143)

Yine bu hikâyede de küçük bir memurun çileli hayatını sorgulayışı ve kendisini arama çabaları gözler önüne serilir. Kurdakul, hayatının her aşamasında duyarlı ve sorgulayıcıdır. Bu tutumu da nerdeyse bütün şiirlerinde görüldüğü kadar öykülerine de yansır.

İntihar adlı öyküde Bülent Hayri adında bir şahıs, askerde iken birtakım siyasi yazılar yazar ve bu yazıları da karısının imzasıyla yayımlar. Bu yazılar yüzünden karısı, İzmir’de sorguya çekilir. Bülent Hayri ne yapacağını bilemez, kendi içinde bir hesaplaşma yaşar durur; neden böyle yazılar yazmıştır, tek istediği amaçlarından vazgeçmeden yaşamaktır. Babası da Demokrat Parti başkanı Dr. Hayri Erdem Üstündağ’dır, bundan ötürü onun gelinine bir şey yapamazlar düşüncesiyle yazıların kendisine ait olduğunu itiraf etmez fakat ne yazık ki öyle olmaz. Bülent Hayri, eşini hapisaneye atacaklarını öğrendiği halde yazıların kendisine ait olduğunu yine de söylemez. Kendi iç dünyasında dile getirmek için çok uğraşıp savaşırsa da gerçekte bunu yapamaz.

“Pencereleri açıp en erkek sesiyle bağırarak, gecelerin biriktirdiği acının patlamalarını Kordon boyunca denize boşaltmak istiyordu.” (Kurdakul, 2001: 82-83)

Bu hikâyede de devleti eleştiren yazılar yazma cesaretini kendinde bulmasına rağmen, o yazıların kendisine ait olduğunu söyleme cesareti gösteremeyen Bülent Hayri'nin iç konuşmaları, bir çıkar yol bulmayı dille getirilir. Her ne kadar itiraf etmeyi iste de kafasında bağırıp çağırsa da *-yazılar benim, karımı bırakın-* bunları bir türlü eyleme geçiremez.

Kurdakul'un aşağıda verilmiş olan *Biz Miydik* adlı şiirinde de *biz miydik, onlar mıydı* şeklinde soru kalıplarıyla bir sorgulama hesaplaşma içinde olduğu görülür. Biz ve onlar derken taraf ve karşıtlığı ortaya koyar.

“Onlar mıydı şaşarak yıldızlara

Ellerinde merakın fenerleri

Geceyi gündüzü kendilerine soran

Biz miydik Homer”den en gencimize değin

Kilidine umut tohumları bırakan

Şakaklarındaki kelepçelerin.” (Kurdakul, 2001: 57)

1940 kuşağının toplumcu ozanı ve öykücüsü olan Kurdakul, içinde bulunduğu kuşağın görüşlerini, kuşkularını, duyarlıklarını yılmadan devam ettirir. Hem şiirlerindeki hem hikâyelerindeki okuyucuya verdiği fikirler, her zaman bu sanat çizgisinde devam ettiğini kanıtlar niteliktedir.

2.2.4. Küçük Memurun Hayatı

Şükran Kurdakul 1946 yılında İzmir’de belediyede daktiloculuk yapar. İstanbul Bahçekapı’da bankada memur olarak çalışır. Çeşitli dergi ve gazetelerde düzeltmen olarak çalışır. Bu çalışma hayatında, yaşadıklarından çok etkilenmiş olacak ki hem şiirlerinde hem hikâyelerinde; hep bir koşturma içinde olan, evden işe işten eve gidip gelen, hayallerini, isteklerini gerçekleştirmeye bir türlü fırsat bulamayan, bu şekilde yaşam mücadelesi vermeye çalışan memurların hikâyelerini anlatır.

Yabancı Kalan adlı şiirinde bir memurun yaşamdaki yerini sorgulaması, kendine yabancılaşması şöyle aktarılır:

“Varım işte, her gece, varla yok arası

Matrisler dağılırken ses olarak

Kendi usumda bir soru işareti gibi

Ve harflerin çemberinde cırılçıplak

Her gece yeniden dizmeye mahkûm

Bileklerimde zincir, makineye tutsak.

Diziyorum, Sisif'in kayasına bırakılmış gibi

Haberler geliyor

Kan içinde Vietnam haberleri

İnsanı bölen, insanı ağrıyan.

“ E” harfleri şapkalı “A” larla teker- meker

Durmuyor çenber.” (Kurdakul, 1969: 48-50)

Bu şiirinde Kurdakul, A. Kadir, Rıfat Ilgaz ile düzeltmen olarak çalıştığı yıllardan yola çıkar. Düzeltmenlerin hayatını anlatır. Her gün aynı işi yapmış olmanın sıradanlığını belirtmek için de Sisiyphos'un kayasını kullanır. Tanrılar, Sisiyphos'a bir kayayı hiç durmadan dağın tepesine kadar çıkarma cezası verirler. Sisiyphos kayayı dağın tepesine çıkarır, ama kaya her seferinde aşağıya yuvarlanır. Sisiyphos tekrar kayayı yukarı çıkarır. Burada bir başkaldırı da söz konusudur. Sisiyphos tanrılara boyun eğmediğini göstermek adına bıkmadan, usanmadan o kayayı aynı şekilde her gün tepeye kadar çıkarmaya devam eder. Kurdakul ve arkadaşları da her gün yazıları durmaksızın dizerler, düzeltirler, yayınlarlar. Sonraki gün tekrar aynı işlemleri yaparlar, Sisiyphos gibi başladıkları yere geri dönerler.

Albert Camus'un *Sisifos Söyleni* adlı eserinde bu konuyla ilgili şunlar söylenir: *“Birçok nedenlerden dolayı yaşamın buyurduklarını yapar dururuz, bu nedenlerin birincisi de alışkanlıktır. İsteyerek ölmek, bu alışkanlığın gülünçlüğüdür, yaşamak için hiçbir derin neden bulunmadığının, her gün yinelenen bu çarpınmanın anlamsızlığının, acı çekmenin yararsızlığının içgüdüyle de olsa benimsenmiş olmasını gerektirir.”*

(Camus, 2018: 23-24) Burada yaşamın anlamsızlığı ve varoluşumuzun saçmalığı gibi temalar vurgulanırken, Kurdakul da okuyucuyu bu noktaya çekmeye çalışır ve bitmek tükenmek bilmeyen bir çaba ile devam eden hayatlarını sorgulamalarını ister. Bu çabanın sonunda varılacak bir nokta olmadığının da bilincinde olan şair, varılacak bir nokta yokken bütün bu çabaları devam ettirmenin nedenini sorgular.

Albert Camus'un *Başkaldıran* adlı başka bir eserinden alınan şu alıntılar da Kurdakul'un sorgulamayı bilen insanlardan bekledikleridir; "*Başkaldırı, haklarının bilicine varmış, bilinçli kişinin işidir.*" (Camus: 2018: 31) ve "*İnsan var olmak için başkaldırmak zorundadır.*" (Camus, 2018: 32) Kurdakul da bu şiirle, bir başkaldırma zorunluluğunun mesajını da vermeye çalışır.

Kiralık Kasalar adlı öyküde de otuz altı yılını bir bankada, kiralık kasaların başında geçirmiş olan Hüsamettin Bey'in yaşadıkları ve şahit oldukları; henüz yeni memur olarak atanmış Hilmi Bey ile diyalog halinde verilir.

"O da böyle başlamamış mıydı yıllar önce... O da şimdikiler gibi tüm bankanın küçük hanımlarını kendine hayran sanarak coşku içinde.. Onun da omuzları yukarı elleri diri. Saçları, bıraksa çenesini aşacak. Rayları sökülüp Söğütlüçeşmelerde müzeye kaldırılan eski tramvaylar gibi, neredeyse kendi varlığını bile tanımayacak olan şu adamın elinde ne kaldı o Hüsamettin'den şimdi?" (Kurdakul, 2001: 76)

Hüsamettin Bey'den alınan yukarıdaki cümleler işine ilk başladığında hissettiği heyecandan geriye kalan yaşanmışlıkları, yorgunlukları aktardığı serzenişlerdir. Kendisine sorar şimdi: O Hüsamettin'den geriye ne kalmıştır?

Aşağıda verilmiş olan *Diyorum* adlı şiiriyle de Kurdakul, yine bir işçinin emekçinin hayatını anlatır. Gece nöbete kalan, nöbette çalışmaktan yorgun düşen işçinin çalışma şartlarına vücudun verdiği tepkiler aktarılır. İşçinin çok uzun saatler çalışmasına rağmen aldığı ücret çok azdır.

"Nöbet gecelerinde saatler sabahlamak bilmiyor

Ampul sönük, yürek garip, tavan basık

Beri yanda bir süre iplik çıkar

Bir sıra iplik girer

Beri yanda ayakta durmamak ister artık

Bütün tezgâh başındakiler.” (Kurdakul, 1969: 51-52)

Bir Köroğlu Bir Ayvaz adlı öyküde de bir memurun hep bir koşuşturma içinde olması, kendisine vakit ayırıp istediklerini yapamayışı ve bir nebze de olsa hayal kurmanın onda yarattığı, tek sevinç, tek mutluluk oluşu dile getirilir. Selami adındaki bu memurun, o kasvetli iş ortamından dokuz dakikalığına da olsa fazladan bir yaşam parçası ikram edilmesiyle duyduğu sevinç ve heyecan aktarılır. Genel müdürlük binasına gidene kadar yol üzerindeki dükkânları, meyhaneyi ve vitrinleri inceler, bir yandan da hayallere dalarken bulur kendisini; bir kızı olduğunu ve kendisine hediyeler aldığını düşler. Binaya yaklaşınca o düşsel dünyadan sıyrılıp tekrardan gerçek yaşamına döner.

Vapurda adlı başka bir hikâyede yine bu bir önceki öyküde adı geçen memurun –Selami- başka bir zamanda başka bir mekândaki, yine koşuşturma ile geçen hayatı gözler önüne serilir.

“...Yürüdükçe içimdeki bir şeylerle dışındakiler, el ele tutuşuyorlar, kendiliklerinden doğal bir uyum kazanıyorlar. Ne güzel... Alışkanlıklarına, kurallara, utanç duygularına –bütün sorumluluğu üzerime alarak- çaldım paydos zilini gitti. İki vapurluk zaman süresince, bileğini kıvrıp bizim müdürün elinden kaçmış çocuklaşmışım sanki. Ellisinden sonra kendime özgürlük tanıyorum.” (Kurdakul, 2001: 89)

Öyküden alınan bu cümleler Selami’nin iş dışında kazandığı iki vapurluk zamanda hissettiklerinin yansımasıdır.

Aşağıda verilen *Grevden Önce* adlı hikâyeye de aynı memurun -Selami’nin- zamanda içindeki değişimi, kendisine yabancılaşması ve işe başladığındaki o yaşam ışığını, heyecanını kaybedişi anlatılır.

“Bankaya ilk girdiği yıllar o Mösyö Jak’ların, Mösyö Alber’lerin karşısında zayıf, acemi ve korkak Selami’ler, sonra sonra eşyaya, araçlara, insanlara alışan, ama alıştıkça yaşamın gepgenç ışıklarını bu eşyanın, bu

araçların, bu insanların arasında yitirdiği gözlerinden belli olan Selami'lere akıverdi.” (Kurdakul, 2001: 98)

Öyküden alınan bu cümlelerde artık kendisini tanıyamayan ve sonunun nereye gideceğini bilemeyen Selami'nin içinden geçen düşüncelerdir.

Emekli adlı bir başka öyküde de otuzbir yıldır mübaşirlik yapan Süleyman Bey'in emekli ettirilmesiyle içine düştüğü boşluk ve bundan sonraki hayatında ne yapacağını bilememesi aktarılır.

“1946'da kaleme alınmış. Edremit'e gönderilmişti. Ama kaç yıl sabahları uyanmayla uyku arasındaki dakikalarda mübaşirlik zamanlarındaki sesiyle bağırıyormuş duygusuna kapıldı Süleyman Bey. Kaç yıl, bir kasabayı dolduracak kadar çok insanın adını haykırdığı mahkeme kapısından kurtulamadı. Giysilerinden de.” (Kurdakul, 2001: 124)

Sorgulama ve hesaplaşma başlığı altında ele alınan *Makine İle* adlı öyküde de yine bir memurun, kendisine iş dışında bir zaman ayıramayışı, hayatını istediği gibi yaşayamayışı ve tek amacının artık para kazanmaktan ibaret olduğu yanılgısı dile getirilir.

“Çekip kapıları Emirgân otobüsü,

Alıyor son yolcusunu gümrük iskelesinden.

Saat on dokuzu otuz beş geçiyor

Biz hâlâ çıkıp gidemiyoruz,

Hesâbı câri servisinden. (Kurdakul, 1969: 57-59)

Yukarıda verilen *Karanlık Bastıktan Sonra* adlı şiirde Kurdakul kendi hayatından yola çıkarak küçük memurun şiirini yazar. 1951-1953 yılları arasında İstanbul Bahçekapı Ziraat Bankası'nda memur olarak çalışır. O dönemde kendisinin ve arkadaşlarının yaşadıklarından yola çıkarak yaşadıkları sıkıntıları ve gördüklerini aktarır.

Son olarak *Sayılardan Kalan* adlı öyküde hayatını, karısını ve oğlunu memnun etmeye adanmış, onların bütün isteklerini karşılayabilmek için durmadan çalışan bir

muhasebecinin bütün bu gayreti neticesinde aklını sayılarla bozması ve sonunda ölüm döşeğine düşmesi anlatılır.

“Sayılar... Sayılar. Neden kurtulamıyordu sayılardan. Herkesin uzaktan bakıp geçtiği bunca sayı neden etinden, kemiğinden daha yakın bir yerlerde yaşadı durdu bunca yıl. Kaç defter, kaç bordro, kaç vergi bildirgesi karıştı yaşamına... Onlarla birlikte baktı, yedi, içti. Uyku boşluklarına yuvarlandı.”
(Kurdakul, 2001: 186)

Cümlelerinden, sayıların muhasebeci üzerinde bıraktığı acı ve korkunç etki ifade edilmeye çalışılmıştır. Karısının ve oğlunun bitmek bilmeyen istekleri yüzünden daha fazla çalışma ve daha fazla para kazanma zorunluluğu hissetmesi, adamı bugünkü bulunduğu konuma –ölüm döşeğine- getirir.

Kurdakul emekçilerin yaşantılarını anlatırken fabrika işçilerinin, küçük banka memurlarının kahırlı yaşamlarını duyarlılık ve gerçeklik içinde verir. İşçinin aşırı yorgunlukla yürüttüğü yaşam mücadelesi etkileyici bir anlatımla ortaya konulur.

2.2.5. Savaş ve Savaşın Etkileri

Eşini erken yaşta kaybeden Mukadder Hanım -Şükran Kurdakul'un annesi-, otuz bir yaşında, üç çocukla bir başına kalır. Arkadaşlarının çoğu da duldur. Dullüğün nedeni savaş, hastalık gibi çeşitli nedenlerdir.

Bu başlık altında da tıpkı Kurdakul'un annesi gibi -kimisi eşini savaşta kaybetmiş kimisi hapishanede olan- çocuklarıyla birlikte bir başına kalan kadınların zorlu hayat mücadelesi dile getirilir. Bunun en güzel örneğini de *Beklerken* adlı şiir teşkil eder:

“Beklerdi

Galiçya'dan Yemen'den

Bir mektup... yaşam umudu,

Ölüm haberleri geldi.

Beklerdi

Dumlupınar'dan Sakarya'dan,

Bir mektup... kuşun kanadından,

Kurtuluş haberleri geldi.” (Kurdakul, 1982: 24)

Savaşta olan, eşlerinden haber bekleyen, çileli kadınların yakınmalarıdır bu dizeler. Kurdakul’un babası Birinci Dünya Savaşı ve Kurtuluş Savaşı’nda görev almış bir askerdir. Burada haber bekleyen, eşlerini cepheye göndermiş kadınlar ve çocuklardır. Haber bekleyenler arasında Kurdakul’un annesi, ninesi ve kardeşleri de vardır.

Anası adlı bir öyküde eşi şehit olmuş, otuz sekiz yaşındaki Hayriye ile oğlu ele alınır (Tıpkı Kurdakul’un annesi gibi. Otuz bir yaşında üç çocukla dul kalan, yedi ay maaş çıkmadığı için geceleri ayakkabı diken Mukadder Hanım da bir başına mücadele eder). Hayriye’nin Askerî Tıbbiye’de okuyan oğlu Sabahattin bir gün yazdıkları yüzünden tutuklanır. Yirmi dört gündür oğlunun tutuklu oluşundan perişan olan Hayriye, bir başına mücadele etmek zorunda kalır.

“Zaten ne olursa analara oluyor. Kadınlara oluyor. Her şeyi biz çekiyoruz. Hastalığı, parasızlığı, ölümü... Mülazım Sedat’ın karısı olmakla, göz açıp kapayıncaya kadar, Şehit Yüzbaşı Sedat’ın dul karısı olmak arasındaki küçük defterde yazanları bana sorsunlar, Sakarya’nın sevincini bile duymaya vakit kalmadan, arslan gibi adamın toprakta kaldığını öğrenmek nedir, bana sorsunlar.” (Kurdakul, 2001: 44)

Hem parasızlık hem de bir kadın olarak –üstelik dul bir kadın- bir başına kalmanın ona getirdiği zorluk, korku ve uykusuz geçen geceler için yukarıda verilmiş olan cümlelerle, Hayriye bir yakınmada bulunur.

Cicianneler adlı bir başka şiirinde yine yalnız başına kalan kadınların çileli yaşamlarını aktarır. Üzerinden çok uzun zaman da geçse de acıları ortak olan bu kadınlar bir araya geldiklerinde savaşın onlarda bıraktığı etkiyi konuşarak, dertleşirler. Çünkü ancak onlar birbirilerini çok iyi anlayabilirler. Kimisi iki çocukla kimisi gencecik yaşında bir başına kalan kadınlardır bunlar.

“Sabah kahvelerinde ikindi çaylarında

Acıya uğramış cicianneler vardı,

Kiminin gözleri yaşarır incecik,

Kimini durmadan ateşler basar

Eskileri konuşur, dertleşirlerdi.

Öksüz İstanbul'un karanlığında

Öykülerle düşünür ağlaşırlar.

Kimi iki çocukla kalmış gencecik,

Kimi eski mektuplarda yaşar.” (Kurdakul, 2001: 70)

Şükran Kurdakul kendi hayatından yola çıkar. Annesi de üç çocukla dul kalır. O dönemde dul kalan sadece kendi annesi değildir. Annesi ve onun gibi daha niceleri vardır. Onların hayatını anlatır bu şiirinde.

Cicibaba adlı öyküde ise babasını cephede kaybetmiş Fikret ile annesinin mücadelesi anlatılırken, babasızlığın Fikret üzerindeki etkisi ön plana çıkarılır. Fikret, kiracıları malul yüzbaşını kendisine bir baba olarak çizerken çocukları olmayan yüzbaşı ve karısı da Fikret'i oğulları yerine koyar. Zaman içinde kiracılarıyla olan ilişkileri dostluğa dönüşür ve birbirlerinin evinden çıkmaz olurlar.

Kurdakul, hem şiirlerinde hem hikâyelerinde toplumun temel taşını oluşturan kadınların tüm zorluklara nasıl göğüs gerdiklerini, yaptıkları fedakârlıkları, çektikleri cefaları bir kez daha gözler önüne sermek ister.

2.2.6. Toplumda Yaşanan Acılar

Kurdakul hem şiirlerinde hem öykülerinde sadece kendisinin değil tüm insanların acısını anlatır. Yaşadığı toplumun en ince ayrıntılarına kadar inerek acı temasını, hem şiirlerinde hem hikâyelerinde ortaya koyar. Acıyı en çok yaşayanların anne ve çocukları olduğunu ifade eder. Eserlerinde baskılar, tutuklanmalar ve sömürülen emekler yansıtılır. Bu olumsuzluklar sadece kendi ülkesinde değil, tüm dünyada yaşanır. Bu nedenledir ki onun serzenişleri tüm acılı ülkeleri kapsar.

“Belki de bendim o... sözcük sözcük parça parça

Sokakları kirlenmiş bir kentten utanarak

Çocuklardan çocuksu ve düşlere yengin,

Yüz bin gecesi usunda basılmış gibi yorgun

Belki de bendim o duygularına dokuna dokuna.” (Kurdakul, 1977: 40)

Acılar Dönemi adlı kitabında yer alan yukarıdaki *Uzaktan* adlı şiirinde Kurdakul, “parça parça, utanarak, düşlere yengin, duygularına dokuna dokuna” diyerek içindeki duygulanmayı, hüznü aktarır. Kullandığı bu sözcükler mutluluğu değil acıyı, üzüntüyü dile getirirken kullanılan sözcüklerdir.

Baskın adlı öyküde de Vasfiye Hanım’ın, evlerinde sakladıkları, İttihat ve Terakki Fırkası İaşe Nazırı Kara Kemal yüzünden yaşamış olduğu şiddet ve yapılan işkence çok acı bir şekilde aktarılır. Bu işkence o kadar şiddetlidir ki kadın bayılır, ayılır fakat yine de o kadar acıya rağmen Kara Kemal’in yerini söylemez. Üzerinden yıllar geçse de Vasfiye Hanım yaşadığı o günü hiç unutamaz:

“...Lakırdısı bile içini daraltıyor insanın. Ama ne dersin, açılınca da anlatmak istiyorum. Şöyle böyle dokuz sene oldu. Her gün, her saat buralarımda bir şeyler sızılar durur. Kimi geceler, uykumda erkek elleri görürüm.

Boğazımı sıkarlar. Göğüslerimde cigara söndürürler.” (Kurdakul, 2000: 54)

Görüldüğü üzere Vasfiye Hanım’ın yaşadığı korkunç şiddet onu o kadar derinden etkiler ki üzerinden yıllar geçse de hala o korkuyu hissetmeye devam eder.

Kaç Dönemin Acısı adlı şiirinde Kurdakul acıyı en çok yaşayan anne ve çocukları, bir kez daha gündeme getirir.

“Sabrın ve alınterinin kuşları

Tezgâhlarda uçar gider.

Anaların gözyaşlarını gizlediği kapılardan

Kaç dönemin acısıdır üstümüze kapanan.

Yarım kalmış ezgiler gibi küskün dönemlerin

Çocuklarıyla birlikte kendini arayan memleketim.” (Kurdakul, 1977: 10)

Nice ananın gözü yaşlıdır. Nice çocuk çocukluğunu yaşayamaz. Bin bir umutla, sevinçle ve heyecanla kurulan nice hayatlar yarım kalır.

Onların Çocukları adlı öykü kitabında yer alan *Seçimden Önce* adlı öyküde ise; Babasının siyasi görüşü yüzünden eziyet çektilen bir çocuğun yaşadıkları, dışlanması ve çektiği acı dile getirilir. İsmi Niyazi olan bu çocuk, şiddetin etkisiyle neredeyse konuşamayacak raddeye gelir:

“Konuşmaya gücü olmadığından değil, konuşma olanağı sağlayan merkezlerle bilinci arasındaki kopmanın farkına vardığından, bir şey söylemeden yine gözlerini kapadı Niyazi. Hala bu bulanık resimler akıyordu kafasından. Ellerinde filmlerde bile görmediği mızraklarla topuzlar taşıyan çok kıvrıcık, çok kara saçlı adamlar çevresinde dönüyorlardı. Aralarından biri büsbütün acımasız gözlerle bakıyordu ona...” (Kurdakul, 2000: 174)

Bu hikâyede Kurdakul, büyüklerin, çocukların düşünceleri üzerindeki etkisini gözler önüne serer. Çocuklar, babalarından duydukları kadarıyla, Niyazi ve babası hakkında ileri, geri konuşurlar.

Kurdakul yaşadığı dönemde şahit olduğu onlarca acı ve kötülükle dolu bir dünya karşısında duyarsız kalamayarak bunları hem dizelerinde hem hikâyelerinde tüm gerçekliğiyle haykırır.

“Acıyım gerçeği ararsan bende,

İnancım, coşkuyu yaşarsan bende...” (Kurdakul, 1993: 70)

Yukarıda verilen *Al Beni Sevecenliğine* adlı şiirinde Şükran Kurdakul, hapis yatmak, zor şartlar altında çalışmak ve kitaplarının toplatılması gibi her türlü zorluğa katlandığından bahsederken mücadelesinden vazgeçmediğini de aktarır. İnandığı doğrular için asla yolundan dönmez. Yapamadıklarının yanında yaptıklarından mutlu

olmasını bilir ve her yenilgiden sonra daha büyük bir hırsla mücadele etmeye devam eder.

“Ağıtların içimde türkülediği yer

Kimselerin bilmediği yer.” (Kurdakul, 1982: 47)

Yukarıda verilen *Ağıtların Türkülediği Yer* adlı şiirinde de insanların acılarına ortak olmaya çalıştığını görürüz.

“Yanıyor göğsünün üstünde kurşun yarası

Ağaç değil bu düşen, insan yavrusu

Güpegündüz caddelerin ortasında

Sen mi vurdun, ben mi vurdum.” (Kurdakul, 1982: 51)

Yukarıdaki *Hangimiz* şiiriyle de içinden geçilen dönemin izlerini yansıtmaya çalışırken daha da ileri giderek haksız yere yaşama hakkı elinden alınanlar için hesap sorar.

“Son defa ne düşündü kim bilir

Yuvarlanır giderken acıların bittiği yere,

İlk defa ne düşündü kimbilir

Bakıp bakıp adını seslenenlere.” (Kurdakul, 1993: 96)

Sevinç’e Ağıt Yerine adlı şiirinde de şair, dış Doktoru Sevinç Özgüner’in, 23 Mayıs 1980 yılında sabahın ilk saatlerinde Mecidiyeköy’deki evinde silahlı saldırıya uğrayarak öldürülmesinden duyduğu üzüntüyü dile getirir.

“Gün ortasında karardı şehir

Kirlendi sokak, kapandı çizgen

Bela limanlarına döndü deniz,

Bu nasıl beğeni, ne biçim dümen.” (Kurdakul, 1982: 54)

Bakınca şiirinde ise, içinde bulunduğu toplumu ve düzeni eleştirir. 1980’li yıllar askeri darbenin yaşandığı yıllardır. Siyasi nedenlerle farklı görüşten olanların yok edilmeye çalışıldığı bir dönemdir. Acı ve kan isteyen dönemin neden böyle olduğunu sorgular ve bir çıkar yol bulmaya çalışır.

“Sular kesilmiş ırmağında

Ne kokular alıp götürüyor şehri,

Şükran Kurdakul, herkesin eşit sayıldığı, kimsenin itilip kakılmadığı ve haksızlığa uğramayacağı, kadınlar ve çocukların hep umutla ve güvenle bakacağı yaşanılabilir bir dünya için direnmiş ve bunun için de ömrünün sonuna kadar çalışmaya ve mücadelesini vermeye devam eder.

SONUÇ

Şükran Kurdakul, 1940 kuşağı toplumcu gerçekçi şair ve yazarlarından. Bu dönem toplumcu gerçekçi sanat anlayışına göre içinde yaşadığı toplumun sorunlarına sessiz kalmayarak umutla ve dirençle yaklaşır. Kendi yaşadığı sorunları bile aktarırken toplumsal olanı yakalamaya çalışır.

Şükran Kurdakul'un hikâyelerinin ve şiirlerinin tematik bakımdan benzer yanlarının ortaya konulduğu bu çalışmada, Kurdakul'un şiirlerinde en çok işlemiş olduğu -yalnızlık, özlem, karamsarlık, direnç, bağımsızlık, umut, sorgulama, hapishane, siyasi düşünceler, kendi hayat öyküsü, köylünün hakkının sömürülmesi, küçük memurun hayatı, savaşın etkileri ve acı gibi- temaları hikâyelerinde de ele aldığı tespit edilerek, şairin/yazarın savunduğu görüşünden hiç sapmamış olduğu, her zaman kendi çizgisinde devam ettiği gösterilmeye çalışılmıştır.

Kurdakul'un şiirlerine bakıldığında, ilk zamanlar taklitlerle kendini bulma yolunda olduğu görülmektedir. Her şaire açık olduğu; iyi şair, kötü şair ayırımına varamadığı, arayış içinde olduğu bir dönemdedir. Bu dönemin eserlerini, Tomurcuk (1943), Zevklerin ve Hülyaların Şiirleri (1944) adlı kitaplarında toplar. Şair, Giderayak (1956), Nice Kaygılardan Sonra (1963), İzmir'in İçinde Amerikan Neferi (1966) ve Halk Orduları (1969) gibi eserlerle de kendi sesini aradığı, şair kişiliğini oluşturmaya çalıştığı bir dönemdedir. Aynı zamanda bu dönemde Tanığın Biri (1970), Beyaz Yakalılar (1972), Onların Çocukları (1973) ve Kurtuluştan Sonra (1975) adlı öykülerde yazar. Bu şekilde öykücü kimliği de oluşmaya başlar. Acılar Dönemi (1977), Bir Yürekten Bir Yaşamdan (1982), Ökselerin Yöresinde (1984), Ölümsüzlerle (1985), Bir Yürekten Bir Yaşamdan (toplu şiir kitabı) (1993) ve İhtiyar Yüzyıla (1997) adlı eserleriyle de şairin kendi sesini, kendi şair kişiliğini bulduğunu söylemek yanlış olmasa gerekir. Çünkü bu eserler olgunluk ürünleridir.

Şükran Kurdakul, şiirlerinde ve öykülerinde kendi hayatına, topluma örnek olacak konu ve kişilere yer verir. Ahmet Haşım, Necip Fazıl, Yahya Kemal etkisiyle başladığı şiire, Nâzım Hikmet etkisinde toplumcu gerçekçi çizgiye geçerek devam eder. Ve ömrünün sonuna kadar da, 1940 kuşağı toplumcu gerçekçi bir şair olarak eser verir.

Kırk kuşağının oluşumunda II. Dünya Savaşı'nın rolü oldukça büyüktür. Türkiye savaşa girmemiş olsa da halk yokluk, sıkıntı, yıkım ve değişimlerin etkisini hisseder.

Savaş nedeniyle silahaltına alınanlar ve yaşanan sorunlar sanatçıları etkiler. Toplumsal sorunların içinde kendi ülkeleriyle birlikte dünya üzerindeki sorunları da ele alırlar. II. Dünya Savaşı, dünyada ve ülkemizde yaşanan olayları Amerikan emperyalizmini, Vietnam Savaşı, özgürlük ve kardeşlik gibi kavramları, ülkede yaşanan askerî darbeleri, gençler arası siyasi fikir ayrılığından dolayı yaşanan acıları eserlerine konu edinirler. Kurdakul da 1944 yılından sonraki yazdıklarında bu konuları ele alır. Bu olayların kendisinde ve toplumda bıraktığı acıları haykırır. Geçmişten getirdiği örnek kahramanlarla halkı mücadeleye çağırır. Kırk kuşağı bütün bunları aktarırken; sürgün edilmeye çalışılma, hapse atılma, eserlerini yayınlama imkânının ortadan kaldırılması, eserlerinin yok sayılması, kendilerine kötü davranılması, işsizlik gibi birtakım sorunlarla da karşılaşır.

Kurdakul genellikle direnen, hakkını arayan ve sorgulayan bir duruşa sahiptir. Sadece ilk kitabı *Tomurcuk*'ta karamsar duygulara kapılır ve bu şekilde ele alır. İkinci kitabı *Zevklerin ve Hülyaların Şiirleri*'nden itibaren hayata umutla bakmaya başlar. Üçüncü kitabı *Giderayak*'tan itibaren de şiirlerinde umut, direnç, kararlılık hâkimdir. Umut, direnç, kararlılık son şiirlerine kadar hep var olur. Öyle ki hikâyeleriyle de bunu bir kez daha gözler önüne serer. *Tanığın Biri* ve *Onların Çocukları* adlı öykü kitaplarında karşımıza, hep umutlu hep inançlı ve direnmeye çalışan öncüler çıkarır.

Yaşadığı dönemin acı olaylarını eserlerine yansıtır. Ve acıyı şiir kitabından birine başlık olacak kadar hisseder. Şükran Kurdakul, *Giderayak* kitabı öncesinde başladığı toplumcu gerçekçi çizgideki sanat anlayışını son yapıtına kadar sürdürür.

İşlediği temalara genel olarak bakılacak olursa bireysel ve toplumsal olmak üzere ikiye ayırmak mümkündür. Bireysel temalar Kurdakul'un kendi hayatından izler taşır: Çocukluğu, babasızlık özlemi, direnç, hapis hayatı ve hastalıkları. Bireysel temaların temelinde babasızlığın getirdiği bir burukluk ve babaya duyulan özlem vardır. Kurdakul, bireyseli öne çıkardığı eserlerinde kendini anlatırken topluma ulaşmaya çalışır.

Toplumsal temalara bakacak olursak; tarih, kurtuluş savaşı, direnç, ülkenin geçtiği buhranlı yıllar, askeri darbeler, Amerikan emperyalizmine karşı ülkede yaşanan olaylar, işçilerle ilgili konular yer alır. Kurtuluş savaşı ve tarihe ilgisinin temelinde

asker çocuğu olması, babasının Kurtuluş Savaşı'nda binbaşı rütbesiyle görev alması gelir.

Kurdakul'un çocukluğundan gelen yetim duyarlılığı şiirlerinden öykülerine kadar kendini hissettirir. Şiiri açık, kolay anlaşılır bir şiir olmakla beraber hikâyeleri de oldukça yalındır. Demek istediğini açıkça ortaya koyan, lafı dolaştırmayan bir öykücünün hikâyeleridir bunlar. Yer yer Ege yöresinin ağız özelliklerinden de yararlanarak hikâyelerini daha içten ve samimi bir şekilde ve oldukça kısa tutarak aktarır.

Kurdakul'un Ahmet Haşim, Necip Fazıl, Yahya Kemal, Ahmet Hamdi, Ahmet Muhip ve Ahmet Kutsi gibi isimlerden etkilendiği görülürken Kurdakul'da asıl etki bırakan toplumcu gerçekçi şiirin ustası Nâzım Hikmet olur. Bir dönem onun gibi şiir yazmaya çalışır, sonra sadece şiirlerinden belli mısralar alıntılar.

Şükran Kurdakul, edebiyat alanında edebiyat tarihi ile ilgili çalışmaları ile tanınır. Onun edebiyat tarihi alanındaki çalışmalarını diğerlerinden farklı kılan eserlerini hazırlarken yazar ve şairlerin hayatlarına nesnel yaklaşarak bilgileri o şekilde vermesi, diğer edebiyat tarihi kitaplarında olmayan “Düşün” bölümü altında yeni bir başlık açmasıdır.

Edebiyat dünyasında şair, yazar, edebiyat tarihçisi, eleştirmen, gazeteci, düzeltmen, yayınevi sahibi, dergi yöneticisi, yazar dernek, örgüt, vakıf ve birliklerinin yöneticisi, siyaset adamı, düşün adamı olarak var olmuş Şükran Kurdakul, edebiyata dair ne varsa hepsini bünyesinde barındırarak kendisini göstermiş ve 1940 kuşağı toplumcu gerçekçi sanatçıların arasında yer almıştır.

SÖYLEŞİ

(9 Ocak 2021)

Öner Yağcı¹

Seda Koçyiğit

-Şükran Kurdakul, son zamanlarında neler yapardı?

-Son zamanlarında gözleri iyice görmez olmuştu, yolda yürürken mutlaka birileri koluna girerdi, yakını hiç göremiyordu. Uzun süredir, son birkaç yıldır kitapları, dergileri gazeteleri pertavsızla (büyüteç) okuyabiliyordu. O da yetmez olunca ve okumadan da duramayacağı için yakınıyordu. Eşi okurdu ona gazeteleri. Evine ziyarete gidenlere bir şeyler okuturdu. Zaman zaman beni de arayıp “Vaktin varsa bana gel. Hem birer kadeh içip muhabbet ederiz hem de okumak istediğim birkaç yazı var, onları bana okursun,” derdi. Son aylarında bir eczacı kardeşimiz gönüllü olarak her gün gelip ona gazetelerden, dergilerden okuyordu. Tabii yazmadan da duramadığı için koca koca harflerle dizeler yazmaya çalışıyor ve bir yandan da anılarını yazdırıyordu. Söylüyor, yazılanı okutup dinliyor, düzelttikten sonra tamam diyordu.

-Nasıl bir kişiliğe sahipti?

-İnsana saygılı ve sevecen bir duruşu vardı. Kolayına öfkelenmezdi. Ondaki hoşgörü yüksekliğini bir de Vedat Günyol'da görmüştüm. Düşüncelerini savunmada kararlıydı her zaman. İnanıldığı doğruları savunmaktan çekinmezdi. Yanlışa yanlış demekten çekinmez, kibarca ve ustaca eleştirirdi. Hep iyimserdi. Onun kişiliğini anlatırken değerbilirliğini, kendisine öğreten eski ustalara saygısını ve genç kuşaktan olanlara sevgiyle yaklaşımını, yol göstericiliğini de mutlaka belirtmeliyim.

---

¹ 1951, Tokat-Zile doğumlu olan Öner Yağcı, İlköğrenimini Yozgat-Yerköy'de tamamladı. Tokat İlköğretmen Okulu'nu (1969) ve Gazi Eğitim Enstitüsü Türkçe Bölümü'nü bitirdi (1975). 12 Mart döneminde yargılandığı DEV-GENÇ davasından iki yıl kadar tutuklu kaldı. Ağrı-Taşlıçay'da öğretmenlik, Kars-Sarıkamış'ta askerlik yaptı. 12 Eylül döneminde, yöneticilerinden olduğu TÖB-DER hakkında açılan davada yargılandı ve beş yıl hapis yattı. 1974'ten sonra birçok dergide yazıları yayımlandı, çeşitli yayınevlerinde çalıştı. Kardelen' le 1986 Akademi Kitabevi Roman Başarı Ödülü'nü; Turnalar' la 1988 Madaralı Roman Ödülü'nü, 1994 Sabahattin Ali Kültür Günleri Ödülü'nü, 1995 Truva Edebiyat Ödülü'nü aldı. PEN Yazarlar Derneği, Edebiyatçılar Derneği, Nâzım Hikmet Kültür ve Sanat Vakfı, BESAM, 68'liler Birliği Vakfı gibi kurumlarda yöneticilik yapan yazar, romanlarından başka kültür, sanat, edebiyat, siyaset konulu deneme, inceleme ve araştırmalarıyla da tanınıyor. <https://www.idefix.com/yazar/oner-yagci/s=149571> [Erişim Tarihi: 20.01.2021/ 15.14]

-*Hikâye yazmaya nasıl karar vermiş ve neden hikâye yazmayı devam ettirmemiştir?*

-Asıl sevdası şiirdi. Bazı şeyleri anlatmaya şiirin yetmediğini düşününce bunları öyküleştirmeyi düşündüğünü söylerdi hep. Şiirin üstlenmek zorunda olmadığı temaları öykülerde işlediğini söyledi birkaç söyleşisinde. Gerçekten de öykülerine kuşbakışı baktığımızda gördüğümüz budur. İlk öykü kitabı *Tanıgın Biri*'nde yer alan öykülerin çoğunda yargı, yargılama, sanık gibi adaletle ilgili sorunlar ve tipleri vardır. Adalet arayışındaki gerçeklikleri öyküleştirmiştir hep. *Kurtuluştan Sonra*'daki öykülerin konusu tümüyle Kurtuluş Savaşı'dır. 60'lı yıllarda kendisinin de içinde olduğu Türkiye İşçi Partisi'nde (TİP) tartışılan bir konuyu da *Beyaz Yakalılar* adlı kitabındaki öykülerinde tartışır. Konu kimin işçi olup olmadığıdır ve Şükran Kurdakul bu kitabındaki öykülerde aynı zamanda siyasal tavrını da koymuş olur: Yalnızca sanayi işçileri değil beyaz yakalıları dediği kalem, ofis, büro çalışanları da emekçidir, işçi sınıfından sayılmaları gerekir. *Onların Çocukları*'nda hapislerle, soruşturmalarla, baskılarla karşı karşıya gelen babaların çocuklarını anlatır. 12 Mart döneminin baskılı günlerinde bir bakıma soluk almak için de şiirlerinin arasına bu dört öykü kitabını da sıkıştırır. Sonra yine şiire döner. *Şairler ve Yazarlar Sözlüğü* ile *Çağdaş Türk Edebiyatı* da aynı dönemin ürünüdür.

-*En çok benimsediği şiir kitabı neydi?*

-İlk şiirlerinin propaganda haykıran özellikler taşıdığını söyleyen, “Biz ki acılar döneminden ellerimizi kirletmeden geçtik” diyen Kurdakul'da *Acılar Dönemi*'nde yer alan şiirlerinin özel bir yeri olduğunu düşünüyorum. Tabii ki son şiir kitabı: “Gücünüz varsa sizin/ Sözcüğü tutuklayın./ Öğrenci, kitap, türkçe/ En güzel kavramı dilimin/ özgürlüğünü tutuklayın/ Gücünüz varsa artık/ Usumu tutuklayın.../ Gücünüz varsa sizin/ Ölümü tutuklayın...” dizelerinin yer aldığı *İhtiyar Yüzyıla* (1997)

-*Tamamlamayı isteyip ya da tasarlayıp yapamadığı bir çalışma var mıydı?*

-Anılarını bitirmeyi çok istiyordu. *Cezaevinden Babıâli'ye Babıâli'den TİP'e* adlı, çocukluğundan 1960'lı yılların sonuna kadarki anıları onu çok mutlu etmişti ve sonrasının anılarını da yazmalıyım mutlaka diyordu hep.

-*Görüşlerinde hiç değişme oldu mu ya da hep mevcut görüşüne bağlı mı kaldı?*

-Çizgisinden hiç sapmamıştı. Baskılara karşı çıkmak, özgürlük arayışı örgütlülük bilinci ve tam bağımsızlık temelinde yaşamın getirdiği koşullara göre toplumsal durumun gerektirdiği bir duruşu genel omurgasını hiç değiştirmeden hep koruyarak yaşadı. İflah etmez bir kararlılık ve direnç anıydı.

-Hikâyelerine ve şiir kitaplarına isim verirken zorlanmış mıdır?

-Çok zor bulurdu kitaplarının adını. Hep söylerdi bunu. Ad bulunca sevinirdi. Ben kolay bulamıyorum der, benim kitap adlarımın çok güzel olduğunu söylerdi.

-Siz nasıl tanıştınız?

-İlk kitabım *Kardelen* Akademi Kitabevi Ödülü kazandığı için Cem Yayınevi'nde yayımlanmıştı. Şükran Kurdakul'un kitapları da aynı yayınevince yayımlandığı için orada karşılaşmıştık. "Bir sınavdan geçireceğim seni edebiyatçı olmak öyle kolay değil" deyip "Kaptan Ahab kimdir, Robert Jordan kimdir?" gibi sorular sordu. Ben *Moby Dick* ve *Çanlar Kimin İçin Çalıyor* deyince gülümsemiş ve "İlk sınavı" geçtin. Aramıza hoş geldin" demişti. Sonra yazar örgütlerinde, TYS'de, toplantılarda, yıllarca birlikte olduk. Onun genel başkanlığı süresince ben de PEN'in saymanı ve genel sekreteri idim. Özerk Sanat Konseyi'nde, Nâzım Hikmet Kültür ve Sanat Vakfı'nda yıllarca birlikte yöneticilik yaptık.

EK BİLGİ:

ŞÜKRAN KURDAKUL'UN YAPITLARI

Şiir: *Tomurcuk* (1943), *Zevklerin ve Hülyaların Şiileri* (1944), *Giderayak* (1956), *Nice Kaygılardan Sonra* (1963), *İzmir'in İçinde Amerikan Neferi* (1965), *Halk Orduları* (1969), *Acılar Dönemi* (1977), *Bir Yürekten Bir Yaşamdan* (1982), *Ökselerin Yöresinde* (1984), *Ölümsüzlerle* (1985), *Bir Yürekten Bir Yaşamdan: 1952-1992* (toplu şiirler, 1992), *İhtiyar Yüzyıla* (1997).

Öykü: *Tanıgın Biri* (1970), *Beyaz Yakalılar* (1972), *Kurtuluştan Sonra* (1973), *Onların Çocukları* (1975).

Edebiyat Tarihi: *Şairler ve Yazarlar Sözlüğü* (1972), *Çağdaş Türk Edebiyatı* (2 cilt, 1976, 1987), *Namık Kemal* (1977), *Nâzım'ın Bilinmeyen Mektupları* (1994), *Nâzım Dünya ve Biz* (Sennur Sezer'le-inceleme, 2002).

Yazı: *Şairce Düşünmek* (1990).

Oyun: *Zindandaki Şair* (1990).

Anı: *Cezaevinden Babiâli'ye Babiâli'den TİP'e* (2003).

Çeşitli: *İçe Kapanış* (Baudelaire'den seçme şiirler derlemesi, 1959), *Sosyalist Açıdan Türk-İş Yargılanıyor* (Şaban Yıldız'la, 1966), *Toplum İçin Şiirler* (Ömür Candaş'la-şiir seçkisi, 1966), *Nâzım'dan Armağan* (Öner Yağcı-Kıymet Coşkun'la-seçki, 1993).

Hakkındaki kitaplar:

Öner Yağcı, *Şükran Kurdakul: Yaşamı Sanatı Yapıtları* (1994),

Alpay Kabacalı, *Coşkun ve Direncin Şairi Şükran Kurdakul* (2000),

Yaşam, Eylem ve Edebiyat İçinde Şükran Kurdakul (Alpay Kabacalı, 2006).

KAYNAKÇA

Şiir Kitapları

KURDAKUL, Ş. (1943). *Tomurcuk*. İzmir: Ege Basımevi.

_____ (1944). *Zevklerin ve Hülyaların Şiirleri*. İzmir: Ege Basımevi. Ülkü Kitabevi.

_____ (1956). *Giderayak*. İstanbul: Sinan Matbaası.

_____ (1963). *Nice Kaygılardan Sonra*. İstanbul: Ataç Kitabevi. (Ağustos).

_____ (1966). *İzmir'in İçinde Amerikan Neferi*. İstanbul: Ataç Kitabevi. (Ağustos).

_____ (1969). *Halk Orduları*. İstanbul: Ataç Kitabevi. (Şubat).

_____ (1977). *Acılar Dönemi*. İstanbul: Cem Yayınevi.

_____ (1982). *Bir Yürekten Bir Yaşamdan*. (2.Baskı b.). İstanbul: Varlık Yayınları

_____ (1997). *Nice Kaygılardan Sonra*. (3. Baskı b.). Ankara: Ümit Yayıncılık.

_____ (2001). *Ökselerin Yöresinde*. İstanbul: Evrensel Basım Yayın. (Ekim).

_____ (2001). *Ölümsüzlerle*. İstanbul: Evrensel Basım Yayın. (Ekim).

_____ (2001). *İhtiyar Yüzyıla*. İstanbul: Evrensel Basım Yayın. (Nisan).

_____ (2011). *Bir Yürekten Bir Yaşamdan (Toplu Şiirler)*. İstanbul: Evrensel Basım Yayın. (Ekim).

Hikâye Kitapları

KURDAKUL, Ş. (1972). *Beyaz Yakalılar*. İstanbul: Ataç Kitabevi. (Kasım).

_____ (1973). *Kurtuluştan Sonra*. İstanbul: Ataç Kitabevi.

_____ (1975). *Onların Çocukları*. İstanbul: Ataç Kitabevi.

_____ (1987). *Öyküler*. İstanbul: Cem Yayınevi.

_____ (2001). *Tanığın Biri (Toplu Öyküler)*. İstanbul: Evrensel Basım Yayın. (Ekim).

_____ (2001). *Beyaz Yakalılar (Toplu Öyküler)*. İstanbul: Evrensel Basım Yayın.

(Ekim 2001).

_____ (2001). *Kurtuluşstan Sonra (Toplu Öyküler 2)*. İstanbul: Evrensel Basım Yayın. (Ekim).

_____ (2001). *Onların Çocukları (Toplu Öyküler 2)*. İstanbul: Evrensel Basım Yayın. (Ekim).

Edebiyat Tarihi ile İlgili Kitapları

KURDAKUL, Ş. (1986). *Nazım'ın Bilinmeyen Mektupları*. İstanbul: Broy Yayınları. (Nisan).

_____ (1990) *Şairce Düşünmek*. İstanbul: Gerçek Sanat Yayınları. (Kasım).

_____ (1999). *Şairler ve Yazarlar Sözlüğü*. (6. Baskı b.). İstanbul: İnkılâp.

_____ (2002). *Çağdaş Türk Edebiyatı 1 Meşrutiyet Dönemi 1*. (5. Baskı b.). İstanbul: Evrensel Basım Yayın. (Ağustos).

_____ (2002). *Çağdaş Türk Edebiyatı 2 Meşrutiyet Dönemi 2*. (5. Baskı b.). İstanbul: Evrensel Basım Yayın. (Ağustos).

_____ (2002). *Çağdaş Türk Edebiyatı 3. Cumhuriyet Dönemi 1*. (4. Baskı b.). İstanbul: Evrensel Basım Yayın. (Ağustos).

_____ (2002). *Çağdaş Türk Edebiyatı 4. Cumhuriyet Dönemi 2*. (4. Baskı b.). İstanbul: Evrensel Basım Yayın. (Ağustos).

_____ (2003). *Namık Kemal*. (3. Baskı b.). İstanbul: Evrensel Basım Yayın. (Ekim).

_____ (2003). *Cezaevinden Babıali'ye Babıali'den Tip'e Anılar*. İstanbul: Evrensel Basım Yayın. (Kasım).

_____ ve SEZER, Ş. (2007). *Nazım Dünya ve Biz*. (2. Baskı b.). İstanbul: Evrensel Basım Yayın. (Şubat).

Öteki Kitapları

KURDAKUL, Ş. (Ed.). (1959). *İçe Kapanış*. İstanbul: Ataç Kitabevi.

_____ ve ÖMÜR, C. (1965). *Toplum İçin Şiirler*. İstanbul: Ataç Kitabevi. (Eylül).

_____ ve YILDIZ, Ş. (1966). *Sosyalist Açıdan Türk-İş Yargılanıyor*. İstanbul: Ataç Kitabevi.

_____ (1990). *Zindandaki Şair*. İstanbul: Gerçek Sanat Yayınları.

_____, COŞKUN, K. ve YAĞCI, Ö. (1990). *Nazım'dan Armağan*. İstanbul: Cem Yayınevi.

Genel Kaynaklar

AKSOY, Y. (1997). *Karşıyaka'da Şükran Kurdakul Sokağı Açıldı*. Yeni Asır Gazetesi. (11 Eylül).

ALTINKAYNAK, H. (1977). *Edebiyatımızda 1940 Kuşağı*. İstanbul: Türkiye Yazarlar Sendikası Yayınları: 2

ANDERSEN, H. C. (2006). *Kral Çıplak*. Çeviren Zeynep Atayman. Bordo Siyah Yayınevi.

ASLANKARA, M. S. (1997). *Şükran Kurdakul'un Şiirinde Diyalektik Örgü*. Adam Sanat Dergisi. S: 144. s. 23-38. (Kasım).

AYGÜNDÜZ, F. (2000). *Şükran Kurdakul ile Söyleşi (Küreselleşme Enternasyolizmin Sağcısı)*. Milliyet Sanat Dergisi. Sayı: 492. Sıra: 832. s. 13-15. (15 Kasım).

BALCIOĞLU, Ş. (1991). *Görüşler-Görüşmeler*. İstanbul: Yön Yayıncılık. (Mayıs).

BASKIN, R. (2017). *Şükran Kurdakul'la Samsunda Birkaç Gün*. Edebiyat Nöbeti Dergisi. S: 10. s. 24-28. (Mart-Nisan).

BEZİRCİ, A. (1997). *Temele Gül Dikenler*. (2. Baskı b.). İstanbul: Evrensel Basım Yayın. (Ekim).

BULUT, A. (1978). *Acılar Dönemi*. Türk Dili Dergisi. S: 322. s. 247-248. (1 Temmuz).

CAMUS, A. (2018). *Başkaldıran İnsan*. (22. Basım). İstanbul: Can Yayınları. (Kasım).

CAMUS, A. (2018). *Sisifos Söyleni*. (40. Baskı). İstanbul: Can Yayınları. (Kasım).

DOĞAN, E. (1997). *Edebiyatımızda Dergiler*. İstanbul: Bağlam Yayıncılık.

- EMRE, S. (1966). *İzmir'in İçinde Amerikan Neferi (Kurdakul'un Şiirleri)*. Yön Dergisi. S: 180. s. 14-15. (9 Eylül).
- ESEN, S. (2007). *Kendileri*. İstanbul: Evrensel Basım Yayın. (Haziran).
- GÜNGÖR, N. (1990). *Kurdakul'un Ataç Kitabevi. Cumhuriyet Kitap Eki*. S: 4. s. 16. (2 Mart).
- GÜNYOL, V. (1986). *Sanat ve Edebiyat Dergileri*. İstanbul: Alan Yayıncılık. (Aralık).
- HIZLAN, D. (1979). Türkiye Yazarlar Sendikası İkinci Kitap Sergisini Bugün İzmir Fuarında Açıyor. *Nesin Vakfı Edebiyat Yıllığı*. İstanbul: Kardeşler Basımevi. s. 573-576.
- İLERİ, S. (1975). *Türk Öykücülüğünün Genel Çizgileri. Türk Dili*. S: 286 (Temmuz).
- KABACALI, A. (2000). TÜYAP 19. İstanbul Kitap Fuarı. Fuarın Onur Yazarı Şükran Kurdakul. *Cumhuriyet Kitap*. S: 559. s.4-8. (2 Kasım).
- _____ (2006). *Yaşam Eylem ve Edebiyat İçinde Şükran Kurdakul*. İstanbul: Evrensel Basım Yayın. (Mart).
- KABAKLI, A. (1991). *Türk Edebiyatı IV. Cilt*. İstanbul: Türk Edebiyatı Vakfı Yayınları. (Ağustos).
- KALENDER, A. (2015). *Şiir Adaları Çağdaş Şairlerimiz*. İstanbul: Kaynak Yayınları. (Mart).
- KARACA, N. (2005). *Perşembeleri Seviyorum. Türk Dili Dergisi*. S: 107. C: 18. s. 11 12. (Mart-Nisan).
- KARADAYI, İ. K. (2005) . *Yaşıttım Dost Şükran Kurdakul. Türk Dili Dergisi*. S: 107. C: 18. s. 9-10. (Mart-Nisan).
- KURDAKUL, Ş. (1963). *Ataç'ı Anarken. Ataç Dergisi*. S: 14. C: 2. s: 1. (1 Haziran).
- Milliyet Sanat (1984). *Çocuk Kitapları. Milliyet Sanat Dergisi*. S: 107. Sıra: 457. s. 58. (1 Kasım)
- _____ (1991). Uluslararası İstanbul Birinci Şiir Forumu: Poesium I'e katılan Ozanlar,

- tartışmalar, tepkiler. *Milliyet Sanat Dergisi*. S: 263. Sıra: 613. s. 22. (1 Mayıs).
- _____ (2001). 20. TÜYAP İstanbul Kitap Fuarı. *Milliyet Sanat*. S: 512. (Kasım).
- MİSKİOĞLU, A. (2005). *Şair Şükran Kurdakul Üzerine*. *Türk Dili Dergisi*. S: 107. C: 18. s. 4-6. (Mart-Nisan).
- NECATİGİL, B. (1995). *Edebiyatımızda İsimler Sözlüğü*. İstanbul: Varlık Yayınları.
- Nesin Vakfı Edebiyat Yıllığı. (1979). TSY'nin "Yazar Hakları" Konulu Sempozyumunda Kültürel Gelişmenin Koşulları da Belirlendi. *Nesin Vakfı Edebiyat Yıllığı*. s. 558-559.
- _____ (1978). Acılar Dönemi. *Nesin Vakfı Edebiyat Yıllığı*. İstanbul: Özkan Matbaası.
- OĞAN, M. (1999). *Sevmekten ve Sormaktan Korkmayan Bir Şair: Şükran Kurdakul. Kavram Karmaşa Dergisi*. S: 11. s. 28-34. (Mart 15-Nisan 15).
- ÖZER, K. (1981). *Acılar Dönemi Benim Yeniden Doğuşumdur*. *Gösteri Sanat Edebiyat Dergisi*. S: 8. s. 6-7. (Temmuz).
- SELÇUK, İ. (1993). 50. Şiir Yılı. *Cumhuriyet Gazetesi*. s. 2. (29 Nisan).
- SÖNMEZ, T. (1978). Tekin Sönmez'in Şükran Kurdakul'la Uzun Bir Söyleşisi. *Sanat ve Toplum Dergisi*. S: 3. s. 78-101. (Kasım- Aralık).
- TİMUÇİN, A. (1963). Şükran Kurdakul ile Nice Kaygılardan Sonra Üstüne Konuşma. *Yelken Dergisi*. S: 80. s. 26. (Ekim).
- TOK, P. (1978). Şükran Kurdakul. *Nesin Vakfı Edebiyat Yıllığı*. İstanbul: Yaylacık Basımevi.
- TÜYAP. (2000) *Coşkun ve Direncin Şairi Şükran Kurdakul*. Tüyap Kitap Fuarı.
- TÜRK, H. (2017). *Bir Romancı Bir Yaşam: Mikdat Topçu*. *Töre Dergisi*. S:46 s.16 (Şubat).
- TÜRK, E. B. (2018). *Tokatlı Bir Cumhuriyet Şairi: Cahit Külebi'nin Şiirinde Otobiyografik İzler*. Uluslararası Geçmişten Günümüze Tokat'ta İlmî ve Kültürel Hayat Sempozyumu. (18-20 Ekim, C. II).

YAĞCI, Ö. (1994). *Şükran Kurdakul Yaşamı ve Yapıtları*. İstanbul: Çınar Yayınları.(Nisan).

_____ (2000). Düşün Ve Edebiyat Adamı Şükran Kurdakul. *Evrensel Kültür Dergisi*. S: 104. s. 50. (Ağustos).

_____ (2003). *Aydınlıklar Önümüzde*. İstanbul: Etik Us Yayınları.

YÜCEL, H. (2019). *Şükran Kurdakul'un Hayatı Ve Şiirleri Üzerine Bir Araştırma*, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

YÜCEER, C. (2004). Şükran Kurdakul'u Şimdi Yeniden Okumak. *Evrensel Kültür Dergisi*. S: 153. s. 18-19. (Eylül).

www.idefix.com/Yazar/oner-yagci/s=149571 [Erişim Tarihi: 20.01.2021 Saat: 15.14].